

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE ULUSLARARASI GÖÇÜN MAĞDURU ÇOCUKLARA
YÖNELİK
UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Tuğba ÜSTÜN(157205016)

Enstitü Anabilim Dalı:Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı:Sosyal Politika

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY

Aralık 2018

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE ULUSLARARASI GÖÇÜN MAĞDURU ÇOCUKLARA
YÖNELİK
UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba ÜSTÜN (157205016)

Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Politika

Bu tez / / tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Prof. Dr. Elif Yüksel Oktay	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Ersin Kavi	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Tahir Baştaymaz	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi		☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN

Tez Başlığı: TÜRKİYE’DE ULUSLARARASI GÖÇÜN MAĞDURU ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve...../...../ tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen.....intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %.....’tır.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı, Soyadı	:	
Öğrenci Numarası	:	
Ana Bilim Dalı	:	
Programı	:	
Türü	:	() Proje () Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi
Taramayı Yapan Arş. Gör.		Danışman
(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)		(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, günümüz Türkiye'sinin aciliyet ve hassasiyetle yaklaşılması gereken önemli bir gündem maddesine vurgu yapılmaya çalışılmıştır. Bu konu hiç şüphesiz çocuklar ve daha da özel olarak refakatsiz çocuk mültecilerdir.

Çocuk mülteciler, göçün tüm tehlikelerine karşı yetişkinlerden daha kırılgan olmakla beraber, yalnız oldukları durumlarda daha kolay hedef olmakta ve zarar görebilmektedirler. Çalışma içeriğinde de, çeşitli istatistiklerle açıklanmaya çalışıldığı üzere, çocuk mültecilerin sayıları azımsanamayacak kadar fazladır. Zira, çocuk mültecilerin ihtiyaçları daha acil, karşılaşılabilecekleri risklerin etkileri ise yetişkinlere göre daha kalıcı olabilmektedir.

Çalışma sürecinde elde edilen bir diğer sonuç ise, özellikle refakatsiz mülteci çocuklar ile ilgili doğru ve güncel bilgileri bulmanın zorluğudur. Bu yüzden bu çalışma için, gerek Türkçe ve gerekse İngilizce literatür taranmış ve bu bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Tuğba ÜSTÜN

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar	v
ŞEKİLLER	vi
GRAFİKLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	3
1.1. Uluslararası Göç Kavramı	3
1.2. Göçmen, Sığınmacı, Mülteci	5
1.3. Çocuk Kavramı.....	7
1.4. Sosyal Politika	9
BÖLÜM 2:DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI GÖÇTE ÇOCUKLAR	12
2.1. Dünya'da Mülteci Çocuklara İlişkin Mevcut Durum.....	12
2.2. Türkiye'de Uluslararası Göçle Gelen Çocuklara İlişkin Mevcut Durum	25
2.2.1. Uluslararası Göçle Gelen Çocuklara İlişkin Veriler	25
2.2.2.Refakatsiz Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar	31
BÖLÜM 3:DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI GÖÇLE GELEN ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULANAN POLİTİKALAR	35
3.1 Dünya'da Uluslararası Göçle Gelen Çocuklara Yönelik Hukuki Altyapı ve Politikalar	35
3.1.1. Hukuki Altyapı.....	35
3.1.2. Göçle Gelen Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar	36
3.2. Türkiye'ye Uluslararası Göçle Gelen Çocuklara Yönelik Hukuki Altyapı Ve Politikalar ..	42
3.2.1. Hukuki Altyapı.....	42
3.2.2.Göçle Gelen Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar	44
SONUÇ.....	60
KAYNAKÇA	63
ÖZGEÇMİŞ.....	68

TABLÖLAR

Tablo 1:Dünyadaki Mültecilerin Demografik Özellikleri (2003-2015) (%).....	17
Tablo 2:Seçili AB Ülkelerinde Avrupa Birliği Genelinde ve Norveç'te Refakatsiz Çocuklar Tarafından Yapılan Sığınma Başvuruları.....	22
Tablo 3:Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve Norveç'te 2007-2010 Yıllarında Sığınma Başvurusunda Bulunan Refakatsiz Küçükler.....	22
Tablo 4:Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve Norveç'te 2016 Yılında Sığınma Başvurusunda Bulunan Refakatsiz Küçükler	24
Tablo 5: Yasadışı Göç Olaylarında Yakalanan Göçmenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı.....	27
Tablo 6: Mart 2017 İtibariyle Kayıtlı Mülteci ve Sığınmacıların Yaş, Cinsiyet ve Geldikleri Ülkeye Göre Dağılımı	28
Tablo 7:2005-2012 Yılları Arasında Ülkemize Sığınma Talebinde Bulunan Refakatsiz Küçükler	29
Tablo 8: Yıllara Göre Okullaşan Suriyeli Öğrenci Sayısı.....	50
Tablo 9: Kamp İçi Eğitim Durumu	51

ŞEKİLLER

Şekil 1:Dünya’da En Fazla Mülteci Veren Ülkeler (2015).....	13
Şekil 2:Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve Norveç'te 2016 Yılında Sığınma Başvurusunda Bulunan Refakatsiz Küçükler	23
Şekil 3: Türkiye’deki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	26

GRAFİKLER

Grafik 1:2006-2015 Döneminde Sığınmacı Çıkaran Başlıca Ülkeler (bin).....	14
Grafik 2: 2014-2015 Döneminde En Fazla Mülteci Veren Ülkeler	15
Grafik 3:Varış Bölgesine Göre Göçmenlerin Cinsiyet Dağılımı (2000-2015) (milyon)	16
Grafik 4:Dünya Çapında Başlıca Bölgelere Göç Edenlerin Yaş Ortalamaları (2000-2015)	16
Grafik 5: En fazla Mülteci Ağırlayan Ülkeler 2014-2015 (milyon)	20
Grafik 6: Avrupa Birliği Üye Ülkelerine Sığınma İçin Başvuran Refakatsiz Küçükler (2008-2015).....	21
Grafik 7:Türkiye'ye Giriş Yapan Suriyeli Sığınmacıların Sayısı (2011-2015).....	26
Grafik 9: Türkiye'de Kamplarda Kalan Suriyelilerin Yaşa Göre Dağılımı.....	30
Grafik 10:Türkiye'de Kamp Dışında Kalan Suriyelilerin Yaşa Göre Dağılımı	30

KISALTMALAR LİSTESİ

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

vd: ve diğerleri

İmkander: İnsanı Müdafaa ve Kardeşlik Derneği

Md: Madde

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

ECPAT: End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children For Sexual Purposes (Çocuk Fuhşuna, Çocuk Pornosuna, ÇocuklarınCinselAmaçlıTicaretine Son)

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

BMÇHK: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Kongresi

İHOP: İnsan Hakları Ortak Platformu

ÇHDS: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Seta: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı

UN: United Nations (Birleşmiş Milletler)

UNCHR: United Nations High Commissioner for Refugees

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Eurostat:European Community Statistical Office

EU: European Union (Avrupa Birliği-AB)

vb: ve benzeri

TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

IPRC: Network Integreted Political Crisis Respond **USAK:** Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu

İGAM: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi

İKGV: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı

İHH: İnsani Yardım Vakfı

MazlumDer : İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği

SGDD: Sivil Toplum İçin Destek Vakfı ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

HDD: Hayata Destek Derneği

GEM: Geçici Eğitim Merkez

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezinbaşlığı: Türkiye’de Uluslararası Göçün Mağduru Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar	
TezinYazarı: Tuğba ÜSTÜN	Danışman: Prof.Dr. Elif YÜKSEL
KabulTarihi:	SayfaSayısı: 14 (ön kısım) + 61 (tez) + 7 (ekler)
AnabilimDalı: Sosyal Bilimler	
Bu çalışmada, göçün en önemli dezavantajlı gruplarından biri olan çocuklar ve onlara yönelik politikalar incelenmiştir. Birinci bölümde; göç, göçmen, mülteci/göçmen ve çocuk ve refakatsiz çocuk gibi kavramlar açıklanmıştır. Ardından, kanuni olarak öngörülen tanımlamalarla bilgiler desteklenmiş ve temellendirilmiştir. Sonrasında ise sosyal hizmet kavramı açıklanmış ve örneklendirilmiştir. İkinci bölümde, sığınmacı çocukların dünyadaki ve Türkiye’deki mevcut durumu sayısal verilerle mümkün olduğunca ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca yine bu bölümde, refakatsiz çocukların karşılaştıkları sorunlar da incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise, Türkiye’de sığınmacı çocuk politikaları, yasal prosedür, prosedür sırasında karşılaşılan sorun ve engeller ile bu konularda devlete destek veren özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri konu edilmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Uluslararası göç, sığınmacı çocuk, sosyal politika, Türkiye	

Yalova University Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Turkey's Social Policies For Children Who Are Victims of International Migration	
Thesis Author: Tuğba ÜSTÜN	Advisor: Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY
Date of Acceptance: Total Number of Pages: 14(pre text) + 61 (main body) +7 (appendices)	
Department: Social Sciences	Field of Study: Social Policy
In this study, one of the most important disadvantaged groups of migration is children, and policies towards them have been examined. In the first part, terms such as immigration, migrants, migrant child, unaccompanied children, refugees and immigrants are explained. Later, information was provided by legally prescribed definitions. Then social services and social assistance concepts are explained and exemplified. In the second section, the current situation of refugee children and unaccompanied children is demonstrated with numerical data in the world and Turkey. In addition, the problems encountered by children, especially unaccompanied children have been examined. In the third and last part of this study, the refugee children policy in Turkey, legal procedures, problems and obstacles encountered during the procedures were discussed. Also, private corporations and non-governmental organizations that support these issues have been the subject of discussion.	
Keywords: International Migration, Refugee Child, Social Policy, Turkey	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Araştırmanın konusu, mülteci refakatli ve refakatsiz çocukların dünyada ve ülkemizdeki mevcut durumu ve uygulanan politikalardır. Mülteci çocukların yaşadıkları süreçler ve sorunlar ele alınmış ve incelenmiştir.

Çalışmanın Önemi

Bu çalışma, ülkemizde eksik bulunan literatürdeki bir kısım boşluğu doldurmakla beraber, incelenen istatistiklerle de mülteci çocuk gerçeğini ortaya koymaktadır. Ülkemizde büyük bir istatistik açığı bulunduğu ve özellikle politikaların uygulanması aşamasında karşılaşılan sorunların önemi vurgulanmıştır. Böylece birtakım çözüm önerileri getirilmeye çalışılarak, bu önemli ve acil mesele hakkında geliştirme yolları sunulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Hipotezi

Araştırmada, ülkemizde sığınmacı çocukların çok önemli sorunlar yaşadıkları ve bunların aşılması amacıyla yapılanların etkililiği kanıtlanmaya çalışılmıştır. Sorunları konusunda ülkemizin, politika çalışmalarını (yasal düzenlemeler vb.) ve uygulama bağlamında yapılması gerekenleri yaptığı ispatlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın hipotezi "Türkiye'de sığınmacı çocuklara yönelik uygulanan sosyal politikalar yeterlidir" şeklindedir.

Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Bu araştırmada, klasik literatür taraması Türkçe dışında İngilizce dilinde de yapılmış olup, konu ile ilgili tüm ulaşılabilir çalışmaların incelenmesi şeklinde yapılmıştır.

Literatür İncelemesi

İncelenen tüm çalışmaları kategorize etmek gerekirse, şu şekilde bir grupta yapılabilir: Kavramsal açıklamaların incelendiği ve ağırlıklı olarak tanımların alıntılandığı, makaleler, raporlar ve kanunlar.

Avrupa Birliği ve Türkiye’deki sığınmacı refakatli ve refakatsiz çocuk mültecilerin istatistiki verileri için Birleşmiş Milletler’e bağlı çeşitli birimlerin yıllık raporları incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Başta Birleşmiş Milletler ocuklara Yardım Fonu (UNICEF) olmak üzere, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, İnsan Hakları Ortak Platformu (IHOP) ve Birleşmiş Milletler raporları ise özellikle istatistik elde etmek amacıyla kullanılmıştır.

Son olarak, ülkemizdeki politika ve uygulamalar konusunda, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) gibi kurumların rapor ve araştırmaları incelenmiştir.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Uluslararası Göç Kavramı

İlk dönemlerde göç olayı daha çok iklim ve beslenme yetersizlikleri gibi sebeplere dayalı yaşanırken, günümüz dünyasında, kültürel, siyasi, ekonomik, dini, eğitim ve istihdam olanaklarının daha iyi olması gibi sebeplerle gerçekleşmektedir. Küresel anlamda bu değişiklik göçün çehresini ve yapısını da beraberinde değiştirmiştir.

Dünya tarihi boyunca var olmuş olan "göç" olgusu, küresel gündemde daima önemli bir yere sahip olmuş, tarih boyunca gerçekleşen göçler, dünyanın günümüzdeki demografik dağılımına, sosyo-ekonomik yapısına ve küresel gelişimine şekil vermiştir (Tunç,2015:2).

Göç, çeşitli nedenlerle insanların ikamet etmekte oldukları yeri kesin ya da geçici bir süreliğine terk etme durumudur. Göç ile genel olarak belli bir nüfusun bir yerden bir yere olan hareketi – coğrafi manada- akla gelir. Günümüzde, değişen küresel ekonomik, çevresel, politik ve sosyal yapılar nedeniyle, bireysel veya gruplar bazında göç etmek ve yerleşmek yaygınlaşmıştır. Göçün zoraki ya da isteğe bağlı olması, devamlı (kalıcı) ya da geçici olması gibi farklı durumlar da ortaya çıkabilmektedir. Bunun yanında göçün, ortaya çıkmasında, savaş ve çatışmalar, açlık, siyasi, dini ve etnik ayrımcılık, işsizlik ve enflasyon gibi itici sebepleri de bulunabilmektedir. Ayrıca gidilen ülkenin seçilmesini sağlayan istihdam olanakları, iş ve ücret seviyesinin yüksekliği, eğitim ve sağlık imkânlarının çok olması, yüksek yaşam standartları, özgürlük ve can güvenliği gibi çekici sebeplerde bulunabilmektedir. Bu itici ve çekici sebeplerden dolayı günümüzde uluslararası göç artmıştır. Göçün kısa vadede varış ülkesinde, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda bir tehdit olduğu düşünülmektedir (Özmete ve Arslan,2017:4).

Göç, insan hareketlerini ifade etmektedir ve tarihin başından beri sosyal hayatın ve günümüzde de çağdaş insanın yaşamının bir parçasıdır. Kavramın zamanla değiştiğini, bazı açılardan genişlediğini, çerçevesinin çizilip netleştirildiğini ve birtakım sınıflandırmalara gidildiğini söylemek mümkündür. Göç, özellikle 20. yüzyılın ilk yarısından sonra, yani küreselleşmenin kendini göstermesi ile birlikte, bir sorun ve bir politika alanı olarak ortaya çıkmıştır (Deniz,2014:3).

Ekonomik veya başka kazançlar elde etmek için klasik göçmen ülkelerine doğru göç eden göçmenlerden oluşan gönüllü göç hareketinden farklı olarak, çatışmadan ve şiddetten kaçan göçmenlerden oluşan zorunlu göç hareketlerinde insanlar, silahlı çatışma ve şiddet olayları yüzünden yurtlarını ya da içinde yaşadıkları toplumları terk etmek zorunda kalmaktadırlar (Tunç,2015:3).

Türkiye'nin, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK), Göç: " Yabancıların yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasadışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de

kalışını ve Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korunmayı ifade eder." şeklinde belirtilmiştir (YUKK md. 3, 1 fıkrası).

Göç, ilk akla gelenin dışında, basitçe bir yer değiştirmenin çok daha ilerisinde bir olgudur. İnsanlık kadar eski bir olgu olan göçü, zorunlu ve gönüllü göç olarak ikiye ayırmak mümkündür. Daha iyi bir hayat amacıyla yapılan gönüllü göç dışında insanlar, canlarını kurtarmak amacıyla da göç edebilir (Güneş,2012:7).

Göç, gündelik hayata ve ekonomik kaynaklara uzaklığa bağlı olarak doğan itici ve çekici sebeplerle ortaya çıkar. Hem göç alan hem de göç veren için istenmeyen sonuçlar verebilen bu kaçış/gidişte, çocuklar, gelişim, bağımlılık ve korunma aşamasında olduklarından akut, kronik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönden en fazla olumsuz etkilenen kesimdir (Gözübüyük vd.,2015:4).

Bireylerin ekonomik, siyasal ve sosyal çeşitli etkilere dayalı olarak tanımlanan göç kavramı, mültecilik ve sığınmacılık açısından bakıldığında, "göç gönderen, kabul eden ve göçe aracı olan geçiş (transit) ülkelerindeki düzenleyici normların dışında kalan hareket" olarak açıklanabilmektedir (Kartal ve Başçı,2014:3).

Tarih boyunca kişiler hayatlarını korumak/kurtarmak amaçlarıyla daha güvenli varsayılan yerleşim yerlerine göçmüştürler. Ulus devletlerin oluşmasını ardından yaşanan 1. ve 2. Dünya Savaşları kitlelerin felaketler yaşamasına sebep olmuştur. İmparatorlukların dağılması ve ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla sınırlar netleşmiş ve göç hareketi olduğundan daha zor hale gelmiştir. Bu durum mülteci meselesinin uluslararası hukukta yer edinmesi gerekliliğini doğurmuştur (İmkander Raporu,2015:86).

Göç öncesi genellikle siyasi ve/veya fiziksel şiddet ve suç unsurları içerir. Yaşam koşullarının kötüleşmesi, azalan iş imkânları, sınırlı eğitim fırsatları ile birlikte, çeşitli şekillerdeki şiddet, çocuk ve gençlerin ülkelerini terk edip göç etmelerine temel oluşturmaktadır.

Ulus devletlerin ortaya çıkması sonrasında yaşanan 2. Dünya Savaşı, toplumları büyük felaketlerle karşı karşıya bırakmıştır. Artık net bir şekilde çizilen "ulusal sınırlar" göç hareketlerini zorlaştırmıştır (İmkander Raporu,2015:86).

Uluslararası göç kavramı, bireylerin menşe ülkelerinden ayrılarak bir başka ülkede yaşamaya başlamaları şeklinde tanımlanır. Bununla beraber hem uluslararası hem de iç göç kendi içinde de ikiye ayrılabilir. Bunlar; yasal (düzenli) göç ve yasadışı (düzensiz) göçtür. Düzensiz göç yabancıların yasadışı olarak bir ülkeye girmesini, kalmasını (barınmasını), çıkmasını veya yasal yollarla girse bile yasal süresi içinde çıkmamasını ifade eder (Türkiye Göç Raporu,2015:24).Bu bağlamda düzensiz göç ile yasadışı göç kavramları oldukça yakın birer anlam taşımaktadır. Her iki kavram da, kanun dışı ülkeye giriş, kalış ve ayrılış durumunu tanımlamak için kullanılmaktadır.

Düzensiz göç, çıkış, transit geçiş ve varış ülkeleri olarak ayrı ayrı incelenmelidir. Bu durum, varış ülkesi için ülkeye yasadışı şekilde giren (yahut yasal olarak gelip süresi sonunda ayrılmayan) ve kalan; çıkış ülkesi için yasal yollara uymadan ülkeyi terk eden; transit ülke için ise, çıkış ülkesinden varış ülkesine gitmek için yasal ya da illegal yöntemlerle bir ülkeye girip bu ülkeyi bir geçit/geçiş olarak kullanan kişileri anlatır (Türkiye Göç Raporu,2015:63).

Nedenlerine göre göç istekli/gönüllü ve isteksiz/zorunlu göç şeklinde gruplandırılabilir. Dışarıdan bir etki veya itici güç olmadan kişinin kendi isteyerek yaptığı göçler gönüllü göç olarak adlandırılır. İyi bir iş, eğitim, sağlık, hayat düzeyi ve sosyal statüye ulaşma istekleri bu tip göçün temel nedenleri olabilmektedir. Zoraki göçte ise, istek dışılık, söz konusudur. İnsanlar zorunluluk sonucu yerlerinden ayrılmakta veya buna mecbur bırakılmaktadır. Kimi araştırmacılar zorunlu göçün sebeplerinin ekonomik, hayat şartları ya da hayati tehlike olduğunu savunmaktadır (Güneş,2012:7).

Zorunlu göç, savaş ve çatışma, doğal afet, sürgün gibi sebeplerle kişilerin yaşadıkları yerden ayrılmak durumunda kalmaları veya mecbur edilmeleri nedeniyle ortaya çıkan göç şeklidir (Yılmaz,2014:3).

Göç, insanlık tarihini ve hatta yaşayan her şeyin yaşamını ve yeryüzündeki dağılımını etkileyen bir etken olarak, salt mekânsal değişimin dışında insan hayatını da derinden etkileyen ve siyasi, sosyal, ekonomik ve coğrafi dahil birçok boyutu olan sosyal bir kavramdır. Bireyin ya da bir kitlenin yaşamakta olduğu bir yerleşim yerinden yeni bir yere göçü, toplumda pek çok değişime yol açmaktadır. Göç edenler gittikleri yeni ortamda sosyo-kültürel olarak hem etkilenirler hem de etkilerler (Kurtbaş ve Andıç,2016:2).

1.2. Göçmen, Sığınmacı, Mülteci

Göçmen kavramı, diğer bir ifadeyle, göç etme kararını özgürce almış, göç etme sebebi "kişisel fayda" nedenlerinden biri olan ve dışarıdan bir zorlayıcı neden olmayan kişileri anlatmalıdır. Bu tanım, göçmeni, mültecilerden, yerinden edilenlerden ve diğer zorlanan veya evlerini terk etmeye mecbur bırakılanlardan ayırır. Bu tanım, göçmenin, mülteci, yerinden edilmiş, zorlanmış ya da mecbur bırakılmış kişileri kapsamadığını gösterir. Göçmen, bulunduğu yeri terk etmeye, ayrılacağı zamana, nereye gideceğine, ne kadar zorunlu olsa da kendi karar veren/vereabilen kişidir. Bazı bilim insanları bu ayrımı gönüllülük esasına dayandırmaktadır (Hawkins,2016:6).

Küreselleşen dünyamızda olduğundan farklı ve karmaşık bir hale gelmiştir. Bugün gerçekleşen göçler, bir tercih olmak durumundan çıkmış ve bir mecburiyet haline gelmiştir. Başka bir deyişle göç, yerinden edilme anlamı taşımaya başlamıştır. Bunun sonucunda; sığınmacı, yerinden olma, vatansız kişi kavramlarının ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur (Güneş,2012:8)

Az gelişen ve gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş durumdaki ülkelere yönelen zorunlu göç hareketliliğine gösterilebilecek gerekçeler; ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal olmak üzere geniş bir yelpazede toplanabilir. Bu doğrultuda, ekonomik problemler, savaş, terör, çatışmalar, siyasi karışıklıklar ve din, dil, ırk ve cinsiyete dayalı ayrımcılık ve buna benzer sebepler göçün en önde gelen sebeplerindendir (Kartal ve Başçı,2014:3).

Göç ve göçmenlik ile ilgili bir diğer önemli kavram ise “sığınmacı”dır. Sığınmacı, Cenevre Sözleşmesi'nde mülteciler ile aynı şartları taşımakla birlikte "Avrupa" dışından gelmekte olan kişi olarak tanımlanır (Nasıroğlu ve Çeri,2016:4).

Göçmen (migrant) ve sığınma arayan kişi (asylum seeker) arasındaki farka gelince, bir göçmen normal yerleşim yerini değiştiren kişidir; bir sığınma arayan kişi ise, ırk, sosyal grup, statü, din, politik düşünce vb. nedenlerle işkence ve zulme maruz kalacağı düşüncesiyle göç eden kişidir. Bu bağlamda, sığınma arayan kişi, göçmen kavramının bir altkümüsi sayılır ve istatistiklere de bu şekilde dahil edilir (Hawkins, 2016:6).

Sığınma arayan kişi (asylum seeker), yabancı bir ülkede koruma ve barınma (yaşama) hakkı arayan kişidir. Başka bir deyişle kendi ülkesinden kaçmış, başka bir ülkeye girmiş ve korunmaya ihtiyacı olan kişidir. Sığınma arayan kişi, mülteci statüsü henüz kabul edilmemiş/onaylanmamış olarak da açıklanabilir. Sığınma sağlandığında mülteci ünvanını alırlar (Hankanen,2016:9).

1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi'nin 12. maddesinde, mülteci, "...ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen her şahıs..."şeklinde öngörülmüştür (Cenevre Sözleşmesi,1951:Md.12).

Ülkemiz, coğrafi sınırlama çekincesiyle imzaladığı protokoller ile, Avrupa'dan gelenlere mülteci olma hakkı verirken, Avrupa'dan gelmeyenlere bu hakkı vermemektedir. Bu özellikteki kişilere Türkiye'de kaldıkları süre içerisinde sığınma hakkı vermiş ve temel insani gereksinimlerini karşılamayı kabul etmiştir (Reçber, 2014:8).

Mülteci, mültecilik unvanı resmi olarak kabul edilmiş bir göçmeni belirtirken; sığınmacı, mülteci olmak için başvurusunu yapmamış ya da başvurusu sonuçlandırılmamış kişidir. Diğer bir ifadeyle "sığınmacı", mülteci olmak için başvuru yapmış fakat başvurusu henüz sonuçlanmamış kişidir (Yüksel Oktay ve Es,2015:4).

Şartlı mülteci ise, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesi dışında

bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü" ifade eder (YUKK Md.62).

Mülteci ve sığınmacı arasında bir ayrım da şu şekilde yapılmaktadır: İltica hakkı ve mültecilik hukuki bir unvanın elde edilmesini; sığınma hakkı ve sığınmacılık ise bir unvan kazanılmasını değil, kısa süreli bir konaklama-barınma hali olarak kabul edilmektedir. Sığınmacılar, geçici koruma ile başta bulundukları ülke olmak üzere uluslararası koruma talep etmiş sayılırlar ve koruma altına alınırlar (Reçber,2014:5).

Düzensiz ya da yasadışı göçmen, üzerinden geçtiği ya da sınırları içinde bulunduğu ülkede yasal durumu problemlili olan kişilerdir. Bu durumu ortaya çıkaran yasal engeller ülkeye giriş, oturma veya çalışma izinlerinden kaynaklanır (Topçuoğlu,2012:10).

1.3. Çocuk Kavramı

İnsanoğlunun gelişiminin en özel ve hassas hali olarak sayılan çocukluk dönemi, tarih boyunca bilim adamlarının, Filozofların, din adamlarının, idarecilerin, eğitimcilerin ve çocuklarla ilgilenen herkesin, kendi bakış açısıyla ortaya koymaya ve incelemeye çalıştığı özel bir dönemdir. Çocuk ve çocukluğu tanımlamaya çalışan herkes, bilişsel, cinsel, fiziksel gelişim seviyelerine dayana çeşitli tanımlar yapmaya çalışmıştır (Sağlam ve Aral:2016,3).

Çocuk tanımının neye dayanarak yapıldığı bazı açılardan özellikle çok önemlidir. Çocuk kavramını yalnızca fizyolojik gelişime ve bilişsel seviyeye göre yapmak tam anlamıyla doğru olmayacağı gibi, bu tanımlamayı yalnızca hukuki manada yapmak ve belli bir yaş ile çerçevelemek de doğru olmayacaktır. İşte bu nedenledir ki bu kavramı tanımlamak çok hassasiyetle eğilinmesi gereken bir çalışma alanı olarak varlığını çok uzun zamandır muhafaza etmektedir.

Çocuk tanımının biyolojiye ve sosyolojiye dayanarak mı yoksa hukuka göre mi yapılacağı da önemli bir tartışma konusu olagelmıştır. Çünkü ulaşılabilecek tanımlama, yasanın ve toplumun çocuk bireye bakış açısını doğrudan etkilemesine sebep olacaktır. Çocuk kavramının tarihin uzun bir dönemi boyunca, yetişkinliğe ulaşmamış, kendi adına kendi kararlarını alamayacak durumda olan, fizyolojik anlamda geçiş dönemi olan bir süreçte olan ve geçici olarak eksik sayılan bir duruma indirilip kabul edildiği bilinmektedir (Sağlam ve Aral:2016,5).

Çocuğun eksik bir birey ve hatta yetişkin halinin ‘olgunluğa’ ermemiş bir minyatürü olarak kabul etmekte yanlış olacaktır. Bu nedenle günümüzde dahi bu çalışmalar devam etmektedir. Öyle ki ülkeler ve toplumlar arasında hala devam eden fikir ayrılıkları sürmektedir. Çünkü bazı kültürlere göre çocuk sayılan bireyler farklı kültürlerin yetişkinlik tanımına erişmiş sayılabilmektedir.

Bir başka tanıma göre ise çocuk, bedensel, ruhsal ve sosyal bağlamda henüz olgunlaşmamış bireye denir. Yasalara göre ise, 18 yaşında ergenlik dönemi sona eren ve yetişkinlik dönemi

başlayan kişilerdir. Buna dayanarak 18 yaşını doldurmamış her birey yasal anlamda çocuk sayılır (Erkut vd.,2017:3) .

Günümüzde, teknoloji, eğitim, sağlık alanındaki gelişmeler, bulaşıcı hastalıklara karşı önlemler ve yeni tedavi yöntemleri ile çocuk ölümlerinin azalmış ve çocuğun önemi artmıştır. Çocukların, beslenme, temiz çevre ve iyi eğitim gibi pozitif değerlere ulaşma olanakları artmış, bunun sonucunda çocuk sağlığı ve gelişimi olumlu yönde etkilenmiştir. Ne yazık ki bütün bu gelişmelere karşın, tüm dünya çocukları bu olanaklar ve gelişmeler açısından eşit ve ideal düzeyde değildir. Bu olumsuz etkilerden biri de göç ve buna sebep olan tüm olumsuz faktörler gibi, bizim çalışmamızın da konusunun ortaya çıkmasına neden olan sorunlardır (Erkut vd.,2017:12) .

Çocukların küresel anlamda eşitliğe ulaşamamış olması bizi bölgesel farklılıkları incelemeye itmektedir. Bu bölgesel farklılıklardan en zararlı olanı ise, şiddet içeren savaş ve çatışma gibi olaylardır. Savaş ve çatışmalar bir çocuk için uygun yaşam alanı olmaktan çok uzaktır. Böyle ortamlarda çocuklar, bizzat şiddetle karşılaşabilmekte, uzuvlarını ya da hayatlarını veya aile fertlerini kaybedebilmekte; yaşama, barınma, eğitim ve sağlık gibi en önemli insani ihtiyaçlarından ayrı düşmek zorunda kalabilmektedir. Bu da gelişiminin en hassas döneminde olan bir insanın hayatında çok önemli kayıplara ve kalıcı hasarlara yol açabilmektedir.

Türk Ceza Kanunu'na göre çocuk, henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak öngörülmüştür. (TCK, md. 6, b bendi) Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre de, çocuk, enüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişiyi, ifade eder (YUKK, md.3,1e bendi) UNICEF'in Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'sine göre de, daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, md.1).

Çocuk kavramı, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Kongresi tarafından 18 yaşın altındaki kişi olarak tanımlanmıştır. Çocuğun yaşı hakkında oluşacak herhangi bir şüphe durumunda ise, çocuk sayılarak işlem yapılması öngörülmüştür (ECPAT Raporu,2016:7).

Çocuk kavramını incelediğimiz bu bölümde, göç süreci içerisinde, çocuk olmanın haricinde bir de refakatsiz olmanın dezavantajını deneyimleyen bir başka grup daha vardır. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'nın yayınladığı Göç Terminolojisi Sözlüğü'ne göre refakatsiz küçük, reşit olmayan ve anne babaları, vasi veya kanunen veya geleneklere göre onlardan sorumlu başka bir yetişkinin refakat etmediği çocuklardır (Göç Terimleri Sözlüğü,2009:53) .

Belge ve evrak sunamamak konusunda aynı durumdaki yetişkinlere uygulanan gözaltı ve diğer uygulamalar, çocuklar için uygun olmayacağından, refakatsiz çocuklar kayıt ve kontrol aşamalarında görevli yetkililere bazı zorluklar yaratır. Bunlardan ilki ve en önemlisi gözaltında tutulmanın çocuk bireyin psikolojisi ve sağlığı açısından zararlı olacağı fikridir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal devlet ve 'çocuğun yüksek yararı' ilkeleri ile zıt sonuçlar doğacağından refakatsiz küçükler ile ilgili işlemlerin daha hızlı ve hassasiyetleri gözetilerek sürdürülmesi politikalarımızın ana fikrini oluşturmaktadır.

Çocuk göçmenlerle ilgili bir diğer önemli olgu hiç şüphesiz, "Çocuğun Yüksek Yararı"dır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 3. maddesine göre: "Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yüksek yararı temel düşüncedir." şeklinde ortaya konmuştur. "Çocuğun yüksek yararı" ilkesi Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin çok önemli bir parçasıdır. Bu ilke tam anlamıyla uygulamaya geçirildiğinde tüm dünyada çocukların hayat standartlarında bir gelişme ve iyileşme yaşanacaktır. Bu ilke, özellikle karar alma mercileri olmak üzere tüm yetkili kişi ve kurumlar için öncelikli hale gelmelidir (İHOP Politika Belgesi,2012:4).

Birleşmiş Milletler'e göre, çocuğun yüksek yararı ilkesi çocukların yetişkin bireylerden farklı olan ve aynı olduğunun kesinlikle varsayılamayacağı özel ihtiyaçları olduğunun kabulü ve eyleme bu doğrultuda geçirilmesini gerektirir. Gerek kamu, gerekse sivil örgütlerin bu ilkeyi öncelikli olarak politika ve uygulamalarında hayata geçirmeleri gerekmektedir (Güneş,2012:58).

Çocuğun yüksek yararı kavramı, genel bir bakış açısıyla, çocuğun/küçüğün iyiliğini ve esenliğini ifade eder. Bu iyilik, yaş, olgunluk, çocuğun çevre ve deneyimleri gibi pek çok kişisel özelliğe bağlı olarak belirlenir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS) net ve kesin bir şekilde tanımlamamışsa da bir temel koşul öne sürmüştür. Sözleşmede madde 3'te: *"Çocuğun yüksek yararı; kamuya ait veya özel sosyal yardım kurumları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organlarına ait tüm eylemlerde birincil (fakat tek değil) olarak düşünülmelidir."* şeklinde ifade edilmiştir (BMMYK Klavuzu,2008:11).

1.4. Sosyal Politika Kavramı

Sosyal refahı sağlama amaçlı sosyal politika, tarihsel olarak geniş bir gelişim sürecine sahiptir. Prensibin ortaya çıkış fikri, hümanist ve yardımsever düşüncelerle olmuştur. En başta aile olmak üzere, dini kurumlar ve meslek birlikleri gibi toplumsal oluşumlar aracılığıyla gerçekleşmiştir. Sosyal politikanın esas gelişimi ve kurumsallaşması ise Sanayi Devrimi sonucunda olmuştur. İnsanı koruyan politikaların geliştirilmesi gerekmiş ve enformel yapılar bunun için yetersiz kalmıştır. Bunun için, devlet aktörü, öncelikle işçi, yaşlı, yoksul ve çocukların sorunlarına eğilmiş, zaman içinde sosyal politika diğer dezavantajlı grupları da kapsar hale gelmiştir (Çadır:2017,11).

Sanayi Devrimi sorunlarına bir çözüm bulma amacıyla ve adım adım tüm aktörlerin devreye girdiği bir süreç halinde sosyal politikadan söz edilmeye başlanmıştır. Buna yol açan sebepler, Sanayi Devrimi'nin sonucunda işsizliğin ortaya çıkması, ücretlerin azalması, insan onuruna ve sağlığına uygun olmayan çalışma saatleri ve koşullarının ortaya çıkmasıdır. Bu tarihte ilk defa ailenin dışında bir aktör devreye girmiştir. Sosyal devlet şeklinde varlık göstermeye başlayan devlet, toplumun siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlarına çözüm getirme yoluna girmiştir (Taşçı,2017:7).

Sosyal politika, hem kavramsal bakımdan hem de içerik bakımından anlaşmazlıkların ve fikir ayrılıklarının olduğu bir alandır. Kavram, Avrupa'da sosyal politika (social policy), Amerika Birleşik Devletleri'nde ise ağırlıklı olarak sosyal refah politikası (social welfare policy) şeklinde kullanılır. Bazı akademisyen ve araştırmacılar her ikisinin de aynı anlama geldiğini, bazıları ise sosyal politikayı birçok politika çeşidini içeren ve sosyal refah politikalarını da içine alan bir üst başlık olarak kabul etmektedir (Ersöz,2011:48).

Gerçekten sosyal politika, sosyal hizmeti kapsayan ve bir araç olarak gören bir sistemdir. Sosyal politikanın en önemli araçlarından biri olan sosyal hizmetler, politikaların hayata geçirilmesinde rol oynar ve böylece çeşitli sosyal hizmetler sayesinde politikalar gerçekleştirilir.

Sosyal politika, literatür içinde "sosyal siyaset", "toplumsal politika", "çalışma ekonomisi" ve "refah politikası" gibi farklı isimleri ile de anılmaktadır. Kavramı ilk kullanan, Prof. Wilhelm Riehl'dir, fakat 1873'e kadar dar ve politik bir anlamda algılanmıştır. Bu tarihten sonra yaşanan gelişmelerle, önce iktisat politikası içine girmiş ardından da bağımsız bir bilim haline gelmiştir (Ersöz,2011:49).

Her ne kadar isimlendirme üzerinde önemli bir fikir ayrılığı bulunsa da çoğu akademisyen sosyal politikaların ve sosyal hizmetlerin toplumdaki önemini ve gerekliliğini kabul eder. Genel bir bakış açısıyla sosyal politika, toplumun eksik yönlerini iyileştirmek ve toplumsal eşitliğe katkı sağlamak amaçlarını benimseyen bir yapıdır.

Sosyal politika kavramı, "dar" ve "geniş" anlamda sosyal politika olarak ikiye ayrılmaktadır. Sosyal politika, "dar anlam"da işçiler ve çalışma yaşamını konu almaktadır. Ortaya çıkabilecek çelişkiler, çatışmalar ve dengesizlikler, dar anlamda sosyal politikanın konusunu oluşturmaktadır (Taşçı,2017:18).

Dar anlamda sosyal politika, işçi işveren arasındaki sorunlardan çalışma hayatındaki sorun ve risklere kadar birçok alanı kapsar ve çözüm üretilmesini hedefler. Dar anlamda, işçilerin hayatını kolaylaştırmak ve iş çevresindeki problemlerini çözüme ulaştırmak sosyal politikanın amacıdır.

Sosyal politikanın geniş anlamı ise, ekonomideki olayların neticelerinin sosyal hayattaki etkilerinin ele alınması anlamını taşır. Dar anlamdan farklı olarak, sadece iş yaşamını değil, toplum içindeki tüm sosyal ve ekonomik riskleri, problemleri, engelleme ve sınırlılıkları karşılayan politikalar üretmektedir (Taşçı,2017:18).

Dar ve geniş anlamla sosyal politika, toplumdaki her bireyin asgari standartlara sahip olmasını ve bunun korunmasını amaçlar. Tarihte sosyal politika, toplumun zor zamanlar geçirdiği bir dönemde eşitlik sağlamak amacıyla gündeme gelmiş ve gelişmiştir.

Sosyal Refah Devleti, özellikle 2.Dünya Savaşı sonrasında konuşulmaya başlanmış ve sanayileşmenin de etkisiyle ortaya çıkan sorunlar, artan eşitsizlik gibi problemlerle karşılaşmada vatandaşı yalnız bırakmak istemeyen devletin geliştirdiği bir

yapılanma biçimidir. Refah devleti, bireylere asgari bir gelir garantisi veren, statülerine bakılmaksızın tüm vatandaşlarına eğitim, sağlık, barınma gibi sosyal hizmet alanlarında standartlar sunan devlet anlamına gelmektedir (Yolcuoğlu,2012:4).

Sosyal Refah Devleti, kapitalist sistem karşısında açılan toplumsal uçurum ve dengesizlikle mücadele içerisinde dezavantajlı gruplara belli standartları sunmak ve insana yakışan bir yaşam sürmelerine olanak sağlamak için öngörölmüş bir yapıdır. Toplumsal barış ve eşitliğin sağlanması doğal olarak refah düzeyini de yukarı çekmektedir.

Sosyal politikanın tanımı günümüzde daha çok, sosyal güvenlik sistemlerini, sosyal yardımları ve sosyal hizmetleri ve bunların uygulamalarını kapsayacak şekilde yapılmaktadır. Fakat tüm bu uygulamaların ardındaki ilke ve prensipler genellikle gözden kaçırılmaktadır. Sosyal politika esasında, bir sürecin sonucu olarak kurumsallaşmış ve kuramsallaşmıştır. Bu süreç, ağırlıklı olarak batılı devletlerde yaşana, iktisadi, yasal, siyasal ve sosyal gelişme ve değişimlerin bütünüünün bir sonucudur. Gönüllölük esasına dayalı sosyal yardımlaşma, zaman içinde yerini eşit haklara sahip kişilerin, toplumsal tehlikelere karşı kurumsal olarak korunduğu politikalara bırakmıştır (Sunal,2011:2).

BÖLÜM 2:DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI GÖÇTE ÇOCUKLAR

2.1. Dünya’da Mülteci Çocuklara İlişkin Mevcut Durum

Göç, Eskiçağlardan başlayarak Kelt göçleri, Orta Asya’dan Türk göçü, Mezopotamya’daki Sami öçler vb., Osmanlı öncesi dönemde Karadeniz’e Çepni ve Kıpçak göçleri, Memlûkler döneminde Moğol göçü, Lombardların İtalya’ya göçleri vb., Balkanlardan 93 Harbi sonrası göçler, Mora göçleri ve Gagavuz göçleri vb., Kafkasya’da Anadolu’ya göçler ve nihayet Suriye ve Orta Doğu ülkelerinden Türkiye’ye göçler olmak üzere, sürekli ve çok geniş bir coğrafyada yaşanmaktadır (Köse,2017:5).

İnsanlık tarihindeki en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Afrika 400 yıldan fazla zamandır devamlı olarak göç vermektedir. Amerika Kıtası'nın keşfedilmesiyle birlikte milyonlar ile ölçülebilecek sayıda Afrikalı, rızaları dışında yeni kıtaya götürülmüştür. Bu insanlar, yalnızca vatanlarından uzaklaştırılmakla kalmamış, yeni kıtada zorla çalıştırılmışlardır.19. yüzyılda insan ticareti ve köleliğin sona ermesi de Afrikalılar için sonuç, geride tamamına yakını yoksullaştırılmış olan bir Afrika, sömürge olmaktan kurtulan ülkeler olduysa da güçlü ve istikrarlı devletler kurulamamıştır. Günümüzde Afrika, daha iyi bir yaşam umuduyla Avrupa'ya çok miktarda göç vermektedir. Kıta halkı için göç "zorunlu"dan "mecburi"ye dönüşmüştür. Afrika'nın ardından, başta Suriye olmak üzere Ortadoğu da, ikinci bir önemli göçmen kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır (Seta Perspektif,2015:1).

2. Dünya Savaşı'nın ardından dünyada çok büyük göçler gerçekleşmiştir. Başlıcaları; Suriye, Afganistan, Irak, Somali, Libya, Mali ve Yemen gibi savaş bölgeleri olmak üzere, birçok kriz bölgesinden insanlar, Avrupa'ya göç etmektedirler. Bu göç edişin sebepleri arasında hayatta kalma isteği, daha iyi bir yaşam isteğinden önce gelmektedir (İmkander Raporu,2015:4).

Bölgesel çatışmaların hala devam etmekte olduğu özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da insanlar hayati tehlikelerden kaçmak amacıyla ülkelerinden ayrılmakta ve bir başka ülkeye göçetmektedir. Çatışma bölgelerinden kaçanlar için ilk öncelik can güvenliğidir. Bu nedenle savaş ya da terörün bulunmadığı ülkeleri tercih etmektedirler. Bunun sonucunda birçok göçmenin varış ülkesi seçimi gelişmiş Avrupa ülkeleri ya da Amerika Birleşik Devletleri olmaktadır.

1990 yılından beri uluslararası çocuk nüfus içindeki uluslararası göçmen çocukların oranı %1’den biraz fazla olarak seyretmiştir. Ancak hızlı nüfus artışı ile birlikte çocukların göçteki oranında da artış gözlemlenmiştir. Dünyada, tüm göçmenlerin yaklaşık olarak 8’de 1’i çocuktur ve bu çocukların 5’te 3’ü Asya ya da Afrika kıtalarından birinde yaşamaktadır. Bunun dışında uluslararası çocuk göçmenlerin yarısı sadece 15 ülkede toplanmıştır. Bu ülkelerin başında ise, 3,7 milyondan fazla çocuk göçmen sayısı ile Amerika Birleşik Devletleri’dir (UNICEF Raporu,2016:1) .

11 milyondan fazla çocuk mülteci ve sığınmacı da dahil olmak üzere, 31 milyonun üzerinde çocuk doğdukları ülkenin dışında yaşamaya devam etmektedir. Günümüzde, tüm dünyada

yaklaşık olarak her 200 çocuktan biri mülteci konumundadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yetki alanı içinde bulunan mülteci çocuk sayısı yalnızca 2005 yılı ile 2015 yılı arasında ikiye katlanmıştır. Başta doğdukları ülkelerin içinde bulunduğu bölgeler olmak üzere, günümüzde dünyada toplam çocuk mülteci sayısı 10 milyonu geçmiştir (UNICEF Raporu,2016:1).

Bir taraftan dünyanın kriz noktalarının sayısı artarken bir taraftan da eskiler sabit kalmaktadır. 2012 yılında ülkesinden ayrılmak durumunda kalanların sayısı 7.6 milyonu geçmiştir. 2003 yılında her gün 11.000 kişi ülkesini terk etmek zorunda kalmış iken, 2012 yılında bu sayı 23.000'e yükselmiştir. Zorunlu göç hareketleri, 1994 yılından bu yana en yüksek düzeye ulaşmış ve 2012 yılı sonunda mültecilerin sayısı 45.2 milyonu bulmuştur (Kartal ve Başçı,2014:4).

2011 yılı sonunda 10.4 milyon olan dünya çapındaki göçmenlerin sayısı 2015 yılı ortasında 15.1 milyonu bulmuştur. Böyle hızlı bir yükselişin ana nedeni Suriye Savaşı ve savaşın komşu ülkelere yaptığı etkilerdir.2015 ortasında dünyadaki en büyük mülteci grup Suriyeliler idi ve sayıları 4.2 milyona ulaşmıştı (Hankanen,2016:10).

Şekil 1:Dünya'da En Fazla Mülteci Veren Ülkeler (2015)

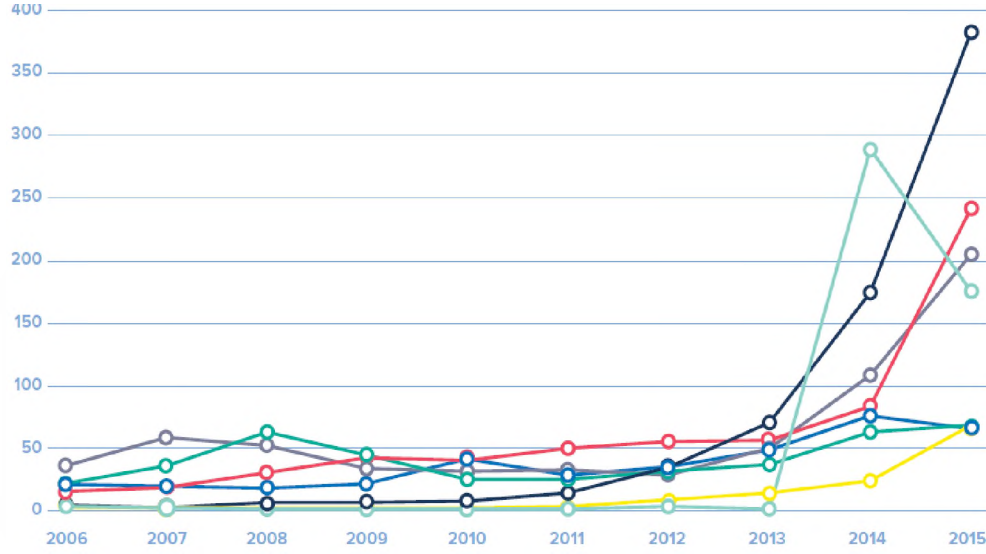

Kaynak:Global Migration Trends(2016:42)

Şekil 1'deki Dünya haritasında koyudan açığa olmak üzere ağırlıklı olarak göç veren bölgeler belirtilmiştir. En koyu bölgeler haritada görüldüğü gibi geri kalmış, savaş veya çatışmaların bulunduğu, çeşitli hayati risk faktörlerinin bulunduğu yerleşim yerleridir.

Haritada Asya kıtasının neredeyse tamamının çeşitli oranlarda olmakla birlikte göç veren başlıca bölge olduğu görülmektedir.2006-2015 yılları arasında en fazla sığınmacı çıkaran ülkeler sırasıyla; Suriye, Afganistan, Arnavutluk, Sırbistan ve Kosova, Eritre ve Ukrayna'dır. Şekil 1'de gösterildiği gibi ilk 7 ülke savaş ve çatışma bölgelerinin bulunduğu ülkeler olduğu için insanlar ülkelerinden göç etmektedirler (UN Global Trends,2015:42).

Grafik 1:2006-2015 Döneminde Sığınmacı Çıkaran Başlıca Ülkeler (bin)

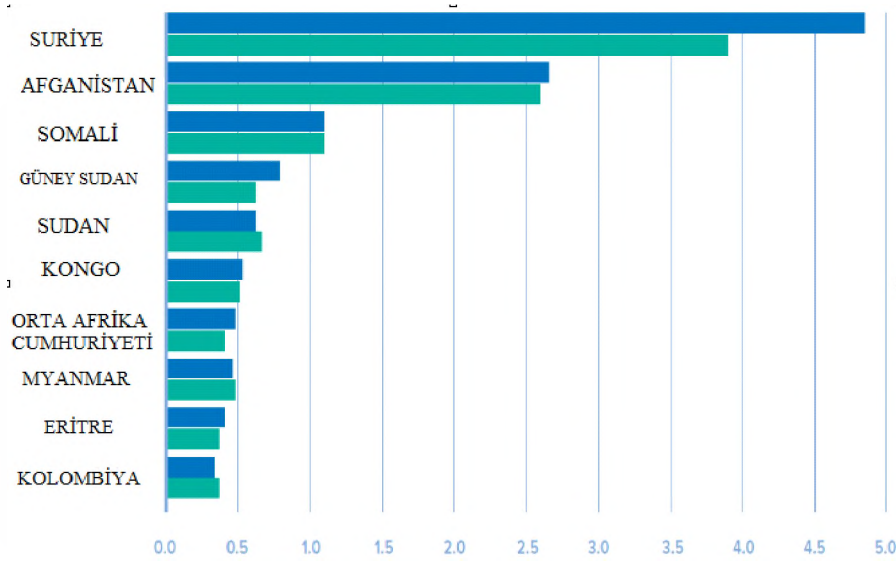

Kaynak: UN Global Trends(2015:42)

Grafik 1'de başlıca göç veren ülkelerden, 2006-2015 yılları arasındaki en fazla sığınmacı çıkaran ülkeler gösterilmektedir. 2006 ve öncesinde neredeyse hiç göç gözlemlenmeyen Suriye'nin, 2011 yılından sonra çıkardığı sığınmacı sayısında artan bir ivmeye sahip olduğu görülmektedir.2015 yılında ise 400 bine yakın bir sayıya ulaşmış bulunmaktadır. Yine Afganistan'da, 2013 yılı sonrasında 2006 yılından beri seyrettiği ivmeyi artırmış ve 2015 yılında 250 bine yakın bir sayıya ulaşmıştır (UN Global Trends,2015:42).

Grafik 2: 2014-2015 Döneminde En Fazla Mülteci Veren Ülkeler

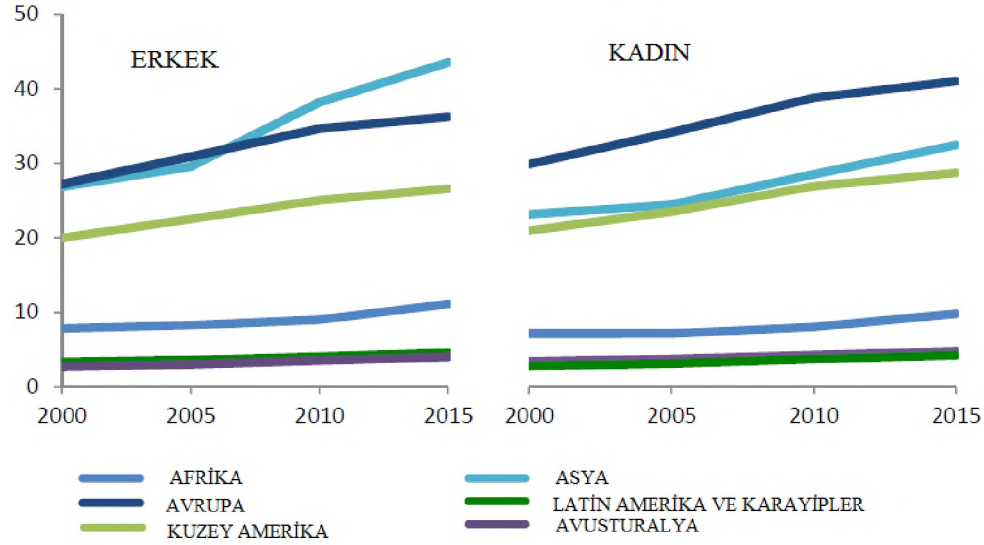
Kaynak: UN Global Trends(2015:16)

■ :2014 sonu, ■ :2015 sonu

Suriye, Afganistan ve Somali'den ayrılan mülteciler toplam mülteciler içinde %54'lük bir dilimi ifade ediyor. Bu üç ülke aynı zamanda en fazla mülteci çıkarmış ülkelerdir. Grafik 2'de görüldüğü üzere, bu üç ülkeyi Sudan, Kongo, Orta Afrika Cumhuriyeti, Myanmar, Eritre ve Kolombiya izlemektedir (UN Global Trends,2015:16).

2015 yılı sonu itibariyle 40,8 milyon kişi çatışma ve şiddet dolayısıyla ülkeleri içerisinde hareket etmek suretiyle yerleşim yerlerini terk etmiştir. Bu sayı 2014 yılındaki 22.6 milyonla karşılaştırıldığında en yüksek artış ve en yüksek seviye olarak kayda geçmiştir.40.8 milyon kişinin 8.6 milyonluk kısmı 2015 yılı içinde evlerini terk etmek zorunda kalan yeni sığınmacılardır. Yemen, 2015 yılında 2.5 milyondan fazla mülteci çıkarmıştır. Çatışma ve şiddetin sebep olduğu bu durum Yemen, Irak, Ukrayna, Sudan ve Kongo'da da aynı şekilde geçerli olmuştur. Toplam yeni mülteci sayısının %84'ünü bu 5 ülke oluşturmaktadır (Global Migration Trends,2016:8).

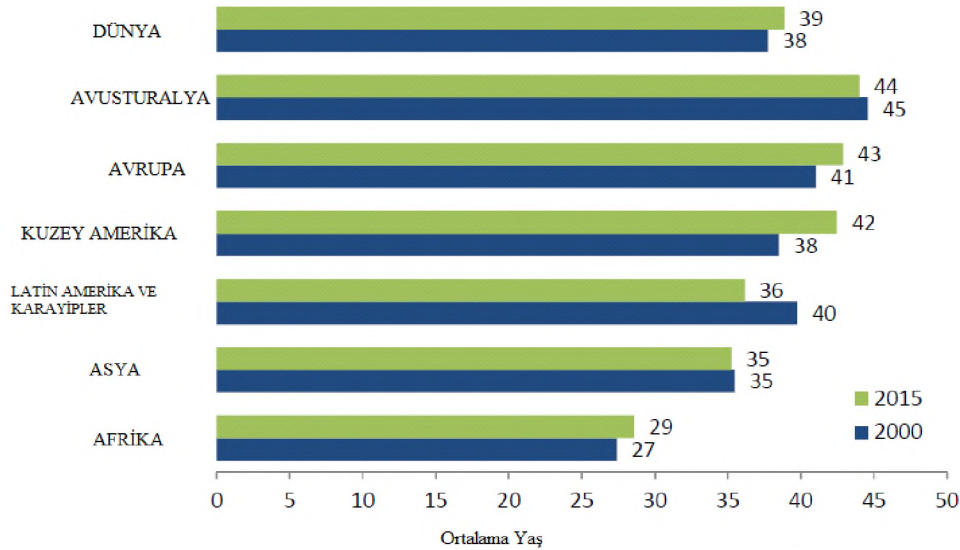
Grafik 3:Varış Bölgesine Göre Göçmenlerin Cinsiyet Dağılımı (2000-2015) (milyon)

Kaynak:International Migration Report 2015: Highlights(2016:11)

Grafik 3’te varış bölgesi seçimine dayalı olarak cinsiyet dağılımı verilmiştir. Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika yetişkin erke ve kadın göçmenler tarafından daha fazla tercih edilmekte; 10 yaşın altındaki çocuk göçmenler ise Afrika, Latin Amerika, Karayipler ve Avusturalya’ya gitmektedirler (International Migration Report 2015: Highlights,2016:11).

Grafik 4:Dünya Çapında Başlıca Bölgelere Göç Edenlerin Yaş Ortalamaları (2000-2015)

Kaynak:International Migration Report 2015: Highlights(2016:12)

Grafik 3 ve Grafik 4'te, göçmenlerin cinsiyet ve yaş ortalamaları ile ilgili istatistikler verilmiştir. Son on yılda Afrika, erkekler tarafından daha fazla tercih edilmeye başlamıştır. Her iki cinsiyetin de Avrupa'yı tercih etme eğrileri birbirine oldukça yakındır ve artan bir seyir izlemektedir. Latin Amerika, Karayipler ve Avusturalya ise benzer ivmeler ile en az tercih edilen göç bölgeleri olarak kalmaya devam etmişlerdir (International Migration Report 2015: Highlights,2016:11).

Grafik 4'te göçmenlerin bölgelere göre yaş ortalamaları genel olarak birbirine çok yakın olmasına rağmen özellikle Avusturalya, Kuzey Amerika ve Avrupa'ya gelenlerin yaş ortalaması bakımından diğer bölgelere gidenlerden daha büyük olduğunu görebiliriz(International Migration Report 2015: Highlights,2016:12).

Tablo 1:Dünyadaki Mültecilerin Demografik Özellikleri (2003-2015) (%)

YIL	KADIN	18 YAŞ ALTI	18-59	18 YAŞ ÜSTÜ
2003	48%	49%	46%	5%
2004	48%	50%	45%	5%
2005	48%	46%	49%	5%
2006	47%	47%	49%	4%
2007	47%	46%	49%	5%
2008	48%	44%	51%	5%
2009	47%	41%	54%	5%
2010	47%	44%	51%	5%
2011	48%	46%	49%	5%
2012	48%	46%	49%	5%
2013	49%	50%	46%	4%
2014	49%	51%	46%	3%
2015	47%	51%	46%	3%

Kaynak: UN Global Trends 2015(2016:53)

Tablo 1’de belirtildiği gibi 2003-2015 yılları arasında göç edenlerin yarıya yakını (%48) kadın ve bu oranın da yarısı (%49) 18 yaş altındaki kişilerdir. Yıllar içinde göç eden kadınların oranı yaklaşık olarak sabit kalmakla beraber, 18 yaşın altındakilerin oranı artış göstermiştir. Buradan da anlaşılabacağı üzere, her yıl daha fazla çocuk göç durumuyla yüzleşmekte ve göçün tüm zorluklarıyla karşılaşmak zorunda kalmaktadır. Uluslararası sınırları aşan kız ve erkek çocukların sayısı yaklaşık olarak birbirinin aynıdır (UN Global Trends 2015,2016:53).

1990 yılında % 32’lik pay ile dünyada en fazla göçmenin yaşadığı ülkeler Avrupa ülkeleriydi. Bu ülkelerde yaşayan göçmen grup sadece gelişmekte olan ülkelerde (Türkiye, Cezayir ve Pakistan gibi) doğan göçmenlerden değil, aynı zamanda Avrupa ülkeleri arasında

(Batı Avrupa'da yaşayan Doğu Avrupalılar gibi) hareket eden göçmenlerden oluşuyordu (Connor vd.,2013:10).

Bunun anlamı, Avrupa'nın göçmen nüfusunun oldukça büyük bir kısmı kendi içinden, Doğu Avrupa ülkelerinden gelmekte idi. Bir başka deyişle Avrupa'nın göçmen nüfusunun oldukça büyük bir kısmı kendi içinden, Doğu Avrupa ülkelerinden gelmekte idi.

Bu arada, 1990 yılında uluslararası göçmenlerin yaklaşık dörtte biri (% 27) Asya-Pasifik bölgesinde yaşıyordu. Bu göçmen grubu, çoğunlukla sınır ötesi göçmenlerden oluşuyordu. Sınırötesi göçmenler, çeşitli nedenlerle (ekonomik fırsatlar, askeri çatışmalar, aile birleşimi) Asya-Pasifik bölgesi içindeki yakın ülkelerde yaşıyordu (Connor vd.,2013:10).

2015 yıl sonunda Avrupa'da toplam olarak 1,8 milyon kişi olmak üzere dünyadaki 9 mülteciden birine ev sahipliği yapmaktadır. Bunun dışında halen sığınma başvurularının sonucunu bekleyen 1 milyon sığınmacı da bulunmaktadır. 2015'te önceki yıllara oranla daha fazla çocuk Avrupa Birliği ülkelerinden birinde sığınma başvurusunda bulunmuştur. 2016'nın ilk altı ayında, Avrupa Birliği'ne sığınma başvurusunda bulunan çocukların %70'i Suriye, Afganistan ve Irak'taki şiddet ortamından kaçmış olanlardır (UNICEF Raporu,2016:5).

Avrupa'daki uluslararası göçmenlerin payı 1990 ile 2013 yılları arasında hemen hemen aynı kalmasına rağmen, Avrupa'da yaşayan göçmenlerin bileşimi önemli derecede değişmiştir. Bunun bir nedeni çoğunlukla Avrupa ülkeleri arasındaki, önceki dalgaların göçmenlerinin ölüm veya menşe ülkeye dönüş nedenleriyle azalmasıdır. Bunların yerini ise Kuzey Afrika'daki gelişmekte olan ülkelere (Fas ve Cezayir gibi), Asya'dan (Türkiye ve Hindistan gibi) ve Orta Doğu'dan ve Sahra Altı Afrika'da mülteci gönderen ülkelere önemli sayıda insan aldı (Connor vd.,2013:11).

Asya'da da önemli bir çoğunluğu yakın ülkelere gelen göçmenler teşkil etmektedirler. Daha az gelişmiş, çatışma ve savaş bulunan ülkelere gelen göçmenler diğer Asya ülkelerinde yaşamlarına devam etmektedirler. Buradan da anlaşılacağı üzere göçmenlerin varış noktası tercihi genellikle coğrafi olarak menşe ülkeye yakın ülkeler arasındandır. Kıta değiştirmek gibi daha uzak tercihler zorunlu ve acil bir göçün olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Asya, tüm dünyadaki çocuk göçmenlerin 12 milyondan fazlasına ev sahipliği yapmaktadır. Bu rakam tüm göçmenlerin %39'unu oluşturmaktadır. Asya tüm dünyadaki çocuk göçmenlerin beşte ikisini barındırmaktadır. Ayrıca dünyada en fazla mülteci barındıran 5 ülke Asya kıtasındadır (UNICEF Raporu,2016:4).

Afrika'da, mültecilerin %86'sı başka Afrika ülkelerinde sığınmacı durumundadır. Afrikalı mültecilerin neredeyse yarısı çocuk olup 3 milyondan fazla çocuk yerlerinden olmak zorunda kalmıştır. Ortalama 90 Afrikalı çocuktan 1'i doğduğu ülke dışında yaşamaktadır. Toplam göç oransal olarak diğer bölgelere göre düşük olsa da Afrika'daki göçmenler arasında çocukların oranı diğerlerine kıyasla yüksektir. Göçmenlerin 3'te 1'i çocuktur ve bu da küresel ortalamanın 2 katından fazlasına tekabül etmektedir (UNICEF Raporu,2016) .

1990'da uluslararası göçmenlerin yaklaşık beşte biri (% 18) Kuzey Amerika'da, çoğunlukla Birleşik Devletlerde yaşıyordu. Orta Doğu-KuzeyAfrika (% 10), Sahra Altı Afrika (% 9) ve Latin Amerika-Karayipler (%5) bölgelerinde daha küçük göçmen gruplar yaşıyordu (Connor vd.,2013:10)

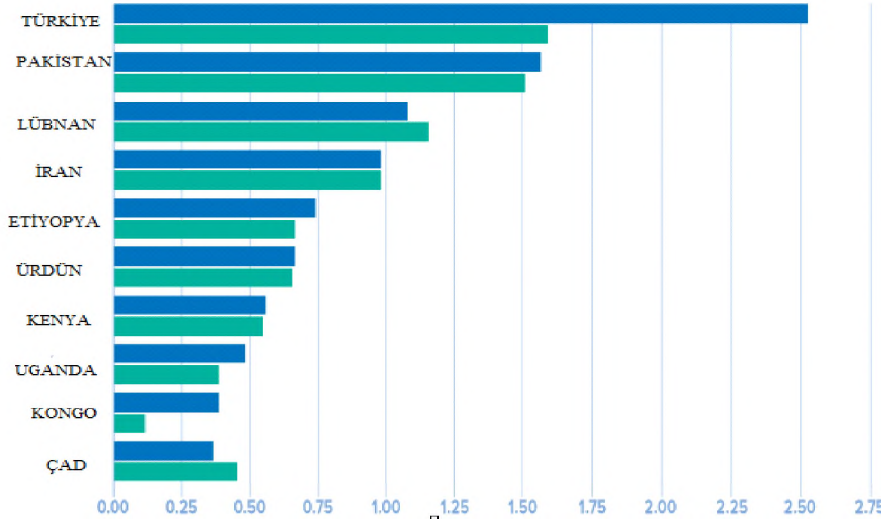
Bu bölgeler, iklim ve gelişmişlik düzeyi ile savaş ve çatışmalara sahne olmalarından dolayı en az tercih edilen bölgelerdir. Zorunluya da gönüllü olsun, göçmenler tarafından yerleşmek için tercih edilmemelerinin sebebi, halihazırda yaşadıkları menşe ülkeden daha iyi durumda olmayışlarıdır. Doğal olarak savaştan ve şiddetten kaçan bir göçmenin yine savaş ve çatışmanın sürdüğü bir ülkeye gitmemesi gayet anlaşılabilir bir durumdur.

Ancak göçmenlerin varış yerlerinde küresel bir değişim 1990'lı yıllarda başlamıştır. Asya Pasifik Bölgesi'nde Hindistan, Pakistan ve Bangladeş gibi ülkelere doğan daha fazla sayıda insan, Orta Doğu'da Basra Körfezi'ndeki petrol zengini ülkelere göç etmeye başladılar ve Asya Pasifik ve diğer bölgelere gidebilecek Asyalı göçmenlerin oranını azalttılar. Orta Doğu'da Avrupa ve Kuzey Amerika'dan gelen göçmenlerinde Asyalı göçmenlere katılmasıyla, Orta Doğu ve Kuzey Amerika'yı varış yeri olarak seçen göçmenlerin oranı 1990'da %10 iken 2013'te %14'e yükselmiştir (Connor vd.,2013:11).

Aynı zamanda son çeyrek yüzyılda çok büyük sayılardaki Latin Amerika ve Karayipler doğumlu göçmen, Amerika Birleşik Devletleri sınırını geçmiştir. Kanada'ya göçte yaşanan artışla beraber düşünüldüğünde, bu büyük hacimli yer değişikliği Kuzey Amerika'da yaşayan göçmenlerin tüm göçmenler içindeki oranını 1990'da %18'den 2013'te %23'e çıkarmıştır (Connor vd.,2013:11)

Amerika kıtası 6,3 milyondan fazla sayıda göçmene ev sahipliği yapar, bu da tüm dünyadaki toplamın %21'ine karşılık gelmektedir. Amerika kıtasındaki göçmenlerin %10' çocuk olmakla beraber Orta Amerika'daki göçmenlerin içindeki çocukların oranı %43'tür. Amerika'nın güney sınırındaki göç ile ilgili kurumlardaki rakamlar dikkate alındığında bir artış göze çarpmaktadır. Bu artış, şiddet ve yaşanan zorluklara işaret etmekte olup durumun hassasiyetini ve yasaların uygulanmasındaki önemi vurgulamaktadır (UNICEF Raporu,2016:4).

Grafik 5: En fazla Mülteci Ağırlayan Ülkeler 2014-2015 (milyon)

Kaynak: UN Global Trends 2015, 2015:16

■ :2015 sonu, ■ :2014 sonu

Grafik 5'te görüleceği üzere, özellikle geri gönderme yasağı ilkesinin yürürlüğe girmesinden sonra Türkiye en fazla mülteci ağırlayan ülke durumuna gelmiştir. 2015 yılı itibarıyla en çok mülteci barındıran ülkeler Türkiye (2.5 milyon), Pakistan (1.6 milyon), Lübnan (1.1 milyon), İran (979.400), Etiyopya (734.100) ve Ürdün (664.100)'dür. 2,5 milyon mülteci ile Türkiye, dünyada en fazla sığınmacı kabul eden ülke durumundadır (UN Global Trends 2015, 2016:16).

Bir diğer kaynağa göre de, Türkiye ve Pakistan başlıca sığınmacı kabul eden iki ülkedir. 2015'te sırasıyla 2.5 milyon ve 1.6 milyon sığınmacı bu iki ülkeye giriş yapmıştır. 2015'te sivil çatışmanın beşinci yılında Suriye toplam 4.9 milyonu bulan mülteci sayısı ile dünyanın en büyük sığınmacı çıkaran ülkesi olmuştur. Afganistan ise yine 2015'te 2.7 milyon mülteci ile ikinci en büyük, Somali 1 milyon ile 3. en büyük sığınmacı çıkaran ülkeler olmuştur (Global Migration Trends, 2016:8).

Farklı istatistik ve araştırmalar farklı sonuçlar gösteriyor gibi görünse de en fazla mülteci çıkaran ülke Suriye ve en fazla mülteci kabul eden ülke ise Türkiye'dir. Ülkemiz hem coğrafi yakınlık hem de özellikle Suriye'deki olayların başlamasından itibaren izlediği açık kapı politikasıyla Suriyeliler tarafından ağırlıklı olarak tercih edilmiştir. Bu nedenle ülkemizde yaklaşık 4 milyon Suriyeli bulunduğu tahmin edilmektedir.

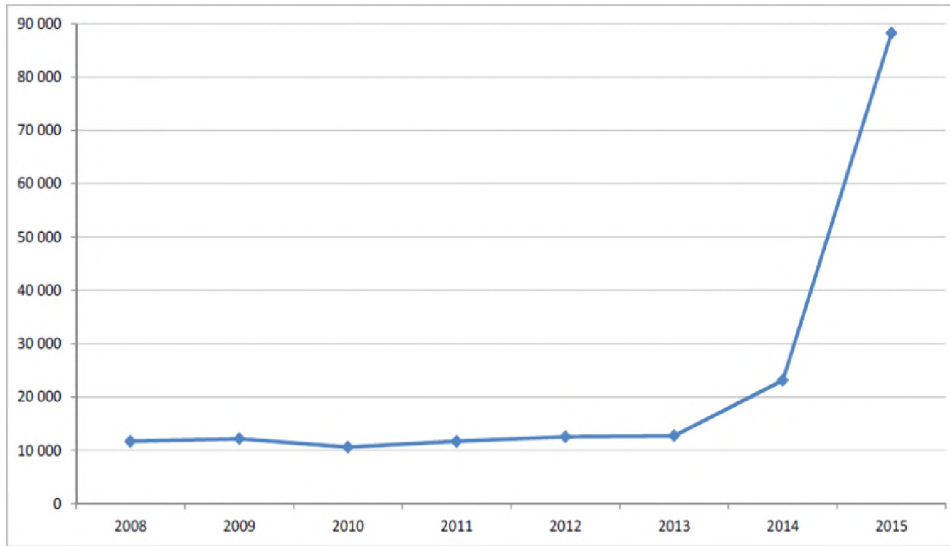
Dünya'da gerçekleşen düzensiz (yasadışı) göç akımlarının bir bölümünün Türkiye üzerinden geçmesi ülkemizin birçok yönden eşsiz coğrafi konumunun haricinde başka sebepler tarafından da etkilenmektedir. Türkiye'nin vize hususunda Avrupa Birliği üye ülkelerine kıyasla daha esnek olması, ülkemizde sığınmacılık konusunda başlıca ilgili durumda

bulunan BMMYK'nun varlığı, kurumsal hale gelmiş insan kaçakçılarının da ülkede yer edinebilmesi ve yabancıların denetimi konusunda yetersiz oluşumuz bu sebepler arasındadır (Kartal ve Başçı,2014:10).

Günümüzde Dünya'da yaşanan çeşitli olaylar nedeniyle (savaş, ekonomik problemler, siyasi olaylar, daha iyi bir yaşam isteği vb.) kitleler halinde ya da bireysel olarak insanlar bir yerden bir yere göç etmektedir. Bu göç akınlarına dahil olan çocuklar, kimi zaman göç sırasında kimi zaman daha göç etmeye başlamadan önce refakatsiz kalabilmektedirler. Literatürde "eşliksiz" olarak da yer bulabilen bu kavram ebeveyn veya vasi koruması ve sorumluluğu altında bulunmayan 18 yaş altındaki kişiler için kullanılmaktadır.

Çocuklar için, zaten hassas ve zarar görmeye açık oldukları bu dönemde göç etmek ve göçün karşılaşmak zorunda bıraktığı etkilerle yüzleşmek oldukça zor bir deneyimdir. Bunun üzerine çocuğun kendisini korumasız ve çaresiz hissetmesi de eklendiğinde sonuçlar üzücü olabilmektedir. Birtakım travmalar ve travma sonrası stres bozuklukları (TSSB) görülebilmektedir.

Grafik 6: Avrupa Birliği Üye Ülkelerine Sığınma İçin Başvuran Refakatsiz Küçükler (2008-2015)

Kaynak: UNHCR Brifing Notu(2016:1)

BMMYK' nun verilerine göre Grafik 6'da da görüleceği üzere, 2008-2013 yılları arasında Avrupa Birliği üye ülkelerine başvuru yapan refakatsiz çocukların sayısı 10 bin civarındadır. Bu sayı, 2014 yılında yaklaşık 2.5 katına çıkarak 25 bini bulmuştur. 2015 yılında ise sayıları yaklaşık 90 bini bulan refakatsiz çocuk AB ülkelerine sığınma başvurusunda bulunmuştur (UNHCR Brifing Notu, 2016).

Tablo 2:Seçili AB Ülkelerinde Avrupa Birliği Genelinde ve Norveç'te Refakatsiz Çocuklar Tarafından Yapılan Sığınma Başvuruları

ÜLKELER	YILLAR				
	2008	2010	2012	2014	2015
İSVEÇ	1.510	2.395	3.580	7.050	352.250
ALMANYA	765	1.950	2.950	4.400	14.440
AVUSTURYA	695	600	1.375	1.975	8.275
BİRLEŞİK KRALLIK	4.285	1.715	1.125	1.860	3.045
HOLLANDA	725	700	380	960	3.855
İTALYA	575	305	970	2.505	4.070
DANİMARKA	300	410	355	820	2.125
FİNLANDİYA	705	330	165	195	2.535
28 AB ÜLKESİ	11.700	10.620	12.545	23.075	88.265
NORVEÇ	1.045	220	495	780	5.050

Kaynak:Çelikaksoy ve Wadensjö(2016:3)

Tablo 2’de; 2008, 2010, 2012, 2014 ve 2015 yıllarında seçili Avrupa Birliği ülkeleri ve Norveç'te refakatsiz çocuklar tarafından yapılan sığınma başvuruları görülmektedir. Avrupa Birliği ülkeleri arasında en fazla refakatsiz çocuk başvurusu 2015 yılında 35.250 çocuk ile İsveç'te kaydedilmiştir. İsveç'i 14.440 çocuk ile Almanya ve 8.275 çocuk ile Avusturya takip etmiştir. Tabloda 2015 yılında tüm ülkelerde bir sıçrama yaşandığı da kolayca görülebilmektedir (Çelikaksoy ve Wadensjö,2016:3).

Tablo 3:Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve Norveç'te 2007-2010 Yıllarında Sığınma Başvurusunda Bulunan Refakatsiz Küçükler

	Başvuru Sayısı	Kabul Sayısı	Kabul Oranı
2007	11.300	9.300	%82.3
2008	16.600	6.000	%36.15
2009	18.700	7.700	%41.16
2010	15.600	5.400	%34.6

Kaynak:Gürle(2012:17)

Tablo 3’te de açıkça görüldüğü üzere başvuran refakatsiz çocuk sayısı yükselen bir seyir izlerken kabul sayılarında bir düşüş gözlenmektedir.2007 yılında başvuru sayısı 11300, kabul sayısı ise 9.300 iken bu sayılar 2008 yılında 16.600 başvuruya 6.000 kabul, 2009'da 18.700 başvuruya 7.700 kabul ve 2010 yılında 15.600 başvuruya 5.400 kabul sayısına düşmüştür. Bu yılların kabul oranları sırasıyla %82,3, %36,15, %41,18 ve 34,6'dır. Bu yıllar arasında kabul

oranlarında bir düşüş olduğu açıkça gözlenmektedir. Bu düşüş, çocuklar için daha fazla zorluk ve problem şeklinde sonuçlanmaktadır(Gürle,2012:17).

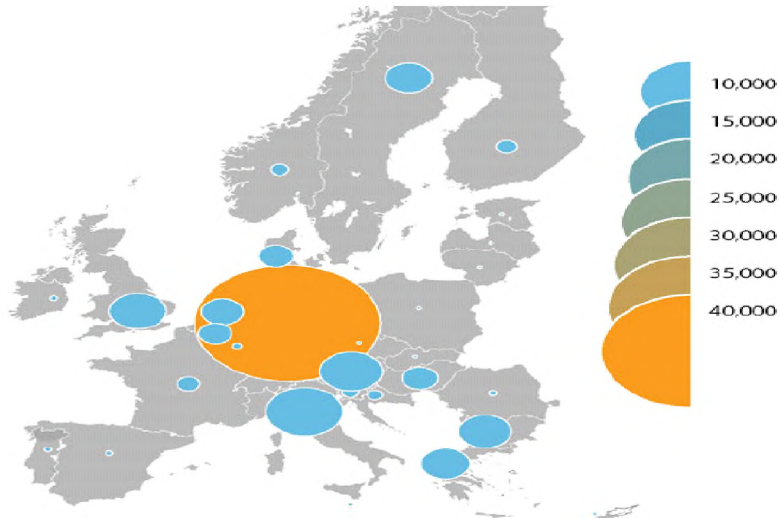
2010 yılında refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar toplam 69 ülkede 16 bine yakın sığınma başvurusunda bulunmuştur.2010'da 2009'daki 19 bine yakın sığınma başvurusuna kıyasla bir düşüş yaşanmıştır. En fazla başvuruyu Almanya ve İsveç alırken, İngiltere uyguladığı katı politikalar sebebiyle önceki yıllara göre daha az başvuru almıştır. Aynı yıl kabul edilen refakatsiz ve ayrı düşmüş çocukların sayısında da düşüş görülmüştür. Bunun nedeni önceki yıl başvuruların sadece 5.400'ünün mülteci statüsü veya ikincil koruma alabilmiş olmasıdır (Gürle,2012:17).

2015 yılında, 18 yaşın altındaki göçmenlerin oranı %50'yi bulmuştur. Bu oran 2009 ve 2014 yıllarında %41 civarında seyretmiştir. 78 ülkeden toplam 98.400 çocuk olmakla birlikte listenin en üst sıralarını; Afganistan, Eritre, Suriye ve Somali oluşturmaktadır (UN Global Trends,2015:3).

2015 yılında 367.640 kişi Avrupa Birliği sınırları içinde ilk defa sığınma başvurusunda bulundu ve bu sayının 3'te birini çocuklar oluşturuyordu. Küçüklerin 5'te biri ise refakatsiz çocuk olarak belirlenmiştir. Bu sayı, 2014 yılının 3 katı ve 2011 yılından beri kaydedilen en yüksek rakamdır (Global Migration Trends 2015,2016:9).

2015 yılında sığınma başvurusu yapanların yaklaşık yarısı çocuklardan oluşmaktaydı. Yetişkinlerden ayrı olarak özel ihtiyaçları olan ve bakımları özen isteyen çocukların sayısı 2014'te 34.300 iken, 2015'te 98.400'ü bulmuştur (UN Global Trends,2015:8).

Şekil 2:Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve Norveç'te 2016 Yılında Sığınma Başvurusunda Bulunan Refakatsiz Küçükler

Kaynak:2016 Annual Report on Migration and Asylum(2017:29)

Şekil 2’de ve aşağıdaki Tablo 4’te, Avrupa Birliği üye ülkelerinde ve Norveç’te 2016 yılında sığınma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklar gösterilmiştir. En fazla refakatsiz çocuk başvurusunu 35.935 çocuk ile Almanya alırken, İtalya 6.020 ile 2. ve Avusturya 3.900 çocuk ile 3. sıradadır. Bu üç ülkeyi sırasıyla; Birleşik Krallık, Bulgaristan, Yunanistan, İsveç, Hollanda, Macaristan, Danimarka, Belçika, Fransa, Finlandiya, Norveç, Slovenya, Hırvatistan, Lüksemburg, Romanya, İrlanda, İspanya, Portekiz, Malta ve son olarak Letonya izlemektedir (2016 Annual Report on Migration and Asylum, 2017:29).

Tablo 4:Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve Norveç'te 2016 Yılında Sığınma Başvurusunda Bulunan Refakatsiz Küçükler

ALMANYA	35.935
İTALYA	6.020
AVUSTURYA	3.900
BİRLEŞİK KRALLIK	3.175
BULGARİSTAN	2.750
YUNANİSTAN	2.350
İSVEÇ	2.190
HOLLANDA	1.705
MACARİSTAN	1.220
DANİMARKA	1.185
BELÇİKA	1.035
FRANSA	475
FİNLANDİYA	370
NORVEÇ	270
SLOVENYA	245
HIRVATİSTAN	170
LÜKSEMBURG	50
ROMANYA	45
İRLANDA	35
İSPANYA	30
PORTEKİZ	25
MALTA	15
LETONYA	5

Kaynak:Avrupa Komisyonu,2016 Annual Report on Migration and Asylum(2017:28)

2016'da Avrupa Birliği üyesi ülkelere yapılan toplam sığınma başvurularının %30 civarında bir kısmı çocuklara aittir. Refakatsiz çocuklar tarafından yapılan başvurular 2015'te 96.465 iken 2016'da 62.435'e düşmüştür. Almanya %67 ve 35.935 ile en yüksek refakatsiz çocuk sığınma başvurusunun yapıldığı ülke konumundadır. Ardından %11 ile ve 6.020 kişi ile İtalya ve %7 ile ve 3.900 kişi ile Avusturya gelmektedir. Bu üç üye ülke Avrupa Birliği ülkeleri içindeki toplam refakatsiz çocuk sığınma başvurularının %85'ini oluşturmaktadır. Yine 2016

yılında en fazla başvuru yapan ülkeler sırasıyla Afganistan (23.860), Suriye (11.905), Irak (4.145), Eritre (3.330) ve Somali (2.635)'dir (2016 Annual Report on Migration and Asylum,2017:28).

UNICEF verilerine göre, 2010-2011 yıllarında tüm dünyada toplam 66 bin çocuk yalnız başına yolculuk yapmakta idi.2015 ve 2016 yıllarında ise bu sayı 5 katına çıkarak 300 bini bulmuştur. Yine verilere göre, 2015-2016 yılları içerisinde 200.000 çocuk dünya çapında 80 ülkeye iltica başvurusunda bulunmuştur. Refakatsiz çocukların tüm göçmen ve mülteci çocuklar içindeki oranı (genellikle kayıt dışılıktan) dolayı net olarak bilinmemektedir. Ancak 2016 yılı ve 2017 yılının ilk aylarında İtalya'ya deniz yoluyla ulaşan çocukların %92'sinin refakatsiz ve ailesinden ayrılmış çocuklardan oluştuğu da yine bu veriler arasındadır. Bu oran durumun ciddiyeti ve önemi konusunda bize bilgi vermektedir (unicef.org.tr).

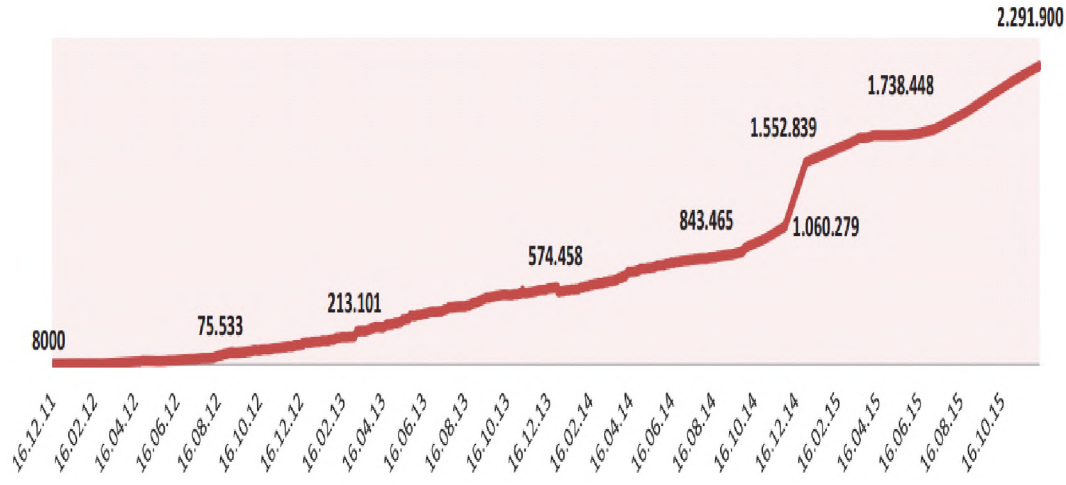
2.2. Türkiye'de Uluslararası Göçle Gelen Çocuklara İlişkin Mevcut Durum

2.2.1. Uluslararası Göçle Gelen Çocuklara İlişkin Veriler

Ülke ve yerleşim yerlerinden -ne sebeple olursa olsun- ayrılan ve vardıkları yerde nasıl karşılandıkları önemli olmaksızın tüm göçmenler, özelliklerine dayalı olarak (göçün sebebi, yöntemi, göçmenlerin yaşı, cinsiyeti ve göçün varış yerinin özellikleri vb.) çeşitli düzeylerde olsa da uyum sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar (Tunç,2015:5).

Kitlesel göç ve mültecilik çoğu defa, zor ve belirsizliklerle dolu bir hayatı ifade eder. Göç etmeye itici sebepler, çoğul travmaların oluşmasına neden olmakta, bu travmalarla birlikte, varılan ülkedeki hayat şartları, mültecilere yönelik politikalar ve insan haklarının durumu, göçmenlerin kaderini belirlemekte çok önemli birer öge haline gelmektedir. Göçmenler genellikle varış ülkesinde travmalar sebebiyle ihtiyaç duydukları psikolojik destek yerine kötü yaşam şartları arasında kalmaktadırlar. Üstelik varış ülkesinde mültecilerin hayatlarını idame ettirmelerine yardımcı olacak ve sosyal yaşama entegre olmalarını sağlaması gereken çalışma hakkı da genelde bulunmamaktadır (Tunç,2015:5).

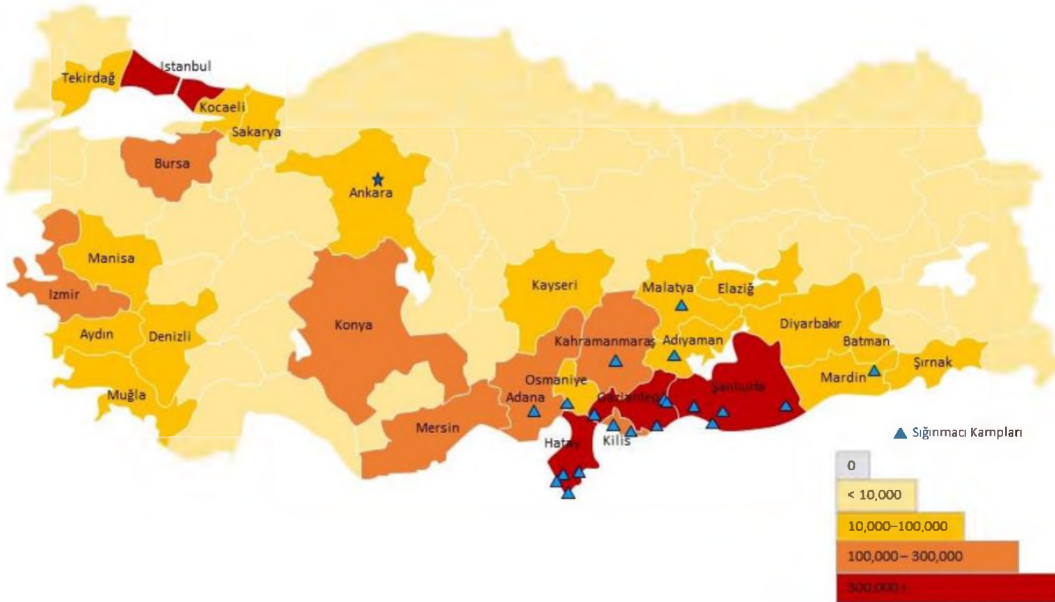
Grafik 7:Türkiye'ye GirişYapanSuriyeliSığınmacılarınSayısı (2011-2015)

Kaynak: Vatandaş(2016:7)

Grafik 7’de, Aralık 2011-Kasım 2015 tarihleri arasında artan bir seyir izleyen sığınmacı sayısı görülmektedir. Türkiye’de sığınmacı sayısı Aralık 2011’de 8.000 iken, Aralık 2012’de 145.000 civarında, Aralık 2013’te 570.000 civarında, Aralık 2014’te 1 buçuk milyonun üzerinde ve Haziran 2015’te 2 milyon 300 bin kişi civarındadır (Vatandaş,2016:7)

Şekil 3: Türkiye’deki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

Kaynak: UNICEF Türkiye 2018 İnsani Durum Raporu 24(2018:2)

Şekil 3'te de görüldüğü üzere Suriyeli sığınmacılar ülkenin güneydoğusunda Hatay, Kilis ve Şanlıurfa'da ve batısında İstanbul'da ağırlıklı olarak yerleşmişlerdir. Bu illerde Suriyeli nüfusunun 300 binden fazla olduğu görülmektedir (UNICEF Türkiye 2018 İnsani Durum Raporu 24,2018:2).

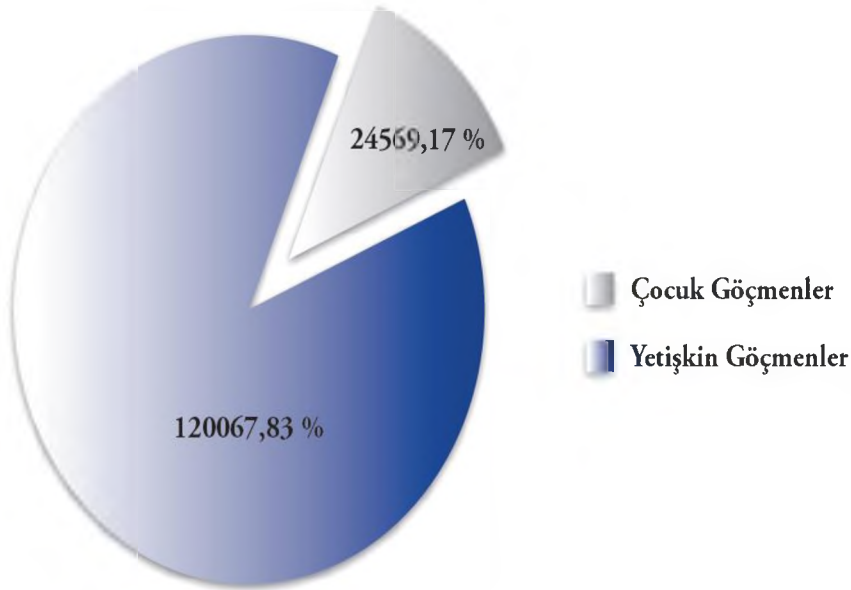
Tablo 5: Yasadışı Göç Olaylarında Yakalanan Göçmenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı

	2007	2008	2009	2010	2011
0-10 Yaş	832	1156	810	953	1424
11-15 Yaş	1031	1254	613	629	904
16-18 Yaş	4279	5245	1673	1515	2251
18+	34018	34591	16105	13492	21861

Kaynak:Topcuoğlu(2012:41)

Tablo 5'te de görüldüğü üzere 2007-2011 yılları arasında toplam 25569 çocuk yakalanmıştır. Bu sayıya hem refakatsiz hem de refakatli çocuklar dahildir. Oransal olarak ise yasadışı göçteki çocukların arttığını görmekteyiz (Topcuoğlu,2012:41) .

Grafik 8:Yasadışı Göçte Çocukların Oranı 2007-2011

Kaynak:Topcuoğlu(2012:42)

Grafik 8’de görüleceği üzere 2007 ila 2011 yıllarında yaşanan göç içinde çocukların yetişkinlere oranı %17’dir. Bu rakam düzensiz göçte çocukların önemli büyüklükte bir grup olduğunu göstermektedir (Topcuoğlu,2012:42).

2011 yılı itibariyle ülkemizdeki sığınmacıların yarıya yakını Iraklı vatandaşlar oluşturmuştur. Somalililer ise 1.100 kişi ile en küçük grubu oluşturmaktaydı. Suriye’de 2011’de yaşanan Arap Baharı’nın bir sonucu olarak meydana gelen karışıklıklar yüzünden komşu ülkelere sığınanların sayıları bir milyona ulaşmıştır. Yalnızca 2012 Nisan’ında 300-400 bin sığınmacı gelmiş, 2013’te ise bu rakam 500 bini geçmiştir (Kartal ve Başçı,2014:11).

Özellikle refakatsiz çocukların ülkeye girişi çoğunlukla yasadışı yollardan olmakta ve menşe ülkeleri ile Türkiye arasında çalışan insan kaçakçıları sayesinde ülkeye girmektedirler. Geldikleri ülkede genelde aile ve akrabalarından kişiler tarafından kaçakçılarla iletişim kurulup, para ile ilgili mesele de yine yetişkinler tarafından halledilmektedir. Çocuklar hiçbirini tanımadıkları bir grup insanla yola çıkarılmaktadır (Karataş ve Rittersberger,2014:17).

Tablo 6: Mart 2017 İtibariyle Kayıtlı Mülteci ve Sığınmacıların Yaş, Cinsiyet ve Geldikleri Ülkeye Göre Dağılımı

	0-4		5-11		12-17		18-59		60+		TOPLAM
ÜLKE	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	
AFGANİSTAN	4.294	4.632	7.595	8.730	4.785	6.931	22.450	67.780	753	981	128.931
İRAN	700	751	1.299	1.406	799	1.051	9.582	16.070	221	201	32.080
IRAK	6.265	6.692	11.794	12.719	7.252	8.466	31.139	44.914	2.260	2.131	133.632
SOMALİ	86	110	197	218	205	212	1.303	1.178	48	41	3.598
DİĞERLERİ	250	268	371	446	323	269	2.977	3.499	109	129	8.550
TOPLAM K/E	11.595	12.453	21.256	23.519	13.273	16.929	67.451	133.441	33.391	3.483	
GENEL TOPLAM	24.048		44.775		30.202		200.890		6.874		306.791

Kaynak: UNHCR Türkiye İstatistikleri(2017:1)

Tablo 6’da Mart 2017 tarihi itibariyle Türkiye’de bulunan mülteci ve sığınmacıların yaş, cinsiyet ve menşe ülkeye göre (Suriye hariç) dağılımı verilmiştir. Irak 133.632 göçmen ile en fazla göçmen aldığımız 2. ülke konumundadır. Iraklı göçmenlerin 53.188’i 18 yaşın altında, 76.053’ü 18-59 yaş aralığında ve 4391’i 60 yaş üzerindedir. Afganistan 3.ülke durumundadır ve göçmenlerin 36.967’si 18 yaşın altında, 90.230’u 18-59 yaş aralığında ve 1734’ü 60 yaşın üzerindedir (UNHCR Türkiye İstatistikleri,2017:1).

Tablo 7:2005-2012 Yılları Arasında Ülkemize Sığınma Talebinde Bulunan Refakatsiz Küçükler

ÜLKELER	ERKEK ÇOCUK	KIZ ÇOCUK	TOPLAM
AFGANİSTAN	342	10	352
SOMALİ	193	81	274
İRAN	84	22	106
IRAK	45	13	58
KONGO C.	13	4	17
GİNE	13		13
SUDAN	11		11
KIRGIZİSTAN	8		8
FİLDİŞİ S.	5	1	6
ETİYOPYA	3	2	5
PAKİSTAN	4		4
SİERRA LEONE	4		4
YEMEN	4		4
ERİTRE	1	1	2
NİJERYA	1	1	2

Kaynak:Topcuoğlu(2012:44)

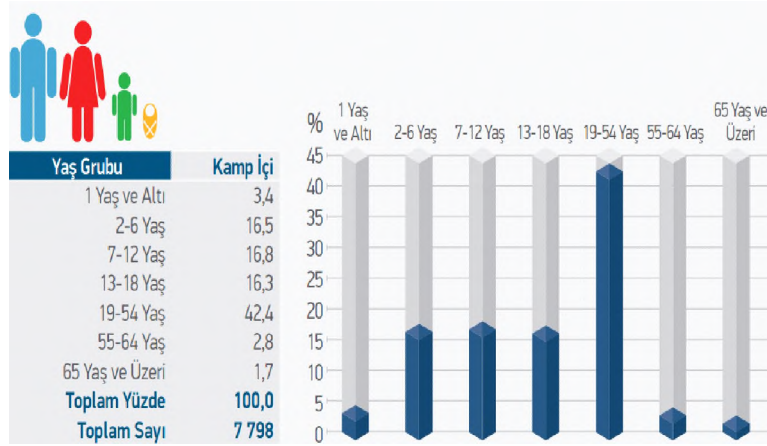
Tablo 7’de da görülebileceği gibi sığınma talebinde bulunan refakatsiz çocuklar en çok Afganistan, Somali, İran ve Irak’tan gelmektedirler. Bu durum, refakatsiz çocukların Türkiye’ye gelen genel göç dalgaları içinde hareket ettiklerini, yetişkinlerin göçünden ayrı bir yol izlemediklerini göstermektedir. Bir diğer önemli konu, daha yakın ve gelmesi daha kolay olmasına rağmen Bulgaristan, Gürcistan ve Azerbaycan gibi göçmen akımının her iki yönlü de çok olduğu bazı ülkelerden refakatsiz küçüğün gelmemesidir. Tespit edilen refakatsiz küçükler, ağırlıklı olarak silahlı çatışma, güvensizlik ve açlık olan bölgelerden gelmektedirler (Topcuoğlu,2012:44).

Tablo 6’daki İstatistiklerin gösterdiği bir diğer konu, refakatsiz küçüklerin çoğunluğunun erkek çocuklar olduğudur. Bu durum diğer birçok ülkedeki istatistiklerle de uyumludur (Topcuoğlu,2012:44).

2012 yılında, Suriye’deki krizin büyümesi ve insani ihtiyaçlara ulaşmanın zorlaşması üzerine Türkiye’den sığınma talep eden Suriyelilerin sayısında büyük bir artış oldu. Ocak 2012 itibariyle, 9.500 olan kamplardaki Suriyeli sayısı, Mart 2014’te 221.829’a ulaşmıştır.2012 yılında Türkiye, kamplardaki mültecilerin tüm temel ihtiyaçlarını (içme suyu, sağlık hizmetleri/önlemleri, yiyecek ve yiyecek-dışı) yüksek standartlarda sağlayabilmekte idi. Ancak mülteci sayısındaki 20 katı aşan bu artış Türkiye’nin artık bu yardımları devam ettirememesi ile sonuçlandı (unicef.org.tr).

Ocak 2017 verilerine göre, Türkiye’deki Suriyeli mülteci çocukların sayısı 1.2 milyonu bulmuştur. Türkiye’de okula kayıtlı olan Suriyeli çocuk sayısı ise 490.000’den fazladır (Unicef Bilgi Notu-Ocak 2017)

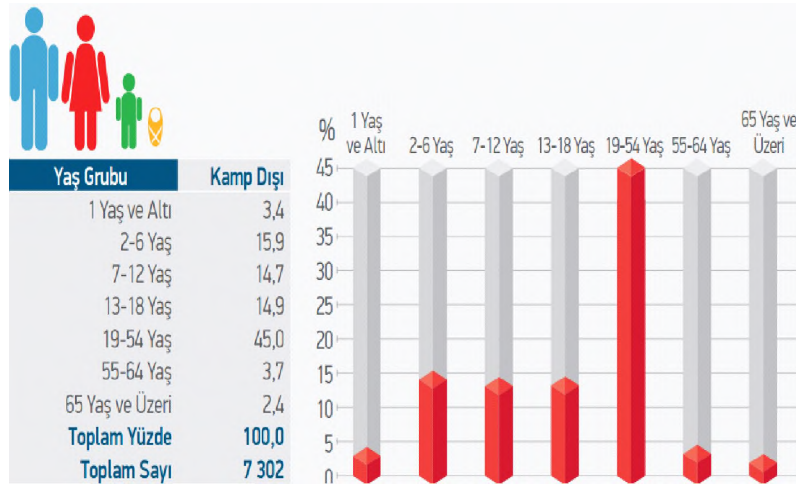
Grafik 8: Türkiye'de Kamplarda Kalan Suriyelilerin Yaş Göre Dağılımı

Kaynak: AFAD, Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar 2013 Saha Araştırması Sonuçları(2014:25)

Grafik 9'daki AFAD verilerine göre, ülkemizde kamplarda barınan Suriyelilerin yaş dağılımı şu şekildedir: 1 yaş ve altı %3.4, 2-6 yaş arası %16.5, 7-12 yaş arası 16.8, 13-18 yaş arası 16.3, 19-54 yaş arası %42.4, 55-64 yaş arası %2.8 ve 65 yaş üstü %1.7 oranında bulunmaktadır (AFAD, Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar 2013 Saha Araştırması Sonuçları,2014:25).

Grafik 9: Türkiye'de Kamp Dışında Kalan Suriyelilerin Yaş Göre Dağılımı

Kaynak: AFAD, Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar 2013 Saha Araştırması Sonuçları(2014,25)

Grafik 10'daki AFAD verilerine göre, ülkemizde kamp dışında kalan Suriyelilerin yaş dağılımı; 1 yaş ve altı %3.4, 2-5-6 yaş arası %15.9, 7-12 yaş arası %14.7, 13-18 yaş arası %14.9, 19-54 yaş arası %45.0, 55-64 yaş arası %3.7 ve 65 yaş üstü % 2.4 şeklindedir (AFAD, Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar 2013 Saha Araştırması Sonuçları, 2014:25).

2.2.2. Refakatsiz Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar

Bu bölümde özel olarak refakatsiz çocukların karşılaştıkları sorunları incelemekteyiz. Bu çocukların ebeveynlerinin yanlarında olmamasıyla daha da hassaslaşan durumları, bir takım sorunlarla da zorlaşabilmektedir.

2.2.2.1. Türkçe Öğrenme Sorunları

Türkiye'deki çocuklar Türkçe'yi, Türkçe konuşan çocuklarla, karma kuruluşlarda ya da sokakta öğrenmektedir. Bir dili hayatın içinde, yaşayarak öğrenmek de etkin yollardan biridir ve bu yöntem kurslardaki eğitimlerle desteklenmelidir (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu, 2014:22).

Refakatsiz çocukların sokakta öğrenmeye başladıkları yeni dili, kuruluşlarda verilen formal bir eğitimle desteklemeleri dil öğrenme anlamında çok önemlidir. Çocukların vardıkları ülkenin dilini bilmesi gelecekte yaşanabilecek çeşitli uyum ve entegrasyon sorunlarına da temelden bir çözüm niteliğindedir.

Bu türden kurslarda ders verecek öğretmenlerin yeterliliği de önemli bir başka problemi teşkil etmektedir. Bu öğretmenlerin geneli sınıf öğretmeni olmakla birlikte, eğitimleri de anadili Türkçe olan çocukları eğitmek ve okuma-yazma öğretmek üzerinedir. Doğal olarak göçmen çocukların anadili Türkçe değildir ve yaşları okula başlama yaşına göre daha büyüktür. Öncelikli ihtiyaçları, okuma-yazma öğrenmekten ziyade Türkçe öğrenmektir (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu, 2014:22).

Üçüncü bir ülkeye yerleştirilme amacıyla başvuru yapmış ve süreci başlatılmış refakatsiz çocuklardan bazıları Türkçe öğrenmek konusunda diğerlerine göre daha isteksiz olabilmektedir. Türkçe öğreniminin önemini kavrayıp ve bu konuda istekli olsalar bile, kullanılan metotlar ve tekniklerin sıkıcı olması nedeniyle kurs katılımlarından geri durabilmektedirler (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu, 2014:23).

Ülkemizde kalma niyeti bulunmayan çocukların dilimizi öğrenmeye isteksiz oldukları gerçeğinin yanında, eğitimlerin çocukları istekli hale getirememesi de bu durumun bir diğer nedenidir. Bunun için metotlar yenilenebileceği gibi, çocuklara yeni bir dil öğrenmenin (gelecekte kullanmama ihtimallerine rağmen) işlerine yarayabileceğinin anlatılması gerekir.

Refakatsiz çocuklar, menşe ülkelerinde (çıkış ülkelerinde) ilk veya orta öğretimlerini bitirmiş veya yarısında bırakmak zorunda kalmış olabilmektedir. Bazıları ise hiç bir eğitim sürecinde bulunmamış olabilmektedir. Ülkemizde kaldıkları süre içinde eğitim sürecine başlamak ya da

kaldığı yerden devam etmek durumunda olan çocuklar, çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:23).

Eğitim sürecine girmesi gereken çocukların bir kısmı, karşılaştıkları zorluklar nedeniyle geri adım atarken bir kısmı da eğitim için geciktiklerini düşünmektedirler. Bu aşamada (eğitime ulaşma) karşılaşacakları her tür problem bu isteksizlik halini pekiştirmektedir (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:23).

Refakatsiz çocukların eğitim süreçlerine isteksiz olmasının bir diğer sebebi ise okula gitmek yerine çalışarak para kazanmak istemeleridir. Refakatsiz çocukların büyük bir kısmı, ülkemizi bir geçiş ülkesi olarak düşünmekte ve dilimizi öğrenmek ve eğitimlerine devam etmek yerine çalışmaya daha istekli olmaktadır. Kazanacakları paraları menşe ülkedeki ailesine harcamak ya da üçüncü ülkeye geçişte (yasal ya da yasadışı) gerekecek miktarı biriktirmek başlıca amaçlarıdır. Bu halde bir refakatsiz çocuk için ülkemizdeki bir okulda geçecek zaman “kayıp zaman” niteliği taşımaktadır.

Halihazırda, ülkemizi transit ülke olarak gören refakatsiz küçüklerin çalışmayı eğitime tercih etmeleri sıklıkla rastlanan bir durumdur. Özellikle yasadışı yollardan üçüncü bir ülkeye geçecek olanlar, bu iş için gerekli parayı bir an önce biriktirip ülkemizden ayrılmayı planlamaktadır.

Okula başlamış çocuklar için ise devamsızlık sıkça gözlenen birdurumdur.Dışlanma, uyum sağlayamamak, dil bilmemek ve çalışıyor olmak gibi sorunlar devamsızlığa yol açmaktadır (Uluslararası GöçÖrgütü Değerlendirme Raporu,2014:23).

Eğitim süreci konusunda istekliolan öğrenciler için en büyük sorunlardan biri “denklik”tir.Geldiği ülkede devam ettiği ya da bitirdiği eğitim seviyelerini belgelemesi gereken öğrenciler, bu belgeleri kaynak ülkeden istemek ve getirtmek konusunda çok büyük zorluklar yaşamaktadır.Kimi zaman ise bu tümünden olanaksızdır.Belgeler getirilse dahi, güvenilirlikleri konusunda birtakım problemler bulunabilmektedir.Bazı öğrencilerin birden fazla belge ile geldikleri ve bu belgelerin farklı eğitim seviyelerini belirttiği gözlenmektedir.Bu sorunlar aşıldığında ise, başlangıçta sözünü ettiğimiz “denklik” sorunu ile karşılaşmaktadır.Farklı ülkelerdeki aynı isimdeki eğitim sınıfları (örneğin 6.sınıf) birbirine eş veya denk bir eğitime sahip olmayabilmektedir.Arada, çoğu zaman çocuğun aleyhine bir fark vardır ve bu farkın bireysel ve tamamlayıcı eğitimlerle kapatılması gerekmektedir (Uluslararası GöçÖrgütü Değerlendirme Raporu,2014:24).

Bu belgelerin çıkış ülkesinden temin edilememesinin bir başka nedeni ise çocuğun oradaki yetkililerle (çoğunlukla kaçış sebebi de olan otorite ile) yeniden temasa geçmek istememeleridir.Hayatlarını kurtarmak için ülkelerinden ayrılmış sığınmacılar için bu durum oldukça normaldir.Fakat çocukların eğitim seviyelerinin belirlenmesi de çok önemli bir husustur (Uluslararası GöçÖrgütü Değerlendirme Raporu,2014:24).

Çocuğun eğitim seviyesi ile devam ettiği sınıf denkleştirilmediği sürece, çocuğun okula devamı da zorlaşmaktadır.Çocuk, bu eşitsizlik sebebiyle uyum sağlayamamakta ve bu yüzden

eğitime devam etmek istememektedir. Sınıfın genelinden daha az eğitimi, dil bilgisi eksik bir çocuk, öğretmenlerden, idarecilerden ve sınıftaki arkadaşları ve onların ailelerinden olumsuz tepkiler alabilmektedir.

Eğitim düzeyi ile alakalı geçerli bir belge beyan edemeyen çocuklar ise, düzeylerini belirleme amacıyla önceden hazırlanmış bir çalışmaya tabi tutulmakta ve en doğru düzey belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu çalışma sonucunda çocuğun kendisine en uygun seviyeden eğitime devam etmesi sağlanmaktadır.

2.2.2.2. Mesleki Eğitim Sorunları

Refakatsiz çocukların çoğu, çıkış ülkelerinden bir mesleki eğitimleri olmadan, belli bir mesleki beceri sahibi olmaksızın gelmektedir. Daha önceden (menşe ülkede) çalışmış olsalar dahi, bu durum mesleki bir beceriye dayanmamaktadır. Ülkemizde yaşadıkları sürede, isterseler, mesleki eğitim alabilecekleri zaman ve fırsatları mevcuttur. Bilgilendirme konusunda yetersiz kalınması, çocukların ilgisiz olması, erişimi kolay ve içerik olarak alacakları kursların açılmaması gibi sebeplerle bu tip eğitim alan çocukların sayısı oldukça düşük durumdadır (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu, 2014:24).

Çocuklar kurs ve eğitimler ile ilgili olarak daha iyi bilgilendirilmeli ve kurslara erişim de kolaylaştırılmalıdır. Kursların konuları ve içerikleri de çocukların eğitim almak istedikleri konulardan seçilmelidir.

2.2.2.3. Çalışma Yaşamı Sorunları

Ülkemizde, oturma izni olmayan yabancıların çalışma hakları da bulunmamaktadır. Bu durumda, oturma izni almamış durumdaki refakatsiz çocukların çalışma izinleri de yoktur. Buna ek olarak, ülkemizde 15 yaşını doldurmamış çocukların çalışması da kanun ile yasaklanmıştır. Ülkemizde bulunan fakat üçüncü bir ülkeye gitmek isteyen çocuklar (işlemleri ve süreçleri başlatılmış olanlar) 15 yaşını doldurana kadar çocuk kuruluşlarında barınmaktadırlar. Çocuklar burada kaldıkları sürece çalışamazlar. Ancak çeşitli sebeplerle çalışmak isteyen çocuklar bulunmaktadır. Sığınmacı çocukların çalışma amacıyla barındıkları çocuk kuruluşlarından sık sık izinsiz çıktıkları ve bu sürede kayıt dışı olarak kayıt dışı çalışma ortamlarında çalıştıkları gözlemlenmektedir (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu, 2014:25).

Sığınmacı çocukların çalışmak isteme sebeplerinden başlıcaları, çıkış ülkelerindeki ailelerine para göndermek, hedef olan ülkeye gitmek için gereken parayı biriktirmektir. Çocukların önemli bir kural ihlali yapmalarının yanı sıra, çalışma ortamlarının tehlikeleri ile de karşı karşıya kaldıkları bir gerçektir.

18 yaşından büyük refakatsiz çocuklar ise, kayıt altına alınmadıkları durumda çalışma iznine sahip olmamakta ve kayıt dışı olarak ve kötü çalışma koşullarında ve ortamlarında çalışmaktadırlar. Bu durumda büyük bir emek sömürüsü de çocukların karşılaştıkları bir diğer

büyük sorundur. Bir başka söyleyişle, çocuklar “refakatsiz çocuk”tan “kaçak yabancı işçi” durumuna bir geçiş yapmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:26).

Çocuklar bu tür işlerde kendi istekleriyle haklarından daha az ücretleri kabul etmekte ve para kazanabilmek için birçok gerekli çalışma koşulundan feragat edebilmektedirler. Bu durum emeğin sömürüsü anlamına geldiği gibi insan hayatını hiçe saymak ve tehlikeye atmak anlamlarını da taşımaktadır.

2.2.2.4. Sağlık Sorunları

Refakatsiz çocuklar, ülkemize birtakım sağlık sorunlarıyla gelebilmektedir. Bunlardan bazıları; geçiş sırasında mayına basmak, silahla yaralanmak, açlık ve susuzluk ve üşümedir (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:27).

Refakatsiz durumdaki çocukların bir doktor veya hastaneye gelmesi durumunda, tedavi görebilmeleri için bir Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasına ya da yabancı kimlik numarasına sahip olmaları gerekmektedir. Bu numaralardan herhangi birine sahip olmayan çocukların sağlık hizmetlerine ulaşmaları zor olmaktadır.

Sığınmacı çocukların yaşadıkları bir diğer sağlıkla ilgili sorun ise TSSB(Travma Sonrası Stres Bozukluğu)’dur. Psikolojik travma tipik olarak 4 kategoriye ayrılır; fiziksel tehdit, şiddet, ayrı düşme, kayıp ve savaş gibi felaket boyutundaki olaylar. Travma sonrası stres bozukluğu, travmatik bir olay yaşanması ya da şahit olunması sonucunda ortaya çıkabilir. Olay genellikle hayati tehlike ya da ciddi yaralanma şeklinde gerçekleşebilir (Honkanen,2016:14).

Travma sonrası stres bozukluğu konusunda en çok risk altında olan kişiler, savaş, çatışma, ölümcül kazalar, terör olayları, tecavüz benzeri kişisel saldırılar ile doğal afet ya da ölüme veya yaralanmaya şahit olmak gibi durumlardan birini ve/veya birden fazlasını yaşamış olanlardır.

Travma sonrası stres bozukluğunun en yaygın semptomları, takıntılı düşünceler, geçmişe dönüş (hatırlamalar), kabuslar, olayı hatırlatan kişileri gördüğünde şok tepkiler verme, taşikardi, terleme ve yorgunluk, uyuyamama, kronik baş ağrısı, hafıza ve odaklanma problemleri, tedirginlik, gerginlik, korkmak ve kolayca ürkemek vb.dir (Honkanen,2016:14).

BÖLÜM 3:DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI GÖÇLE GELEN ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULANAN POLİTİKALAR

3.1 Dünya'da Uluslararası Göçle Gelen Çocuklara Yönelik Hukuki Altyapı ve Politikalar

3.1.1. Hukuki Altyapı

Avrupa Birliği'nin refakatsiz çocuk politikaları, Avrupa'da bu konu ile ilgilenen birçok kurum tarafından "yükselen bir konu" olarak tanımlanmaktadır. Avrupa Birliği mevzuatında refakatsiz çocuk hakları ülkeye girişle başlar ve sığınma hakkı, prosedürleri, oturma izni prosedürleri, suistimale ve insan ticaretine karşı korumayı ve sosyal hakları kapsamaktadır. Ne var ki, refakatsiz çocuklar ile alakalı önlem ve konular hala eksik ve parça parçadır (Slot,2016:18).

Avrupa Birliği de ülkemizdeki gibi mevzuat ve yasal çerçeve konusunda bazı eksikliklere ve bütünlükten yoksun bir yapıya sahiptir. Bu durum, çocukların "çocuğun yüksek yararı" prensibinden yeterince faydalanamamasına ve hatta zarar görmesine neden olabilen kanun boşluklarına sebep olabilmektedir.

Birlik ülkelerinde, birden çok sayıda yönetmelik ile refakatsiz çocuk konusu kapsanmaya çalışılmaktadır. Bunlardan biri "Yeniden Düzenleme ve Kabul Yönetmeliği" (Recast Reception Directive)'dir ve kabul standartlarını ve uluslararası zorunluluktan doğan bazı hakları öngörür. Üye devletler, refakatsiz çocuklara kalacak yerin yanı sıra elverişli yaşam şartları ile, yiyecek ve giyim materyallerini de sağlamak durumundadır. Buna ek olarak, üye devletler, kabul ve tedaviyi de refakatsiz ve ayrı düşmüş çocuklara sağlamak zorunluluğuna sahiptir (Slot,2016:19).

Yakın zamanda güncellenen yönetmeliğe göre, üye devletler, 3. ülke vatandaşlarını mülteci olarak tanımlamış, mülteci kavramını açıklamış ve yardımcı ve tamamlayıcı koruma şartlarını öngörmüştür. Yönetmelik, güncelleme ile birlikte çocuk göçmenlerin haklarını genişletmiş ve yasal temsillerini, uygun barınma olanağı sağlanmasını ve varsa aile üyelerinin hemen bulunmasını zorunlu kılmıştır. Konuya ilişkin bir diğer yasal hamle ise "Aile Birleşimi Yönetmeliği"dir. Yönetmelik, çocuğun ailesi ile bir araya gelme hakkını sağlamaya yöneliktir. Bu yönetmelik, 3. ülkelerden sığınma için başvuran kişileri kapsamamaktadır (Slot,2016:19).

Bir refakatsiz çocuk Avrupa Birliği'ne üye bir ülkede sığınma başvurusunda bulunduğunda, hikayesini destekleyecek kanıt sunmak zorundadır. Ayrıca, işkence gördüklerini ya da görme ihtimallerinin bulunduğunu (din, dil etnik köken, belirli bir siyasi görüşe ya da belirli bir sosyal gruba mensubiyet nedeniyle) kanıtlamalıdır. Bunun yanında, refakatsiz çocuklar ikincil koruma için de talepte bulunabilmektedirler. İkincil koruma, Uluslararası korumanın bir diğer hali/versiyonu olmakla birlikte, kişiye acil durumlarda koruma önlemlerine erişim sağlamaktadır. Aynı kanunda konu olan destekleyici koruma, kişinin menşe ülkesine döndüğünde, zarar görme riski altında olması durumunda öngörülmektedir. Bu zarar, ölüm

cezası ya da uygulanması, işkence, insanlık dışı muamele, ciddi hayati tehlike ve şiddeti de kapsamaktadır (Slot,2016:20).

Görüldüğü üzere, Avrupa ülkelerinde evrak sunmadan ya da ciddi ve kanıtlanabilir bir zarar görme ihtimalini ortaya koymadan bir yardıma ulaşabilmek oldukça zordur. Bu da çocukların yasal işlemler ile koruma altına girmesini zorlaştırmakta ve hatta sistemden uzaklaşmalarına sebep olmaktadır. Sisteme girmeyen çocukların barınma ve benzeri haklara ulaşamayacağı göz önüne alındığında çocukların kıta Avrupası'nda kaybolmaları ve zarar görmeleri kolaylaşmaktadır.

3.1.2. Göçle Gelen Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar

Bu bölümde de öncelikle diğer sığınmacı çocuklardan birçok anlamda daha dezavantajlı durumda olan refakatsiz çocukları önce ve dikkatlice inceledik. Gerek uygulamalar bazında olsun gerekse prosedürler anlamında olsun, bir refakatsiz çocuğun sığınmacılığı ve mülteciliğe kabulü farklı ve hatta zor olmaktadır.

Çatışma ve şiddet öyküsünün içinde kalan çocukların –refakatsiz olsun ya da olmasın- bu durumdan en kötü şekilde etkilenebilecekleri düşünülerek politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. Çocuklar, çocuk olmanın dezavantajının yanı sıra göçün sebeplerinden başlamak üzere birçok olumsuz durumla karşı karşıya kalmak suretiyle bir yerden bir yere göç etmektedirler.

Türkiye’de çocuk sığınmacılar refakatsiz durumda değillerse ailelerinin kayıt başlığı altına kaydedilir ve alacakları uluslararası statüye göre haklardan ve hizmetlerden yararlanırlar. Bu nedenle bu bölümde öncelikle, refakatsiz çocukların ayrı olduğu noktalara vurgu yapmayı ve hukuki durumlarından bahsetmenin uygun olacağını düşündük.

AB politikaları, refakatsiz ve ayrı düşmüş çocuk konularına daha fazla dikkat etmeye 2009 yılındaki Stockholm Programı isimli bir çözüm ile başlamıştır. Bu çözüm programı, yalnız başına göç eden çocuklar ile ilgili çerçeveyi yeniden şekillendirmiştir. Program, sığınma arayan ya da aramayan tüm refakatsiz mülteci çocuklara ulaşmayı hedeflemekte ve haklarından yararlanmalarının sağlanmasını zorunlu kılmaktadır (Slot,2016:20).

Bir yıl sonra Mayıs 2010'da ise, Avrupa Komisyonu "2010-2014 Refakatsiz Çocuklar Hareket Planı"nı yayınlamıştır. Hareket planı, AB politikaları anlamında önemli bir gelişmedir ve AB bölgesi içindeki refakatsiz çocuklara ortak bir yaklaşım planını ve koruyucu tutuma özen gösterilmesini teklif etmektedir. Planı, AB'deki refakatsiz çocukların, "çocuk haklarına saygılı" ve "refakatsiz çocuklara dair yüksek koruma standartlarını" sağlamayı hedeflemektedir. Bu standartlar; çocuğun güvensiz göçten ve çocuk ticaretinden korunması, kabul edilme ve uygun koruma şartlarına ulaşmaları, yasal olarak temsil edilmeleri, uygun barınma şartlarının sağlanması, "çocuğun yüksek yararı"nın her çocuk için sağlanması adına kalıcı önlemler bulunmasını içermektedir.2013 yılında ise, "refakatsiz çocuğun durumu" hakkında bir çözüm planı Avrupa Parlamentosu'ndan geçirilmiştir. Plan, çocuk korumasının

göçmen politikalarından üstün tutulmasını ve temel prensip olarak daima "çocuğun yüksek yararı"na öncelik verilmesini içermektedir (Slot,2016:21).

Avrupa Birliği refakatsiz çocuk politikaları, görüldüğü üzere son 5 yıl içinde gelişme göstermiş ve şekil almaya başlamıştır. Kanunların uygulamada yaygınlaşması ve etkin hale gelmesi ise tam olarak gerçekleşmemiştir. Avrupa Birliği ülkeleri içinde hala kayıp çocukların bulunduğu birçok raporda ortaya konulmaktadır.

Refakatsiz çocuklar, savunmasız ve zarar görmeye açık olarak nitelendirilmektedir. Bu ihtimal kesinlikle gerçek ve akla yatkın olmakla birlikte, birçok istenmeyen durumu da kapsamaktadır. Kabul aşamasında düşmanca bir tavırla karşılanmak, iddialarına normalden fazla bir şüphe ile yaklaşılmasının yanı sıra bakım ve ihtiyaçları konusunda çok düşük standartlarla yetinmek gibi olumsuz durumlar bunlardan bazılarıdır. Buradan da görülebildiği gibi özgürlükçü demokratik ülkelerin insancıl söylemleri bir anda korku ve nefret içeren tepkilere dönüşebilmektedir (Menjivar ve Perreira,2017:5).

Bunlara ek olarak, politika üretenler ve medya, gelenleri potansiyel suçlular ve bulaşıcı hastalık taşıyan kişiler olarak lanse etmektedir. Bu nedenle ülkelerde ırkçılık hareketleri ve düşüncesi yeniden yükselmektedir. Özellikle Müslüman ülkelerden yoğun göç alan Avrupa ülkelerinde İslamofobi artmaktadır.Şiddet eylemlerine varan bu tepkiler, hali hazırda büyük zorluklar içeren göç olayının, göçmen için daha da zorlaşmasına sebep olmaktadır.

Refakatsiz çocukların varış ülkelerine ve ülke bürokrasisine etkileri ve yüklediği bazı yükümlülükler vardır. Çünkü göçmen bir çocuk, ebeveynlerinin yanında olması durumunda onların sorumluluğunda iken, refakatsiz olduklarında varış ülkesinin ilgili yasal sistemine dahil olmalı ve devlet tarafından korunmalıdır (Menjivar ve Perreira,2017:6).

AB üye ülkeleri, başvuruları "çocuğun yüksek yararı" ilkesine uygun olarak, AB sığınma mevzuatına ve Çocuk Hakları Konseyi'ne (tüm Avrupa Birliği ülkeleri tarafından onanmış konsey) tabidir. Sığınma hukuku, refakatsiz çocuk AB kıyılarına/sınırlarına vardığında hüküm vermeye başlar.Küçükler, uluslararası koruma için başvurabilirler ve temsil edilme hakları da bulunmaktadır (Papademetriou,2014:1).

Refakatsiz çocuklar, Avrupa Birliği sınırlarına ulaştıklarında parmak izleri alınır ve veri tabanına kaydedilip yayınlanır. Refakatsiz çocukların, temsil edileceklerini ve Yönetmelik 2012/32/EU'ya göre öngörülen haklarını kendi dillerinde öğrenmeleri ve bunların uygulanması standart hale getirilmiştir. Yine yönetmeliğe göre, çocuk eğer mülakata alınacak ise, temsilcinin çocuğa, mülakatın tüm olası sonuçlarını açıklaması ve çocuğu görüşmeye hazırlamak için yardım edebilmesi öngörülmüştür. Temsilcinin görüşmede hazır bulunmasına da izin verilmektedir (Papademetriou,2014:6).

Ülkemizdekine benzer bir mülakat uygulaması Avrupa Birliği ülkelerinde de söz konusudur ve amaç küçüğün hikayesinin doğru şekilde öğrenilmesi ve durumuna karar verilmesine yardım etmektir. Mülakatın ne zaman yapılacağı ile ilgili kararda yerel hukuk söz sahibidir.

Refakatsiz küçükler varış noktalarına ulaştıklarında bu kez de başka bir grup zorlukla karşılaşılır. Bunlar; yerel ya da uluslararası hukuka göre korunmayı hak edip etmediklerine karar verilmesi süreci, alıkonulma, göç kararının alınacağı mahkemenin uzun sürmesi ve dosyaları işlemdeyken geçici bir yere yerleştirilmeleridir. Tüm bu süreç ve işlemler, varış ülkesine bürokratik ve ekonomik anlamda bir iş yükü ve masraf yüklemektedir (Menjivar ve Perreira,2017:12).

Çocuklar, ilk aşamada, başvuru sırasında, yasa ve prosedüre ilişkin bilgileri ücret karşılığı olmadan alabilir. Refakatsiz çocuklar, prosedürleri tamamlayıp uluslararası korumaya kabul edilmeye hak kazanıp kazanmadıkları belirlenene kadar bulundukları üye ülkede kalma hakkına sahiptirler. Prosedür sırasında çocuğun ruhsal durumu ve muhtemel problemleri hakkında işlem yapılması ya da müdahalede bulunulması bu bağlamda mümkün görünmemektedir. Avrupa Birliği'nin refakatsiz mülteci çocuklara ilişkin kanunu çerçevesindeki yasal boşluklardan biri de budur. Araştırma prosedürü, başvurunun yapılmasından itibaren 6 ay içinde sonuçlanmaktadır. Fakat belirli durumlarda (büyük kitlesel başvurular sırasında) süre 9 ay daha uzayabilmektedir (Papademetriou,2014:7).Prosedürün uzunluğu ülkemizdekiyle benzerlik göstermekte ve her iki bölgede de refakatsiz çocuklar için bir dezavantaj oluşturmaktadır (Papademetriou,2014:6).

Karar mercileri, başvuranın sığınmacı olmaya ya da ikincil korumaya uygun olup olmadığına karar verir. Bu otoriteler, uygun bir araştırmadan sonra karar vermelidirler. Yetkililere, başvuranların ülkelerindeki politik ve sosyal durumla ilgili doğru ve güncel bilgiler verilmelidir (Papademetriou,2014:7).

Bu aşamada bilgilerin güncel ve doğru olması, kararı verecek pozisyonda bulunan kişilerin işlerini en iyi şekilde yapmaları için çok önemli bir konudur. Yerel otoritelerin diğer ülkelerdeki çeşitli durumlar hakkında doğru bilgilere sahip olması mülteciye sunulacak statünün yerindeliği ve gerekliliği hususunda hayati önem taşımaktadır.

Bir refakatsiz çocuğun sığınmacı statüsü kazanabilmesi için aşağıda sıralanan faktörlerin bulunması gerekir (Papademetriou,2014:8) :

- Gerçeğe dayanan bir zulüm korkusu,
- Din, ırk, millet ya da belirli bir sosyal gruba dahil olmasından kaynaklı zulüm korkusunun olması ve kişinin zulüm korkusuyla din, ırk, millet ya da sosyal grup mensubiyeti arasında bir bağlantısı olması,
- Zulüm, fiziksel veya zihinsel şiddet ihtimali içermesi,
- Cinsiyet ya da çocuk temeli sebepler.

Bu kurallar gereği, zulüm görme ihtimalinin gerçekliğini kanıtlayamayan mülteci çocuklar için ise süreç oldukça zorlu geçmekte ve uzamaktadır. Gerekli kanıtları sunamayan, ülkesinde hikayesini doğrulamasına yardımcı olabilecek aile ve akrabası bulunmayan veya ülkesindeki otoriteler sebebiyle iletişim kuramayan çocuklar için süreç yalnızca daha fazla probleme yol

açmaktadır. Aidiyet hissine ulaşmaları engellenen çocukların uyum sağlamaları ve sosyal olarak yeni girdikleri topluma katılmaları zorlaşmaktadır (Papademetriou,2014:8).

İkincil koruma statüsü ise, menşe ülkeye döndüğünde ciddi zarar görme riskine sahip ancak sığınmacı olmak için gerekli şartları sağlayamayan küçüklere verilir. İkincil koruma verilmesi için öne sürülen "gerçek zarar görme riski"; ölüm cezası ya da infazı, işkence ve insanlık dışı muamele ya da ceza verilmesi veya savaş/çatışma gibi ortamlarda şiddete maruz kalma tehdidiyle karşı karşıya kalma risklerini içermektedir. Başvuru sahibi, yaşı, geçmişi, menşe ülkesi, akrabaları, seyahat belgeleri (varsa) ve uluslararası korumaya başvuru sebebini otoritelere sunmalıdır (Papademetriou,2014:8).

Refakatsiz çocuklar, sığınmacı ya da ikincil koruma statüsü aldıktan sonra, hakları ve yeni statülerinin getirdiği zorunlulukları ile ilgili bilgilendirilmelidir. Sığınmacı refakatsiz küçüklere yasal bir koruyucu atanır ve 3 yıl geçerli (süresi uzatılabilir) bir oturma izni verilir. İkincil koruma statüsü alanlara ise yasal haklarının yanı sıra 1 yıllık ve yenilenebilir bir oturma izni verilmektedir. Her iki statü sahibinin de seyahat edebilirlik belgesi almaya hakkı bulunmaktadır. Ek olarak küçüklere, yerel yaşıtları ile eğitime katılma, sosyal yardım ve sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkı verilmiştir. Başvuru sahibi, yaşı, geçmişi, menşe ülkesi, akrabaları, seyahat belgeleri (varsa) ve uluslararası korumaya başvuru sebebini otoritelere sunmalıdır (Papademetriou,2014:8).

Ülkemizdeki süreçle benzer işlemlere sahip olan “AB refakatsiz çocuk prosedürleri” verdikleri sonuç bakımından da bazı benzerlikler göstermektedir. Oturma izni ve eğitime katılma hakkı oldukça pozitif birer sonuç olmakla birlikte uygulamada birtakım sorunlar yaşanmaktadır. Bunlardan başlıcaları dil farklılığı ve sosyal dışlanmadır. Özellikle küçüklerin topluma katılmalarını sağlamak hususunda sadece eğitim hakkının verilmesi yeterli değildir. Eğitimlerinde sıklaştırılması ve yaygın şekilde ulaşılabilir olması gerekmektedir. Bu konular 2. bölümde daha detaylı olarak incelenmiştir.

Küçükler, hangi statüyü almış olursalar olsunlar, yetişkin bir akrabalarının yanına, koruyucu aileye ya da bu çocukların barınması için özel olarak kurulmuş merkezlere yerleştirilmelidir. Bu kabul merkezleri çocukların ihtiyaçlarına cevap vermek için uygun olmalı ve yetişkinlerden ayrı olmalıdır (Papademetriou,2014:9). Bu durum çocukların vardıkları ülkede yeni bir travma yaşamalarının önüne geçmek için önemli bir gerekliliktir.

Refakatsiz çocukların barınmaları ile ilgili ana prensip, yaşlarına ve olgunluklarına uygun şekilde ve yetişkinlerden ayrı olarak koruma altında oldukları bir yere yerleştirilmeleridir. Avrupa Birliği üyeleri aynı zamanda uygun yaşam standartlarının ve gerekli sağlık hizmetlerinin de küçükler için daima ulaşılabilir olmasını sağlamak zorundadırlar (Papademetriou,2014:9).

Küçüklerin ayrıca uluslararası koruma talep etmeme ve geri dönmeyi talep etme hakları da bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda, çocuk varsa ailesine, yoksa bir vasiye ya da bir kabul kuruluşuna ulaştırılmalıdır (Papademetriou,2014:2).Çocuğun güvenli geri dönüşünde

sorumluluk, içinde bulunduğu AB ülkesindedir ve menşe ülke ile gerekli iletişim bu ülke tarafından sağlanmalıdır.

AB sığınma mevzuatı, refakatsiz çocukları zarar görmeye açık sığınmacılar olarak kabul eder. Bu nedenle AB üye ülkeleri bu sığınmacı küçükler hakkında veriler toplamakla ve birbirleriyle paylaşmakla mükelleftirler. Bu bilgiler çocuğun statüsüne karar verilmesinden, muhtemel bir aile birleşimine kadar birçok konuda yetkililerin işlerini kolaylaştırmaktadır.

2016 yılında Ortak Avrupa Sığınma Sistemi'nde yapılan reformlarla, dezavantajlı gruplara yönelik sağlanan hizmet ve yardımlar genişletilmiştir. Bu kapsamda, uygun kalacak yer, zamanında ve etkili koruyuculuk ve küçüğün yüksek yararının korunması ve tam olarak uygulanması, verilen garantiler arasında yer almaktadır. 2016 yılında yapılanlarla ve teknik ve de uygulamadaki yöntemlerle refakatsiz çocuklar konusundaki bilgilere ulaşma konusunda kolaylık artmıştır. Bu amaçla kullanılan ağın ismi Entegre Politik Kriz Yanıtlama Ağı (Integrated Political Crisis Respond Network-IPRC Network)'dır (2016 Anual Report on Migration and Asylum, 2017:30).

AB üye ülkelerinin yarısı, 2016'da yeni mevzuat/politika önlemlerini kabul ederek refakatsiz küçüklerin haklarını ve refahlarını koruma altına almaya çalışmışlardır. Bu yasa, mevzuat ve politikalar, zaman zaman karşılaşılan beklenenden fazla sayıda refakatsiz çocuk başvurusu karşısında yetersiz kalabilmektedir. Böyle dönemlerde bir kısım refakatsiz çocuğun hazır bulunan hizmetlere ulaşabilmesi mümkün olmayabilmektedir.

Belçika yasalarınca, bir refakatsiz çocuğun ülkeye girmesi için 3 ay veya daha kısa süreli C tipi vizesi bulunmalıdır. Çocuk, yanında eşlik eden bir kimse ve dokümana sahip değilse, kanunen geri gönderilebilir. Ancak yine de çocuk, Belçika Vasilik Kanunu dolayısıyla bir Gözlem ve Oryantasyon Merkezi'nde 15 güne kadar kalabilecek şekilde nakledilir. Bu merkezde bulunması, çocuğun ülkeye girmiş kabul edilmesine yetmezken, burada yaş tespiti yapılır (ASPB Eğitim Kaynak Dokümanı, 2014:92).

Vasilik Kurumu, refakatsiz bir çocuktan haberdar olur olmaz Gözlem ve Oryantasyon Merkezi'ne alınır ve bir vasi tayin eder. İkinci geçiş aşamasında ise, sığınma başvurusu yapan küçükler, dinlenme, okula gitme, dil eğitimi alma ve psikolojik tedavi gibi imkanlardan yararlanabilir. Sığınma başvurusunda bulunan çocuk sığınmacılar, kabul için Federal Kurum tarafından federal kabul merkezine alınır. Küçük burada 4-12 ay arasında kalır (ASPB Eğitim Kaynak Dokümanı, 2014:93).

Üçüncü aşamada küçüğe ev ya da bir barınma kuruluşunda konaklama imkanı sağlanır. Genel olarak Belçika'daki refakatsiz mülteci çocuklara sunulan en uygun konaklama şekli, 40 kişi kapasiteli merkezler ya da aile yanıdır (ASPB Eğitim Kaynak Dokümanı, 2014:93).

İngiltere'de, refakatsiz çocuklara bakım ve konaklama gibi hizmetler Çocuk Kanunu'na göre verilmektedir. Kanuna göre, çocuk kesinlikle resmi bir bakım altına alınır, barınması sağlanır ve ihtiyaçları için bir bakım görevlisi atanır. Çocuk, ön taramadan sonra koruyucu aile yanına, ev ya da konaklama merkezine yerleştirilir. Genellikle 16 yaşın altındakiler koruyucu aileye

verilirken, 16 yaşın üzerindekiiler ise yarı bağımsız olarak, ancak bir sosyal çalışmacının denetiminde konaklatılmaktadır. İngiltere’de ebeveyn yetkisi veren bir sistem bulunmadığı için, küçükler, mülteci statüsü kazandıktan sonra bir vasiye atanmamaktadır. Bu da çocuğun yasal temsil ve ebeveyn bakımından mahrum kalmasına sebep olmaktadır (ASPB Eğitim Kaynak Dokümanı,2014:97).

Yunanistan’ın yabancılarla ilgili yasası gereğince, refakatsiz durumdaki mülteci çocukların ülkeye yasal girişi ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Yalnızca acil ve insani yardım gerektiği hallerde çocuklar yardım kurumlarında barınabilmektedirler. Ancak ocuk mahkemesinin bu yönde bir karar açıklaması halinde, ikamet izni alabilmektedirler (ASPB Eğitim Kaynak Dokümanı,2014:105).

Yine aynı kanuna göre, yasadışı olarak ülkeye girip yakalanan refakatsiz çocuklar sığınma başvurusu yapabilirler. Bu hakkın, görevlendirilmiş bir yetkili vasi tarafından temsil ile kullanılması mümkündür. Sığınma için başvurmayan ya da bir sebepten başvurusu reddedilen refakatsiz mülteci çocukların herhangi bir hakkı bulunmamaktadır. Bu küçükler de gözaltına alınabilmekte ve yetişkinlerle birlikte sınır dışı edilebilmektedir (ASPB Eğitim Kaynak Dokümanı,2014:105).

14 yaşın altındaki çocukların sığınma başvuruları, yasal vasileri tarafından yapılmakta olup, 14 yaşın üstündeki refakatsiz mülteciler ise başvurularını kendileri yapabilmektedir. Refakatsiz ocuklar için bu sürecin derhal işletilmesi kanunla öngörölmüşse de, süreç bazen günlerce sürebilmektedir (ASPB Eğitim Kaynak Dokümanı,2014:105).

Yunanistan kanunlarına göre, çocuğun yasal geçici vasisi savcılardır. Vasilerin, çocuğu dinlemek ve herhangi bir karar vermeden önce çocuğun yüksek yararını gözetmek gibi görevleri bulunmaktadır. Ancak, kanunda, refakatsiz çocukların yasal vasiliğinin çerçevesi tam olarak çizilmemiştir. Bu durum, vasilik sürecinin işlevsizleşmesine sebep olmaktadır. Ayrıca, savcının vasililiğinin ebeveyn vasiliği gibi kullanılamaması da, çocuğun yüksek yararının tam anlamıyla gözetilebilmesini engellemektedir (ASPB Eğitim Kaynak Dokümanı,2014:106).

Öte yandan Finlandiya, 2016’da bu alanda hizmet veren özel birimini kapatmıştır. Bunun sebebi, sığınma arayan refakatsiz ocuk başvuru sayısındaki düşüştür. Belçika, Norveç ve İsveç’te de son dönemde refakatsiz sığınmacı ocuk başvurularında azalma gözlenmiştir. Belçika ve Norveç buna karşılık kabul merkezlerini kapatmışlardır. Malta, Lüksemburg ve Slovenya ise çoğunluğunu Suriyeli ve Libyalıların oluşturduğu refakatsiz ocuk başvuruları kaydetmiştir (2016 Anual Report on Migration and Asylum,2017:30).

Avrupa Birliği’ndeki refakatsiz ocuk göçmenlerle ilgili çalışma ve makalelerde odak, göç sonrasıdır. Kimi alışmalar çocuklukla gençlik arasında olan bu göçmenlerin "yüksek yararını" tanımlamaya çalışırken, kimisi göçün ardından yerleştirildikleri koruyucu aileler ve hizmetlerini, kimisi ise alıkoyma merkezlerinin özelleştirilip özelleşmesini incelemekte ve tartışmaktadır. Buradan da göröldüğü gibi, Avrupalı akademisyenler olaya her açıdan bakmaya

çalışmaktadır. Ancak, çalışmalardaki ve politika belgelerindeki insancıl havaya karşılık uygulamadaki tutum oldukça zıt ve serttir (Menjivar ve Perreira,2017:14).

3.2. Türkiye'ye Uluslararası Göçle Gelen Çocuklara Yönelik Hukuki Altyapı Ve Politikalar

3.2.1. Hukuki Altyapı

Göç güzergâhları ve transit ülkeler bağlamında Türkiye'nin merkezi bir konumda olduğu ve önemli bir rotanın üzerinde bulunduğu görülür. Özel olarak Asya, Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden çok sayıda sığınmacı ve mülteci ülkemizi hala hem transit ülke hem de bir bekleme ülkesi olarak kullandığını vurgulamak gerekir (Kolukırk,2014:3) .

Türkiye, kapılarına gelen Suriyeliler için “açık kapı” politikası izlemiştir. Bu sebeple, ülkemizde, sayıları çok çabuk milyonlara ulaşmıştır. Türkiye, tarafı olduğu uluslararası göç hukukuna göre Avrupa'dan gelmeyen kişileri mülteci olarak kabul etmemektedir. Bundan dolayı, Suriyeliler ilk etapta “misafir” olarak tanımlanmıştır. Fakat Suriyelilerin ülkemizdeki kalış sürelerinin uzaması ve sayılarının milyonları bulması, Türkiye'yi sosyal ve ekonomik sorunlarla baş başa bıraktığı gibi, hukuki düzenlemelerinin de yetersiz kalmasına neden olmuştur (Çiçekşöğüt,2017:1).

Türkiye'deki göçmenlik ve sığınma prosedürleri mevzuata göre yürütülmektedir. 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi (Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme), ülkemizdeki mülteci ve sığınmacılar ile ilgili mevzuat için en önemli kaynaklardan biridir (Kartal ve Başçı,2014:8).

2011 yılında “misafir” olarak kabul edilen Suriyeli sığınmacılara, Nisan 2012'de, 62 Sayılı “Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” ile geçici koruma” statüsü verilmiştir geçici koruma statüsünün düzenlenip uygulanması için, 22 Ekim 2014 tarihinde “Geçici Koruma Yönetmeliği” öngörülmüştür. Bu yönetmelikte de Suriye'den göç etmek zorunda kalarak Türkiye Cumhuriyeti'ne sığınanların hukuki ünvanları, hak ve sorumlulukları daha detaylı düzenlenmiştir (http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiye%E2%80%99de-gecici_koruma_409_558_1097_icerik:Erişim Tarihi:11.12.2018).

Suriye'den gelen ve ülkemizde geçici koruma statüsü kazanan kişilerin hakları ise şöyle sıralanabilir; sağlık, eğitim, iş piyasasına giriş, sosyal yardım ve hizmetler ve tercümanlık hizmetlerine erişim. Bu haklar, Geçici Koruma Yönetmeliği'nin, “Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler” başlıklı bölümünde düzenlenmiştir (Çiçekşöğüt,2017:14).

Hukuki altyapımız; olağanüstü durumlar ve çocuğun yüksek yararı gibi hallerde insani ikamet izni adı altında bir belge alabilmelerine uygun şekilde tasarlanmıştır. Bu belge, ilgili bakanlığın onayı ile alınarak valilikler tarafından verilir ve en çok birer yıllık sürelerle uzatılabilirler. Yine

bakanlığın onayı ile ve iznin verilmesini zorunlu kılan hallerin ortadan kalkmasıyla birlikte iptal edilir (Göç İstatistik Raporu,2017:7) .

Yerel yönetimler bazında göç ve çocuklar dezavantajlı iki grup olarak kabul edildiğinde, göçmen çocuklara yönelik özel plan ve uygulamalar oldukça düşük seviyededir. Esasta yerel yönetimlerin mültecilere yardım etmesinin önünde bir engel bulunmamakla birlikte bu gruba erişim ve farkındalık düzeyinin çok alt seviyede olduğu söylenebilir (Bulut,2015:11) .

Türkiye sınırları içerisindeki çocuklar her durumda, 5395 Sayılı, Çocuk Koruma Kanunu'nun,“Adli ve idarî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür.” Şeklindeki 6. Maddesi gereğince koruma altına alınmalıdırlar (5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu,md.6)

Tüm dünyada göçmen ve sığınmacılar ile ilgili uluslararası birçok belge bulunmaktadır. Bunlardan bazıları: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Tüzüğü, Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Ulusal veya Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıklara Mensup Olan Kişilerin Haklarına Dair Bildiri, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme, Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri, İşkenceye ve Diğer Zalimane İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'dir (Güneş,2012:11).

Savaş ve çatışmalar nedeniyle artan göç hareketlerine yönelik iyileştirme ve düzenleme adına tüm bu adımlar atılmakla beraber, uygulama aşamasında eksikler ve hatalar bulunmaktadır. Göç ve sığınma gibi önemli bir uluslar üstü konuda ülke ve bölgeler düzeyinde işbirliklerinin yetersiz olduğu gözlenmektedir. Bu da zor durumlardaki göçmen ve mülteciler açısından insan hakları ihlallerine uzanan kötü sonuçlar doğurabilmektedir.

Ülkemizin coğrafi sınırlama ile kabul ederek imzaladığı Cenevre Sözleşmesi'ne göre odak noktası mültecilerdir. Sözleşmede belirtilen şartları taşıyan ve Avrupa'dan gelenler mülteci, Avrupa dışından gelmesine rağmen şartları sağlayanlar ise sığınmacı olarak kabul edilmektedir. Sığınmacılık, mültecilik statüsü verilene dek sağlanan geçici bir statü olarak öngörülmüştür (Kartal ve Başçı,2014:9).

Sağlanan bu statü, mültecinin ülkemizdeki tüm acil ve insani ihtiyaçlarının yanı sıra, barınma ve sağlık gibi yardım ve hizmetlere ulaşmasını da içermektedir. Uluslararası birçok kuruluş raporunun da belirlediği üzere, ülkemiz, dünyadaki en büyük mülteci ağırlayan ülkeler arasında yer almaktadır. Bu durum kimi zaman politika ve kurumlar bazında yenilikler ve gelişmeler gerektirmektedir.

1999 yılında, ülkemizde göç ve iltica konusu hakkındaki mevzuatı geliştirmek amacıyla Göç ve İltica Bürosu kurulmuş, 2013 yılında ise, politikalar üretmek amacı ve görevi de bulunan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü halini almıştır. Son on beş yıldaki gelişme ve düzenlemeler incelendiğinde, ülkemiz politikalarının, Avrupa Birliği ile uyum süreci, uluslar üstü ve

devletlerarası organizasyonların ortaklığı ve kimi zaman baskıları ile şekil aldığı görülebilmektedir (Kartal ve Başçı,2014:9).

Avrupa Birliği üye devletleri, hem kabul ettikleri göçmen sayıları hem de sağladıkları yardım ve hizmetler ile mültecilere karşı olan tutumları bakımından ülkemizden çok daha hoşgörüsüz bir tablo çizmektedir. Yunanistan karasularında batırılan veya Türk karasularına geri yönlendirilen mülteci botları ve Avrupa'nın genelindeki sağduyu ve hoşgörü barındırmayan, ayrımcı ve dışlama esaslı mülteci politikaları basında da geniş yer bulmuştur.

Göç hareketlerinin oldukça yoğun olduğu bir ülke olmasına rağmen Türkiye'nin mülteci hukukuna dair mevzuatında bir dağınıklık olduğu görünmektedir. Bu karmaşa, uygulama aşamasında da birtakım sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 2014 yılında yürürlüğe girmiştir (Reçber,2014:3)

Ülkemizde bundan başka; 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, 5393 sayılı Belediyeler Kanunu, 3294 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Kanunu, 222 sayılı İlköğretim Kanunu, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu gibi kanunlar da konuya ilişkin yasal çerçevenin birer parçasını oluşturmaktadır.

3.2.2.Göçle Gelen Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar

İran Devrimi, İran-İrak Savaşı ve 2010'da başlayan Arap Baharı ve bir uzantısı olarak Suriye iç savaşı benzeri bazı gelişmeler neticesinde, ülkemiz jeopolitik konumunun da bir sonucu olarak Avrupa ve Ortadoğu arasında bir tampon bölge oluşmuştur. Afrika, Asya ve Avrupa kıtalarını birleştiren bir noktada olması da ülkemizin çok önemli bir transit ülke haline gelmesine sebep olmuştur (Kartal ve Başçı,2014:10).

Ülkemizin bu durumu, hedef ülkelere ulaşmak için sınırlarımız içine giren ve geçiş yapmayı bekleyen çok büyük bir kitleye de ev sahipliği yapmamızı zorunlu kılmaktadır. Bu kitle, ülkemiz tarafından büyük bir çaba ile desteklenmekte ve insani şartlarda yaşamaları için özen gösterilmektedir.

Birçok farklı kuruluş, yaptıkları araştırma ve analizler sonucunda ülkemizin bir geçiş noktası özelliği taşıdığını ve çok yoğun göç hareket ve akışlarına sahne olduğunu belirtmektedir. Çeşitli kıtalardan göçmen ve sığınmacılar için bir kesişim noktası olan ülkemiz, sadece göç alan veya veren ülke olmaktan çıkmış, hedef ülkeye varmak amacıyla kullanılan bir geçiş ülkesi haline gelmiştir (Kartal ve Başçı,2014:11).

Avrupa Birliği'nin sınırlarını göçmenlere karşı güçlendirmesi ve denetimlerini artırmasına bağlı olarak ülkemizde insan kaçakçılığı örgütleri büyüme göstermiştir. Ulusal ve uluslararası düzeyde olmak üzere alınan tüm önlemlere rağmen, insan ticareti örgütleri yasadışı göç hareketleri için ülkemizi bir güzergâh olarak kullanmaya başlamıştır (Kartal ve Başçı,2014:11).

Avrupa'da göçmen karşıtı sesler yükselirken, sınırlarda yaşanan mülteci kabul etmemeye yönelik uygulamalar (imzalanan evrensel belgelerin aksine), mülteci ve sığınmacıların zararına olmaktadır. Batılı devletlerin bu tutumları ile kabul edecekleri sığınmacılara kota benzeri sınırlamalar getirmesi Türkiye'nin göçmen politikaları ve hizmetler anlamında işini zorlaştırmaktadır.

Ülkemizin refakatsiz çocuk politikaları ve prosedürleri, genel olarak çocuğa ulaşıldıktan veya çocuk tarafından başvuru yapıldıktan sonra işleme girmektedir. Çocuğa ulaşılmasının ardından (gerekli durumlarda yaş ve kimlik tespiti de yapıldıktan sonra), çocuğun tüm ihtiyaçlarının karşılanması politikalarımızın ana önceliğidir. Refakatsiz çocukların, göçmen ve çocuk olmanın dışında yalnız olma dezavantajıyla seyahat ettiklerinin ve durumun hassasiyetinin farkında olan bir anlayışla prosedürler yürütülmektedir.

Refakatsiz çocuklar çoğunlukla yasadışı yollardan ülkemize girmektedirler. Menşe ülke ve Türkiye'de örgütlenmiş göçmen kaçakçıları sayesinde sınırları büyük gruplar halinde düzensiz/yasadışı şekilde geçmektedirler. Refakatsiz çocuklarla ilgili göçmen kaçakçılarıyla yapılan görüşmeler genellikle aile ve akrabalarından yetişkinler tarafından sağlanmakta, para konusu ve ödeme (genellikle yarısı olmak üzere) bu aşamada gerçekleşmektedir. Paranın bir bölümü bu aşamada ödenirken, kalan kısmı ise çocuk hedef ülkeye vardığında ödenmektedir. Çocuklar genellikle (eğer anne-babaları yok ise ya da onlarsız yola çıkacaklarsa) içlerinde tanıdık ve/veya akraba gibi kişilerin bulunduğu bir grupla yola çıkmaktadırlar. Bu tanıdıklar ağabey, abla, küçük kardeş olabileceği gibi ebeveynleri de olabilir. Refakatsiz çocuklar, bu tanıdıklarını, ülkeler arasındaki insanlık dışı yolculuk sırasında kaybedebileceği gibi ülkemize girdikten sonra da kaybedebilmektedirler. Bazı durumlarda aile bir bütün olarak ülkeye varsa bile çocuklar ayrı gibi hareket edip/ettirilip çocuklara özel koruma avantajlarından yararlanmak istemektedirler (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:17).

Ülkeye giren çocukların izleyebileceği muhtemel üç yol vardır:

- 1.Ülkeye girdikleri gibi yasadışı şekilde saklanarak görünmemeye çalışmak ve en kısa sürede yine yasadışı yollardan bir Avrupa ülkesine geçmek.
- 2.Ülkeye giriş yaptıktan sonra varılmak istenen şehre ulaşmak ve emniyete veya Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne başvurmak ve kayıt altına alınmak.
- 3.Ülkeye girdikten sonra kolluk güçleri tarafından yakalanmak ve kayıt altına alınmak (Karataş ve Rittersberger,2014:17).

Refakatsiz çocuklar hâlihazırda ülkeye girene dek yaşadıkları insanlık dışı durumlar dışında ülkeye girdikten sonra da oldukça kötü bir senaryo ile karşılaşmaktadırlar. Biz bu çalışma içerisinde yakalanan ya da sığınma başvurusunda bulunarak kayıt altına alınan çocuklarla ilgili prosedür ve politikaları inceleyeceğiz.

Refakatsiz çocuklarla ilgili prosedür birkaç basamaktan oluşmaktadır. Bunlar;

-İltica-sığınma başvurusu

- Bakanlığa bildirme
- İşlemlerin başlatılması
- Kimlik ve yaş tespiti
- Barınma merkezine yerleştirme
- Görüşme

-Görüşme raporunun hazırlanması (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:17).Yukarıda anılan süreç çeşitli zorluklar barındırmakla birlikte, “çocuğun yüksek yararı” prensibi ilke edinilerek uygulanmaya çalışılmaktadır. Özellikle doğru olmayan beyanlar ile yaş ve kimlik tespiti aşamasında yavaşlayan süreç, mümkün olduğunca küçüğün yararına ve hızlı bir şekilde tamamlanmaya çalışılır. Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır.

Refakatsiz küçükler, sığınma için başvurduklarında hemen İçişleri Bakanlığı'na sözlü ve yazılı olarak ön bilgi verilir ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (bakanlığın adı Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı olarak değiştirilmiştir, ancak biz metin içinde kaynaklarda kullanılan eski adıyla anmaya devam edeceğiz) İl Müdürlüğü ve/veya Çocuk Şube Müdürlükleri ile birlikte çalışılarak işlemler başlatılır. Küçüğün yaşına göre hemen veya işlemlerin ardından barınma merkezlerinden birine yerleştirilmesi sağlanır. Acil onayla bakım altına alınan çocuklar için mahkemeden bakım tedbir kararı çıkarılması gerekmektedir (Çapar,2015:14).

Bu aşamada, yanında kim olduğunu ve yaşını belgeleyen bir evrak bulunmayan çocukların beyanına ve verdiği bilgilere güvenilir. Ancak beyan ettiği yaşı ile görünen yaşı arasında tutarsızlık olduğu yönünde güçlü şüphe bulunan durumlarda bir devlet hastanesi veya adli tıp kurumu kemik testi ile yaş tespiti yapar. Test sonuçlanana kadar geçen sürede, başvuranın ifadesinin doğru olma olasılığı göz önüne alınarak uygun bir yere yerleştirilmeleri gerekir. İddia sahibi kişi, araştırma sonuçlanana kadar çocuk olarak işlemlere tabi olur (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:18).

Geçici koruma statüsündeki refakatsiz çocuğun kayıt altına alınması ve geçici koruma kimlik belgesi verilmesine yönelik iş ve işlemler İl Göç İdaresi Müdürlüğünce yapılır. Yaşını ispatlayacak herhangi bir kimlik belgesi bulunmayan, fiziki gelişimi ile beyan ettiği yaşı uyumlu görülmeyen çocuklar için İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yaş tespit raporu alınır. Yaş tespiti yapılacak yabancılara, işlemin amacı ve süreci hakkında bilgi verilir (Çapar,2015:16).

Yaşı beyan ettiğinden farklı olarak tahmin edilen küçükler bu beyanda bilinçli olarak bulunmaktadırlar. Bu türden bir hareket genellikle, çocuk olmanın kanuni kolaylık ve avantajlarından faydalanmak isteyen kişilerce yapılmakta ve süreçte aksamalara neden olabilmektedir. Bir diğer açıdan ise, çocuk olmayan bir bireyin, çocuklarla aynı ortamda olması çocuklar için uygun olmayabileceği gibi tehlike de arz edebilir. Mülteci çocuklar arasında

halihazırda taciz ve kötü muameleye maruz kalmış çocuklarında bulunduğu göz önüne alınırsa, böyle bir durum bu çocuklar için travmalarının derinleşmesi anlamı dahi taşıyabilir. 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi'ne göre, çocuk ile yapılacak görüşmenin amacı, çocuğun yaşadıklarının, şiddet (zulüm) veya şiddet görme korkusu olup olmadığını tespit edebilmektir. Görüşmenin tam bir gizlilik içinde, uygun şekilde hazırlanmış bir odada ve kesintiye uğramadan gerçekleşmesi çok büyük önem taşımaktadır (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:19).

Bu aşamada en önemli faktör, küçüğün kendisini güvende hissedebilmesidir. Zor koşullar altında yolculuk yapmış ve ailesinden kopmuş durumdaki bir çocuğa karşı, eğitilmiş uzman bir personel tarafından rahat ve güvenli bir ortamda olduğu hatırlatılır. Yaşadıklarını anlatması için çocuğa ayrılacak süre standardize edilmişse de, genelde görüşmelerin bundan çok daha uzun (kimisi zaman tüm gün) sürdüğü de görülmektedir.

Refakatsiz çocuklar, yakalandıklarında ya da başvuru yaptıklarında İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü'nde bir görüşmeye alınırlar. Bu ilk görüşmeyi, bu iş ile görevlendirilmiş polisler yapmaktadır. Bu görüşmeler, refakatsiz göçmen çocuğun kendini anlattığı ilk görüşmedir. Polis memurları her bireyin hikayesini kendinden dinlemekte ve kaydetmektedir. Bu görüşmelerle alakalı bazı standartlar bulunsun da, süre esnektir ve her görüşmenin dinamikleri farklıdır. Kimi zaman bu görüşmelerin tüm gün sürdüğü görülmektedir. Görüşmeler, ağlama krizleri benzeri aşırı hassas ve yoğun anlar sebebiyle sıklıkla kesilmektedir. Polis memurları, esasen bu tip görüşmeleri yapabilecek eğitime sahip değildirler. Böyle bir görüşme sürecini yönetecek kişinin sahip olması gereken eğitim ve uzmanlıklara sahip personel eksikliğimizin bulunduğu da bir diğer gerçektir. Görüşmede çevirmen bulunacaksa, çevirmen görüşme öncesinde birtakım konular hakkında uyarılır. Bunlardan bazıları; çeviri sırasında şahsi yorum yapmamak, birebir çeviri yapmak ve görüşmeye dair bilgilerin özel olduğu ve gizliliğe riayet edilmesi gibi konulardır (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:20).

İl Müdürlüğüne gereken yönlendirme yapıldıktan sonra, çocuğun yaşı ve sorun öyküsüne göre, uygun kuruluşa ya da birime yerleştirme işlemleri yapılır. Tüm bu işlemler sırasında, mümkün mertebe, çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurulur. Yaşları, olgunluk seviyeleri ve kardeşlik bağı olanlar da bu süreçte dikkate alınır. Zorunlu haller dışında barınma yerlerinde değişiklik yapılmaz (Çapar,2015:17).

Geçici koruma sağlanan refakatsiz çocuklardan 0-12 yaş aralığındaki çocuklar kuruluşlara; 13-18 yaş aralığında öz bakımını yapabilen, engeli bulunmayan ve istismar mağduru olmayan çocuklar ise birimlere yönlendirilir (Çapar,2015:21).

3 milyonu aşan Suriyeli mültecilere devlet tarafından yapılan hizmet ve yardımların yeterli olmaması nedeniyle; ulusal, yerel, uluslararası ve Suriyeli sivil toplum kuruluşları, kendi hizmet bölgelerinde yararlı olmaya ve mültecilerin hayatında olumlu gelişmeler sağlamaya çalışmaktadır (Türk,2016:2).

2016 yılı itibariyle Türkiye'de Suriyeli mültecilere yardım eden 42 ulusal ve 14 uluslararası sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Sığınmacıları İzleme Platformu, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM), İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) ve İHH İnsani Yardım Vakfı'dır. Bu sivil toplum kuruluşları, yaptıkları araştırmalar ve hazırladıkları raporlarla da hem devlet hem de halkı Suriyelilerin durumlarından haberdar etmektedirler (Türk,2016:4).

Bu sivil toplum kuruluşları aşağıdaki sıkıntıları çözmeye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyet alanları ve mültecilerin sorunları şu şekilde kategorize edilebilir: Beslenme ve Barınma, Sağlık, Eğitim ve Topluma Uyum.

3.2.2.1. Beslenme ve Barınma Problemlerini Gidermeye Yönelik Faaliyetler

2015 yılı itibariyle 25 bin kişilik kamplarda 35 bin kişi misafir edilmiştir. Bu nedenle çok büyük sayıda bir mülteci, kamp dışında ikamet etmektedir. Bazı kesimlerde mültecilerin tarım arazilerinde çalışmak için kırsaldaki depo ve bağ evlerinde yaşadıkları bilinmektedir. Bazı bölgelerde ise terk edilmiş ev ve iş yerlerinin birkaç küçük onarım sonrasında mülteciler tarafından kullanıldığı bilinmektedir.

Şanlıurfa'da 60 sendika ve İHH, Mazlum Der gibi sivil toplum kuruluşlarının 2012'de bir araya gelerek oluşturduğu "Şanlıurfa Sivil Toplum Örgütü İnsani Yardım Platformu, Valilik ile işbirliği yaparak evsiz ve/veya yardıma muhtaç Suriyelilerin tespitini yaparak gıda ve barınma yardımları sağlamaya başlamıştır. Batman'daki sivil toplum örgütleri tarafından oluşturulan "Batman'daki Suriyelilerle Dayanışma ve Yardımlaşma Girişimi", Batman'da özellikle kırsalda yaşayan Suriyelilere gıda ve barınma konusunda çeşitli yardımlarda bulunmaktadır. Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, kurduğu Çocuk Dostu Alan'larda hijyen ve gıda gibi temel ihtiyaç malzemelerinden oluşan yardım paketlerini dağıtmaktadır. Bununla birlikte mültecilere geçici barınma merkezlerinde sıcak yemek ve gıda paketi yardımı da yapılmaktadır. Hayata Destek Derneği tarafından da, "Nakit Yardımı Programı" adı altında düzenli olarak her ay 4.300 aileye yardım yapılmaktadır. İHH, Türk Kızılayı, Mazlumder, Yeryüzü Doktorları gibi ulusal ve uluslararası pek çok sivil toplum kuruluşu, hibeler ve bağışlarla hem barınma hem de gıda yardımları ile Suriyeli mültecilere destek olmaktadır (Türk,2016:4).

3.2.2.2. Sağlık Problemlerini Gidermeye Yönelik Faaliyetler

Kampların dışında kalan mültecilerin çoğu maddi sıkıntılar çekmekte ve bu sebeple izbe, eşyasız ve sağlıksız yerlerde birden fazla aile ile bir arada yaşamaktadır. Kayıt altına alınamayan bu göçmenler, bu ortamlarda yaşamanın etkisiyle sağlık sorunları yaşamakta ve profesyonel yardım alamamaktadır. Suriyeli mültecilerin hayat şartlarını iyileştirmek amacıyla yardımlaşarak sosyal sorumluluk çalışmaları kapsamı içerisinde çeşitli yardım kampanyaları yapılmaktadır (Türk,2016:5).

Belirlenen 11 ilde mültecilerin tedavi, ilaç ve protez giderlerinin, kayıtlı oldukları il valiliğince karşılanması, Sivil Toplum İçin Destek Vakfı ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) beş yaştan altındaki çocuklar için çocuk gelişim uzmanları, beslenme uzmanları tarafından tarama ve tedavi yapılması, çeşitli dernek ve vakıflar tarafından kamplarda ve kamp dışında yaşayan Suriyelilere yönelik yapılan sağlık taraması, hastane hizmeti ve psiko-sosyal destek veren sivil toplum kuruluşları gibi hizmet ve yardımlar yapılmaktadır (Türk,2016:5).

Uluslararası Mavi Hilal Vakfı tarafından, Kilis'te 52 yataklı bir hastane açılmıştır. Hayata Destek Derneği, Yeryüzü Doktorları, Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, Hayata Destek Derneği (HDD), Helsinki Yurttaşlar Derneği Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), Türk Tabipler Birliği, Sınır Tanımayan Doktorlar (2016) kamplarda ve kamp dışında yaşayan Suriyelilere sağlık taraması, hastane hizmeti, psiko-sosyal destek veren sivil toplum kuruluşlarından bazıları olarak öne çıkmaktadırlar (Türk,2016:5).

3.2.2.3.Eğitim Problemlerini Gidermeye Yönelik Politika ve Faaliyetler

Suriye iç savaşının en çok etkilediği grupların başında çocuklar ve gençlerin geldiği bilinmektedir. Savaşın başladığı Mart 2011 tarihinden itibaren okullar kapanmış ve çocuklar göç etmeden önce de bir süre okuldan uzak kalmışlardır. Eğitime dahil edilmeleriyle ilgili politikaların oluşturulması da başlangıçtan itibaren öngörülmediği için, çocuklar için kayıp büyümüşür (Akpınar,2017:5).

Başlangıçta Türkiye'ye gelen Suriyelilerin geri dönecekleri öngörülmüş ve 2012 yılına kadar bu fikir üzerinden politikalar geliştirilmiştir. Bu politikalar, geçici/kısa vadeli olup, yalnızca kamp içindeki Suriyeli çocuklara yönelik planlanmıştır. Bu sebeple Türkçe eğitimi verilmemiş, Arapça bir müfredat izlenmiştir (Emin,2016:12).

Bu uygulamanın bir sebebi, geriye dönecekleri düşünülen bu çocukların ülkelerindeki eğitime uygun şekilde eğitime devam etmeleridir. Politikanın temelinde kısa sürede geri dönecekleri ön kabulü vardır. Bu politika, çocukların geri döndüklerinde problem yaşamamaları ve ülkelerinden ki eğitimden geride kalmamaları amacıyla oluşturulmuştur. Ancak hem kalış süreleri uzadığı için hem de eğitim yaş aralığındaki çocuk sayısı arttığı için bu sorun daha da derinleşmiş ve boyut değiştirmiştir.

2013 yılı ile birlikte, Suriye'deki savaş ve şiddet öngörüldüğü üzere bitmemiş aksine artarak devam etmiştir. Bu sebeple Türkiye'ye gelen sığınmacı Suriyeli sayısı da durmaksızın artmıştır. Acil ihtiyaçlara ve sorunlara müdahale etmek öncelik olduğundan, eğitime eğilme şansı bulunamamıştır. Ancak bu tarihten sonra, eğitim sorunları gündeme gelebilmiştir. Çeşitli genelgelerle bu probleme çözüm üretilmeye çalışılmıştır (Emin,2016:13).

Bu genelgelerden biri olan. 26 Eylül 2013 tarihli "Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri" isimli genelgede;

-Eğitimlerine ara vermek zorunda kalmış kamp içindeki Suriyeli çocuklara sene kaybı yaşamamalarını sağlayacak bir nitelikte eğitimin sunulması,

-Bu bağlamda yürütülecek eğitim hizmetlerinin koordinasyonunun Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğunda olması,

-Öğretmen ihtiyacının, o ildeki norm fazlası öğretmenlerde, yeterli olmaması durumunda, şartlara uygun Arapça bilen kişilerin ders ücreti karşılığında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirilerek karşılanması,

-Aynı şekilde, Suriyeli vatandaşlar arasından çocuklara eğitim vermek isteyen öğretmen veya şartlara uygun kişilerin, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından değerlendirilerek. Ancak ücret talep etmemesi koşulu ile, tamamen gönüllülük esasına dayalı bir şekilde görevlendirilmesinin yapılması,

-Türkçe öğrenmek isteyen Suriyeliler için tesis imkanları doğrultusunda Türkçe ve mesleki eğitim kursları açılması,

-Kamplar dışında kalan Suriyelilerden oturma izni olanların 16 Ağustos 2010 tarihinde yayımlanan 2011/48 sayılı "Yabancı Uyruklu Öğrenciler" konulu genelge kapsamında kayıtları yapılarak, okullaştırılmalarının sağlanması öngörülmüştür (Milli Eğitim Bakanlığı,2013b Genelgesi)

Bu genelge ile, Suriyeli çocukların eğitime olabildiğince geri kazandırılmaları ve Türkiye'ye ve hayata daha kolay uyum sağlamaları amaçlanmıştır. Bu süreçte Türk ve Suriyeli öğretmenler de önemli bir rol oynamışlardır.

Tablo 8: Yıllara Göre Okullaşan Suriyeli Öğrenci Sayısı

YILLARA GÖRE OKULLAŞAN SURIYELİ ÖĞRENCİ SAYISI						
		2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Okul Öncesi	GEM	3.000	5.000	8.000	8.145	11.351
	GEM dışı	500	1.000	2.000	4.911	3.888
İlkokul	GEM	13.000	23.000	33.000	43.720	129.403
	GEM dışı	4.500	11.500	40.000	79.255	46.035
Ortaokul	GEM	7.000	13.000	20.000	22.595	56.738
	GEM dışı	2.000	8.000	22.000	28.084	12.711
Lise	GEM	3.000	4.000	8.000	10.045	26.036
	GEM dışı	1.000	2.000	6.000	13.144	4.241
Toplam	GEM	26.000	45.000	69.000	84.505	233.528
	GEM dışı	8.000	22.500	70.000	125.394	66.875
	Genel Toplam	34.000	67.500	139.000	209.899	290.403

Kaynak:Emin(2016:16)

Türkiye Tablo 8’de de görüldüğü üzere sığınmacı çocukların okullaşması konusunda ilerleme kaydetmiştir. Suriyelilerin ilk geldikleri yıl olan 2011 (kamp içi ve kamp dışı) 34.000 çocuk eğitim hizmetlerinden yararlanabiliyorken 2016 yılında bu sayı 290.000’e çıkmıştır (Emin,2016:16).

Tablo 9: Kamp İçi Eğitim Durumu

DERSLİK SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI					YETİŞKİN KURSLARI			
	OKUL ÖNCESİ	İLKOKUL	ORTAOKUL	LİSE	TOPLAM	DEVAM EDEN		TAMAMLANAN	
1.211	7.881	41.283	20.105	9.156	78.425	KURS		KURSIYER	
						298	13.936	2.036	61.749

Kaynak:Emin(2016:18)

Tabloda da (Tablo 9) görüldüğü üzere kamp içi eğitimde lise çağındaki Suriyeli öğrenci sayısı oldukça azdır. Bunun sebebi ise lise yaşlarındaki öğrencileri, ailelerine ekonomik katkı sağlamak amacıyla çalışma hayatına dahil olması ve eğitimden uzaklaşmasıdır. Aynı temel sebebe dayanarak lise çağındaki kız çocuklarının aileleri tarafından evlendirildiği tespit edilmiştir.

Kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların eğitime dair durumu kamptaki yaşlılarına göre geride kalmıştır. Geçici Eğitim Merkezleri 25 şehirde okul yaş aralığındaki çocuklara hem AFAD tarafından oluşturulan hem de kamp dışında etkinlik gösteren, Suriye eğitim sistemine uygun olarak ve Arapça eğitim veren ilköğretim ve ortaöğretimi kapsayan eğitim merkezleridir. Bu sayede eğitimden uzak kalmamaları ve kendi dillerinde ve müfredatlarına uygun olarak eğitimlerine devam etmeleri sağlanmak istenmiştir (Emin,2016:17).

Kampların hepsinde Suriyeli çocukların eğitimlerine yönelik merkezler bulunurken kamp dışı merkezler her ilde bulunmamaktadır. Kamp dışı eğitim merkezleri sadece Suriyeli nüfusunun yoğunluk gösterdiği 19 ilde faaliyet göstermektedir. Bu merkezlerde eğitim almak isteyen öğrencilerin başvuruları ve seviye belirleme sınavları Milli Eğitim Bakanlığı il milli eğitim müdürlüklerinde, öğretmen ve idarecilerden oluşturulan komisyonlar tarafından yapılmaktadır (Emin,2016:17)

Gerek çalışmak için gerekse evlilik sebebiyle eğitimden kopan gençleri, çocuk işçiliği ve çocuk gelin sorunlarına dönüşmektedir. Emegin sömürüsü, düşük ücret, insani olmayan çalışma şartları ve küçük yaşta evlilik travmaları bu nedenle doğan yeni problem alanlarıdır.

Kamp ve barınma merkezlerinde kayıtların sistematik bir şekilde tutulması, eğitim yaş grubundaki çocukların belirlenmesinde önemli bir artıdır. Ancak ülkemizde zorunlu olan 12 yıllık eğitim Suriyeli çocuklar için ailelerinin inisiyatifindedir. Ekonomik sebeplerle eğitime devam etmemelerine, çalışmalarına ya da evlenmelerine karar verilebildiği gibi, eğitimden koptukları için eğitime dönmek istemeyebilmektedirler. Yalnızca bazı kamplarda, yöneticilerin inisiyatifi ile eğitim zorunlu kılınmıştır. Hastalık ya da özel durumlar hariç tüm çocuklar böylece eğitime dahil edilebilmiştir. Diğer kamplarda da bu gibi uygulamalara ihtiyaç vardır (Emin,2016:18).

Eğitimin ailelerin inisiyatifine bırakılması, eğitim-öğretim yaşındaki çocuk ve gençlerin çalışma hayatına ya da evliliğe mecbur bırakılmalarını önlemek için önemli bir adım olabilme potansiyeline sahiptir. Böylece emek sömürüsü ve diğer travma ihtimallerinin önüne geçilebilecektir.

Kamp dışında ve kayıtsız Suriyeli sığınmacılara yönelik yayınlanan bir genelge ile, Milli Eğitim Bakanlığı'nın uygun gördüğü okullarda ya da ayrı bir bina belirlenerek, yabancı tanıtma belgesi olan Suriyelilere geçici eğitim merkezlerinde eğitim verilmektedir. Bu merkezlerdeki eğitime katılım yıllık 450-650 TL ücretle ve aylık 60-120 TL ulaşım masrafı ile beraber temin edilebilmektedir. Bu da zaten ekonomik durumu kötü olan Suriyeli aileler için mümkün olmamaktadır (Emin,2016:18).

Bu ücretler bile başlı başına eğitim yaş aralığındaki çocuk ve gençlerin eğitimden kopması için yeterli bir sebep olabilmektedir. Böylece görüldüğü üzere çocukların sosyal hayata adaptasyonu ve eğitime geri kazandırılmaları zorlaşmaktadır.

2003 yılından itibaren Türk ailelere yardım sağlayan Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) Programı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, UNICEF, Milli Eğitim Bakanlığı ve Türk Kızılayı'nın işbirliği ile Suriyeli ve diğer mülteci çocukların eğitime devamlılıklarını sağlamak için genişletilmiştir. Programın amacı, mülteci çocukların okula devamını desteklemek, okulu bırakma oranlarında düşüş sağlamak ve eğitime katılan mülteci çocuk sayısını arttırmaktır. Program ayrıca, dezavantajlı grup olarak da bahsettiğimiz bu grubun eğitime devamını engelleyen ekonomik faktörleri de ortadan kaldırmayı hedeflemektedir (<http://meb.gov.tr/multeci-cocuklara-sartli-egitim-yardimi/haber/13820/tr>:Erişim Tarihi:11.12.2018).

Şartlı Eğitim Yardımı için başvuracak çocuklarda aranan nitelikler ise:

- Geçici Barınma Merkezleri dışında ikamet eden
- Hanede sosyal güvence olmayan
- 1 ay içerisinde en fazla 4 gün devamsızlık yapmış

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda eğitim gören, öğrenciler olmalarıdır. Ayrıca, bu yardımdan faydalanabilmek için çocuğun tüm ailesinin 99 ile başlayan kimlik kartı numarası bulunması gerekmektedir. Bu yardımın bir diğer şartı ise okula devamdır. Eğer çocuk 1 ayda

4 günden fazla okula devam etmezse, yardım kesilmektedir.(<http://meb.gov.tr/multeci-cocuklara-sartli-egitim-yardimi/haber/13820/tr>:Erişim Tarihi:11.12.2018).

Program dahilinde farklı yaş gruplarındaki çocuklara verilecek yardımda birbirinden farklı olmaktadır. Yardım, anaokulundan 8. sınıfa kadar erkek öğrencilere aylık 35 Lira, anaokulundan 8. sınıfa kadar kız öğrencilere aylık 40 Lira, 9. sınıftan 12. sınıfa kadar olan erkek öğrencilere aylık 50 Lira, 9. sınıftan 12. sınıfa kadar olan kız öğrencilere aylık 60 Lira şeklinde öngörülmüştür (<https://multeciler.org.tr/turkiye-sartli-egitim-yardimi-programi/>:Erişim Tarihi:11.12.2018).

Kamp dışındaki Suriyeli çocukların eğitim aldıkları bir diğer kurum ise devlet okullarıdır. Yabancı tanıtım belgesi sunabilen her çocuk 2014/21 no'lu genelge gereğince devlet okullarında eğitimine devam edebilir. Bu şekilde u okullarda okumak isteyen öğrenciler Türkiye'de çocuklara sunulan eğitimi tüm kapsamlarına ulaşarak alabilirler. Böylece, yaşlılarıyla birlikte olabilmeleri, eğitim hayatına dahil olabilmeleri ve sosyal manada bağlantılar kurarak alışma sürecini kolay atlatabilmeleri hedeflenmiştir (Emin,2016:19).

Sığınmacı çocukların devlet okullarına kaydedilebilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüklerine başvurmaları gerekmektedir. Bundan sonra müdürlük, çocuğun hangi okula ve seviyesine uygun olarak hangi sınıfa kaydedileceğini tespit etmeye çalışacaktır. Kayıt olabilmenin şartları ise, kayıt altına alınmış olmak, geçerli bir ikamet belgesi, Geçici Koruma kimlik belgesi ya da Yabancı Tanıtma Kartına sahip olunması gerekmektedir. Bunun dışında, başvurunun yapıldığı fakat henüz kimlik belgesinin alınmadığı durumlarda ise, öğrenci, “misafir öğrenci” statüsüyle kayıt yaptırabilmektedir (Akpınar,2017:5).

Kanuni olarak devlet okullarına devam etmelerinde bir engel olmayan Suriyeli çocukların bunun yerine geçici eğitim merkezlerini tercih ettiği tespit edilmiştir. Sebep ise eğitim dilinin ve müfredatının kendi ülkeleri ile uyumlu olmasıdır. Bir diğer sebep ise devlet okullarındaki öğretmen, öğrenci ve velilerin tavır ve davranışları olmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bu konunun farkında olup, öğretmen, öğrenci, idareci ve veliler için çeşitli oryantasyon planları tasarlamış ve uygulamaya başlamıştır. Bu programların olumlu sonuçlar verdiği de ayrıca belirlenmiştir (Emin,2016:19).

Görüldüğü üzere, kimi zaman kanuni düzlemde yapılan düzenlemeler çözüm olma açısından eksik kalabilmektedir. Böyle durumlarda insani duygular ve düşünceler ile yerel bazdaki davranışlar çözümün önünde bir engel teşkil edebilmektedir. Veli ve öğrencilerin bu davranışları, sığınmacı çocuğun kendini dışlanmış hissetmesine, okuldan ve eğitimden uzaklaşmasına ve alışma sürecinin yavaşlamasına neden olabilmektedir.

Suriyeli çocuklara verilecek eğitim ile ilgili temel sorun alanları altı ana temele dayanmaktadır: Eğitime Erişim ve Katılma Sorunu, Öğretmen Sorunu, Dil Sorunu, Koordinasyon Eksikliği, Fiziksel Altyapı Sorunları ve Müfredat ve Öğretim Materyalleri Sorunu (Emin,2016:21).

Eğitime erişim sorunu incelendiğinde belli noktalar dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki veri eksikliği problemidir. Özellikle kamp dışındaki eğitim yaş grubundaki çocuklara erişimin

zorluğu ön plandadır. Bu çocuklara erişim çok kısıtlı ve zor sağlandığından, bu çocukların eğitime dahil edilebilmeleri de neredeyse imkansız hale gelebilmektedir. Bu sorunun ardılı olarak ise planlamada yaşanan problemler ve koordinasyon engelleri ortaya çıkmaktadır.

Bir diğer katılım sorunu ise geçici eğitim merkezlerinin belli sayıdaki yerlerde olması ve ulaşımın zor olmasıdır. Bu az sayıdaki geçici eğitim merkezlerinde aynı zamanda kapasite sorunları da yaşanmaktadır. Az sayıda ve belirli yerlerde bulunan bu merkezlere ulaşım, ekonomik olarak güçsüz olan sığınmacı aileler için karşılanamaz bir bütçeye denk gelmektedir. Aileler eğitimden vazgeçme kararı alarak çocuklarını bu merkezlere göndermemektedir.

Katılım sorununun bir sonraki önemli ayağı ise kız çocuklarının evlendirilmesidir. Aileler ekonomik sıkıntılar içinde kız çocuklarını evlendirerek bu denklemden çıkarmak hatta bu sayede ekonomik gelir kazanmak amacıyla çocuklarının evlenmesine izin vermektedirler.

Eğitime erişimde yaşanan ikinci sorun maddesi ise öğretmen sorunudur. Suriyeliler arasında meslek gruplarının neler olduğuna dair veri eksikliği bulunmaktadır. Bu eksik öğretmenlerin tespit edilmesini güçleştirmektedir. Bu nedenle de eğitimde kalifiye personel kullanılmasına engel teşkil etmektedir. Öğretmen olanlar öğretmenlik yapamamakta, farklı mesleklerden kişiler de kendi işleri yerine öğretmenlik yapmaktadır. Bu durum, yetişmiş işgücünün yanlış kullanımına ve çocukların bu iş için eğitim almış kişiler yerine farklı meslek grubu mensuplarından eğitim almalarına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda eğitimin kalitesinin ve veriminin düşeceğini tahmin etmekte zor değildir.

Üçüncü sorun ayağı ise dildir. Ülkemizde yabancı birine Türkçe öğretmek için gerekli olan materyal sıkıntısı vardır. Bu da zaten bu konuda eğitim almamış öğretmenlerin işlerini daha da zorlaştırmaktadır.

Dil sorunun aşılammaması sonucunda çocukların uyumu da gecikir. Uyumdan da önemlisi dışlanma ve yalnızlaşmaları engellenemez ise travmalarının derinleşmesi ve geri dönülemez hale gelmesi kaçınılmaz olabilir.

Karşısında kendi dili olan Arapça'yı bilen birini bulma sorunu yaşayan çocuklar, problemlerini anlatamamakta, kendilerini rahatça ifade edememekte ve içine kapanmaktadır.

Koordinasyon eksikliği de önemli bir sorun alanıdır. Kamu ve özel kuruluşlar arasındaki bilgi akışı yeterli ve hızlı olmamakla birlikte tekrara düşen yardımlar yüzünden daha fazla kişiye ulaşılma şansı da azalmaktadır. Gerek veri gerekse faaliyetler manasında karşılıklı yapılacak anlık bilgi aktarımları bu sorunu çözmek adına çok faydalı olacaktır.

Fiziksel altyapı sorunları bu problemler arasındaki belki de en hayati olanıdır. Halen prefabrik ya da çadırlarda hizmet vermeye devam eden geçici eğitim merkezleri hem çocuklar hem de eğitim verenler için sağlık açısından tehlikelidir.

Bina, oyun alanı ve benzeri altyapı sorunları da devam etmektedir. Bu sorunu aşmak için devlet okullarının öğleden sonra Suriyeli öğrenci ve öğretmenlere açılması da yeterli gelmemiştir.

Son olarak müfredatta ve öğretim materyallerinde de bazı sorunlar yaşanmaktadır. Bunlardan ilki Suriye'nin halen uyguladığı müfredatta Osmanlı Devleti ve Türk tarihine ilişkin yanlış bilgiler bulunmasıdır. Elbette böyle bir müfredatın aynen uygulanması mümkün değildir. Dolayısıyla bazı değişiklikler yapılmıştır.

Eğitim sırasında kullanılacak araç-gereçlerde de eksikler vardır. Kitap ve kırtasiye ihtiyaçları çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanmaya çalışılsa da adil bir dağıtım bazen söz konusu olmamaktadır. Organizasyonla alakalı eksiklikler ve buna dayanan yardımların tekrerrür etmesi sorunuyla sıklıkla karşılaşılmaktadır.

3.2.2.4. Uyumla İlgili Politikalar

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 96. Maddesi ile, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne:

- (1) Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir,
- (2) Yabancılar, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir,
- (3) Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır, şeklinde öngörülen görevler atfedilmiştir.

Yabancı kişinin ülkemizde topluma uyumunu kolaylaştıracak etkinlikler yapmak, sığınmacılarla ilgili uyum politikalarının temelini oluşturmaktadır. Bununla kastedilen, Türkiye'de iken, bir başka ülkeye yerleştirildiklerinde ya da ülkelerine döndüklerinde hayatın her alanında, üçüncü bir kişinin yardımına ihtiyaç duymadan yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlayacak bilgi ve becerileri kazanmalarına imkan yaratmaktır.

Yabancılar için, ülkenin diline, hukuki ve siyasi yapısına, kültür ve tarihine ve kendi hak ve yükümlülüklerine dair temel bilgilerin verildiği kurslar düzenleyip, katılımlarının desteklenmesi de bu faaliyetlerden biridir. Bu türden eğitim ve kurslar, yabancı bireyin bulunduğu ülkeyi tanımasına ve dolayısıyla anlayıp uyum sağlamasına yardımcı olacaktır. Bu sayede yabancı kişi, gerek sosyal alanda gerekse hak ve sorumlulukları alanında bilgi sahibi olup, topluma daha kolay uyum sağlayabilecektir. Yine yabancılar, kamu ve özel hizmetlerden yararlanabilmekte ve satın alabilmekte, eğitime ve ekonomik alanlara ve sağlık ve eğitim hizmetlerine erişebilmekte ve sosyal ve kültürel etkileşimde bulunabilmektedirler (http://www.goc.gov.tr/icerik/uyum_409_564;Erişim Tarihi:11.12.2018).

3.2.2.1.Prosedür Sırasında Yaşanan Problemler

3.2.2.1.1.Refakatsiz Çocukların Yabancı Kimlik Numarası Sorunları

Refakatsiz küçükler, genellikle kimlik ya da kim olduklarını belgeleyen bilgilerle ülkemize gelmemektedirler. Buna sebep olan en büyük etkenlerden biri çıkış ülkelerindeki savaş ve çatışma ortamından kaçarak gelmeleri ve oradaki bağlarının kesilmesini istemeleridir. Bu aşamada, kim oldukları konusunda genellikle çocukların verdikleri bilgiler esas alınır (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:28).

Bazı çocukların aileleri veya akrabaları, refakatsiz ve çocuk olmanın avantajlarından yararlanmak için çocuklarını refakatsiz olarak tanıtmaktadır. Böylelikle en azından gerçek ortaya çıkana kadar çocuklarını kendileri ile birlikte zor şartlarda yaşamaktan korumayı hedeflemektedirler.

Yabancı Kimlik Numarasının alımı ise bir dizi bürokratik işlem ve yazışmadan sonra gerçekleşmektedir. Bu süreç kimi zaman 6 ay kimi zaman ise 2 yıl kadar sürebilmektedir. Bu süre içinde çocuk eğitim ve sağlık gibi birçok hizmetten yararlanmakta zorluklar yaşar. Okula devam etse bile karne alamaz, resmi olarak eğitim gördüğünü belgeleyemez (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:28).

Böyle durumlarda sürenin uzamasından çok büyük zarar gören çocuklar eğitim-öğretimden soğumakta ve kopmaktadırlar. Üçüncü bir ülkeye geçmeyi planlayan çocuklar bu aşamada eğitimden de koparak çalışma hayatına geçiş yapmaktadır.

3.2.2.1.2.Refakatsiz Çocuklar ve Yaş Tespiti Sorunu

Refakatsiz çocuklar, bakım ve koruma gibi avantajlardan yararlanmak için 18 yaşının altında olduklarını belirtme eğilimi göstermektedir. Küçük olduğunu bildiren kişi yanlış beyan vererek, bir müddet dahi olsa ihtiyaçlarının kurum içinden sağlanmasını garantilemiş olmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:29).

Refakatsiz çocukların bu beyanları ilgili kurum ve personelin iş yükünü gereksiz yere artırdığı gibi, yardım ve hizmetlerin kalitesinde de azalmalara sebep olmaktadır. Doğru yerde kullanılabilecek her türlü personel ve materyal bu kişilerce suistimal edilmekte ve engellenmektedir.

Polis memurları bu aşamada eğer bir kişinin beyanı ile görünen yaşının uymadığına dair kuvvetli şüphe duyarsa, yaş tespiti için kişiyi kemik testine gönderebilir. Bu gibi durumlarda hastanenin vereceği “kemik testi” sonucuna bakılarak işlemlere devam edilmektedir. Test sonucu gelene kadar ise başvuru sahibi kişi çocuk olarak işlemlere tabi tutulur (Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu,2014:29).

3.2.2.1.3. Diğer Sorunlar

Göçmenler, yeni bir dil öğrenmek, farklı bir kültür içinde uyum sağlamak ve alıştıklarında farklı bir yaşama alışma konusunda sorunlar yaşamaktadırlar. Göçler, milletlerin hafızasında iz bırakmakta, kişilerin çevresi, hayat koşulları ve ruhsal yapılarına şekil vermektedir. Bireylerin alışık olduğu yaşamından mecburen kopması gibi durumlarda göç, çoğunlukla geri dönüşün olmayabileceği ve kişinin fiziki ve ruhsal çevresinden ayrı kalmasına sebep olan bir süreçtir (Tunç,2015:5).

Ülkemizdeki göçmen ve mültecilerin yaşadığı problemler; ekonomik, dil, sağlık, hukuki, uyum, sosyal ve kültürel iletişim ve entegrasyon gibi geniş bir yelpazede şekillenmektedir. Konut sorunu, işsizlik, sosyal manada yalnız kalma, yeterli bilgi akışının bulunmaması, ayrımcılık ve dışlanma, taciz ve psikolojik sorunlar da sığınmacıların karşı karşıya olduğu problemler arasındadır (Kartal ve Başçı,2014:15).

Sığınmacı ve göçmenler tüm bu sorunlarla karşılaşır ve yasal düzenlemeler ve kanunlar sayesinde varış ülkesi tarafından desteklenirler. Bu gibi durumlarda acil ve en önemli sorunlardan başlanarak mümkün olan her konuyla ilgilenilir. Sivil toplum kuruluşları ve özel kuruluşların da konuya sağduyu ve insani duygularla yaklaştığı bilinmektedir.

Yapılan kanun değişiklikleri ile birlikte oturma izni ve çalışma izni birleştirilmiş ve sığınmacıların ekonomik sorunlarına çözüm olabileceği öngörülmüştür. Ancak çalışmanın serbest bırakılmasına karşılık, işe girebilmek ile ilgili düzenlemeler konuyu masraflı ve zor bir hale getirmiştir. Bu durum ise sığınmacıların yasal yolları terkedip yasadışı yollardan işlere girmesine ve çalışmalarına yol açmıştır (Kartal ve Başçı,2014:15).

Yasadışı çalışma, hem göçmen hem de göçmeni kabul eden varış ülkesi adına bazı zorlukları doğurmaktadır. Sığınmacılar insanlık onuruna aykırı iş ve işyerlerinde ve yasal olmayan sürelerle çalışmak zorunda kalırken varılan ülke ise büyük bir vergi kaybı ve refah düzeyinde düşüş yaşamaktadır.

Mültecilerin yaşadıkları sorunlar arasında toplumsal cinsiyete dayalı sorunlar da bulunmaktadır. Ülkemizdeki yasadışı göçmenlerin; ev işleri, fuhuş, eğlence, tekstil, inşaat ve turizm gibi işlerde çalıştıkları ve bu işlerde çalışanların büyük bir bölümünü kadınların oluşturduğu birçok araştırma ile belirlenmiştir (Kartal ve Başçı,2014:16).

Daha önce de belirtildiği gibi sığınmacıların yasadışı işlerde çalışması bir sorun olmasına rağmen, yasadışı işlerde ve istekleri dışında çalışmaları daha büyük bir problemdir. İnsan haklarına ve insan onuruna yakışmayan işlerde çalışan ve çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan bu grup, toplumsal bir konu haline gelmektedir. Gerek bürokratik (yasal düzenleme işlemleri, hukuki süreçler, polis gücünün iş yükünün artması vb.) gerekse ekonomik (vergi kaybı, iyileştirme amacıyla göçmenlere yapılan harcamalar vb.) olarak ülke geneline olumsuz etki yapmaktadır.

Bir başka sorun ise, ırksal ve ten rengine dayalı ayrımcılık ve cinsel tacizdir. Irksal ayrımcılığın yanı sıra dini farklılıklarda maddi ve manevi şiddet görme, iş bulmada zorluklar, eşit işe eşit ücret imkanı bulamamak, toplum tarafından dışlanmak ve yalnızlaştırılmak gibi birtakım sorunlara yol açmaktadır (Kartal ve Başçı,2014:16).

Suriyeli sığınmacıların yarısından fazlasının eğitim yaş aralığında olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, yaşamsal ihtiyaç ve sorunların yanı sıra eğitim ihtiyacı ve doğal olarak sorunu da ortaya çıkmıştır.2012 yılında Suriyeli çocukların eğitim sorununa dair politikalar, Suriyelilerin kısa sürede geri dönecekleri düşüncesi üzerineyken, kısa vadeli politikalar ile sadece kamp içindeki çocuklara yönelik hazırlanmıştır. 2013 yılında Suriye'deki iç savaşın şiddeti artınca, Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı ve kalış süreleri de artmıştır. Öncelikle acil ihtiyaçlarına odaklanılmış ve bu aşamaya kadar gündeme gelmemiş olan eğitim sorunları ön plana çıkmıştır. Bu sebeple Nisan ve Eylül 2013 tarihlerinde yayınlanan genelgeler ve yapılan faaliyetlerle Suriyeli çocukların eğitim sorununa çözüm üretilmeye çalışılmıştır (Emin,2016:7).

Üçüncü bir ülkeye gitme amacıyla ülkemizde bulunanların yaşadığı sorunlar arasında psikolojik sıkıntılar da bulunmaktadır. Hedef ülkesi Avrupa Birliği ülkelerinden biri olan bu durumdaki bireylerde "arada kalmışlık" kaynaklı sorunlar tespit edildiği, çevrelerindeki sosyal, ekonomik ve eğitsel tüm etkinliklerden soyut bir halde yaşamak zorunda kalabildikleri gözlenmektedir. Süreçlerin uzamasının, psikolojik etkileri derinleştirdiği de çeşitli araştırmalar ile belirlenmiştir (Kartal ve Başçı,2014:17).

Ülkesini ve tüm hayatını geride bırakarak yola çıkan göçmenler için, gitmek istedikleri asıl ülke yerine bir başka ülkede kalmak ve ne zaman hedef ülkelerine varacaklarına dair belirsizlikle yaşamak oldukça sarsıcıdır. Psikolojik etkilerin, arada kalmışlık, yalnızlık hissi ve korkunun birleşmesi ile daha kalıcı hale gelmesi ve göçmenin hayatını daha da zorlaştırması kaçınılmazdır. Özellikle kadınların ve çocukların bu dengesiz ve asosyal hayat tarzına uyum sağlamaları çok zordur. Refakatsiz çocuklar için ise senaryo ancak daha kötüleşebilir. İnsan kaçakçılarının, organ mafyalarının ve uluslararası suç örgütlerinin refakatsiz çocuklar gibi açık hedefleri daha kolay ele geçirecekleri apaçık bir gerçektir.

Neticede yasal süreçlerin uzunluğunda denkleme eklenmesiyle, göçmenler uzun bir bekleyiş ve belirsizlik evresinde, bulundukları ülkede ancak toplumdan kopuk halde yaşamaya devam etmektedirler. Her koşulda, göçmenlerin o an bulundukları ülkeye önemli ve hayati bir görev düşmektedir. Ülkemiz bu insani görevi 2011 yılından beri mümkün olan en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmaktadır.

Prosedür sırasında yaşanan bazı diğer sorunlar ise; çocukların farklı illerde farklı isimlerle kayıt yaptırarak mükerrer kayda sebep olması, ortak bir tercüman ağının bulunmaması sebebiyle dil sorunlarının hızlı bir şekilde aşılamaması ve suç geçmişi olan çocukların diğer çocuklarla aynı yerde kalmasıdır (Çapar,2015:26).

3 milyonu aşan Suriyeli mültecilere devlet tarafından yapılan hizmet ve yardımların yeterli olmaması nedeniyle; ulusal, yerel, uluslararası ve Suriyeli sivil toplum kuruluşları, kendi

hizmet bölgelerinde yararlı olmaya ve mültecilerin hayatında olumlu gelişmeler sağlamaya çalışmaktadır (Türk,2016:2).

2016 yılı itibariyle Türkiye'de Suriyeli mültecilere yardım eden 42 ulusal ve 14 uluslararası sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Sığınmacıları İzleme Platformu, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM), İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) ve İHH İnsani Yardım Vakfı'dır. Bu sivil toplum kuruluşları, yaptıkları araştırmalar ve hazırladıkları raporlarla da hem devlet hem de halkı Suriyelilerin durumlarından haberdar etmektedirler (Türk,2016:4).

Bu sivil toplum kuruluşları aşağıdaki sıkıntıları çözmeye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyet alanları ve mültecilerin sorunları şu şekilde kategorize edilebilir: Beslenme ve Barınma, Sağlık, Çalışma Hakkı ve Hukuki Destek, Eğitim ve Topluma Uyum.

SONUÇ

Ülkemize yapılan göç, özellikle son 20 yılla birlikte, sadece bir göç meselesi olmaktan çıkmış ve göçmenler bir sosyal politika meselesi haline gelmiştir. Önceleri dış politikada bir sorun ve araştırma alanı iken bir iç mesele haline gelmiştir.

Göçmenlerin kayıt dışılığıının artması ve yolculuğa çıkış kararının ani olarak ve hayati tehlikelerden ötürü verilmesi, bu göçmenleri normal göçmenlerden daha kötü durumlara getirmekte ve dezavantajlı gruplara sokmaktadır. Kayıtsız ve evraksız gelen yasadışı göçmenler ülkemizde sosyo-kültürel sorunları sıklıkla yaşamaktadır.

Dezavantajlı grubun artan sayısı ve sorun alanları, varış ülkesi olarak planlanmamış dahi olsa, ülkemiz için bazı insani sorumluluklar anlamına gelmektedir. Bunun anlamı insan gücü ve maddi olarak büyük bir külfetin altına girmiş olmaktır. Yalnızca Suriyeli göçmen sayısının 4 milyona yakın olarak tahmin edildiği bugünlerde bu külfetin sadece maddi yanının bile hesaplanması güçtür. Kısa, orta ve uzun vadede 4 milyon yabancının (ortak din ve benzeşen kültür öğelerine rağmen) ülkeye ne gibi zararlar verebileceği ve etkilerinin ne olacağı ancak konunun uzmanları tarafından öngörülebilir.

Özel olarak kadın ve çocuklar bu dezavantajlı gruplarda başıçekmekte ve en fazla yardıma ihtiyacı olanlar olarak dikkat çekmektedir. Göçmen çocuklar yeni bir hizmet alanı oluşmasına sebep olurken, birçok bakımdan yardıma ve ilgiye muhtaç oldukları için çok önemlidirler. Çocuklar özellikle daha savunmasız ve hassas olduklarından ihtiyaçları acil ve hayati olmakla birlikte hassas davranılması da gerekmektedir.

Çocuklar, refakatli ya da refakatsiz olsun, eğitim, sağlık ve psikolojik destek gibi ihtiyaçlarıözenli ve hızlı şekilde araştırılmalı ve karşılanmalıdır. Bunun için daha fazla saha araştırması yapılarak istatistik elde edinilmeli, politikalar oluşturulmalı ve bilgilendirmeler yaygınlaştırılarak kamp dışındaki çocuklara da ulaşılmalıdır.

Dil sorunu topluma uyum konusunda çokönemli bir eksik olduğu için, gıda ve sağlıktan sonra üçüncüsıradadır ve en az ilk iki madde kadar önemlidir. Gerek entegre olmaları gerekse rehabilitasyonçalışmalarının daha etkili ve hızlı yapılabilmesi için, özellikle kadın ve çocukların en kısa sürede Türkçe öğrenmeleri gereklidir.

Kamplarda geçici eğitim merkezlerindeki kurslar aracılığıyla aşılmaya çalışılan bu sorun, kamp dışındakilere ulaşmanın zorluğu sebebiyle çözülememektedir. Bilgilendirmelerin yaygınlaştırılması bu aşamada yapılacak en doğru harekettir.

Kayıtlı ya da kayıt dışı tüm kadın ve çocuklara ulaşılması ve dil sorununun çözülmesi bu kişilerin sosyal hayata adaptasyonunu hızlandırmakta ve kötü niyetli kişiler tarafından istismar edilmelerine engel olabilecek ilk adımı oluşturmaktadır.

Gerçekten, çocuk işçiliği ve istismarı ciddi bir sorun alanı ve suç teşkil etmektedir. Gerek çalışma, gerekse sosyal hayatta istismarın önüne geçilmesi adına çocuklara ulaşılması büyük önem taşır.

Bu bağlamda, bu alanda yetkin ve donanımlı personel ihtiyacı da öne çıkmaktadır. Çocuklarla ilgilenecek iyi yetişmiş personelin yaklaşımlarının onlar adına pozitif değer yaratacak ve rehabilitasyon ve adaptasyonlarını kolaylaştıracaktır.

Bir diğer mesele olan eğitim ise bir transit ülke olma vasfımızı yitirdiğimiz bu dönemde yükselen bir sorun haline gelmiştir. Çocukların eğitimden uzun süre ayrı kalamayacakları bir gerçektir. Maalesef, 2011'den bu yana hedef ülkeye gitmeyi bekleyen ancak bir şekilde (yasal ya da yasadışı olarak) başaramamış çocuklar ve aileleri artık eğitim alanında da ülkemizden yardım beklemektedir.

Dil ve eğitime ulaşma konularındaki eksiklikler zaman içinde çocuk ya da gencin toplumdan dışlanmasına ya da kopmasına sebep olabilmektedir. Uzun vadede ekonomik sorunlar da bu problemlerden kaynaklanmakta ve göçmenin yasal yollardan sapmasına neden olabilmektedir.

Kayıtlı olmayan Suriyelilerin tespiti ve kayıt edilmeleri, öncelikle Suriyelilerin kendileri için olmak üzere çok gerekli ve faydalıdır. Kayıt edilmemiş bir mültecinin kamplarda ya da çadır kentlerde sunulan barınma başta olmak üzere hiçbir yardım ve hizmetten yararlanamayacak olması bunun başlıca sebebidir. Bu sebeple en öncelikli hareket, mülteci ve sığınmacıların ülkeye girer girmez kayıt altına alınmaları olacaktır.

Yardım ve hizmetlere ulaşmanın dışında en hayati gerekçe ise, olası suiistimalleri önlemek ve bireyin can ve mal güvenliğini sağlamaktır. Özellikle kadın ve çocuklara yönelik bu tehdit hem sosyal hem de çalışma hayatında çok ciddi bir tehlikedir.

Kadınların başta sağlık ve barınma olmak üzere her konuda tam ve etkili şekilde bilgilendirilmesi de çok önemli bir faaliyet olacaktır. Çünkü kadınlar hem kendileri hem de çocukları için bu bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar. Ayrıca yine kadınların bu bilgilerle birlikte psikolojik ve ekonomik olarak desteklenmesi gerekmektedir.

Çalışmadan genel olarak çıkarılabilecek sonuca göre, refakatsiz çocuklar Türkiye de dahil olmak üzere tüm dünyada büyük bir tehlike altındadır. Bu nedenle gerek geçiş ülkesinde gerekse hedef ülkeye vardıklarında derhal bir sistem içine alınmaları gerekmektedir. Sistem içine alınmaları, öncelikli olarak hayati ihtiyaçlarının karşılanması için önemlidir. Hayati ihtiyaçlardan ayrı olarak ise çeşitli risklere karşı koruma sağlanmış olacaktır. Bu koruma, fiziki şiddet, tecavüz ve suiistimale karşı olabileceği gibi, sözlü taciz, dışlanma ve bunlara bağlı travmalara da engel olabilmektedir.

Özellikle ifade etmek gerekirse, çocuklara ve özellikle refakatsiz çocuklara yönelik politikalar ve uygulamalar ne kadar iyi olursa olsun asıl önemli olan çocuğun bulunduğu ülkenin sistemine ne kadar çabuk girebildiği, yani koruma altına alınabildiğidir. Bu konuda yapılması gereken kontrol ve denetimin hızlandırılması ve etkinleştirilmesi, yapılacak en doğru hareket olacaktır.

KAYNAKÇA

- AFAD, (2013), *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, Araştırma Raporu
- Akıncı, B; Nergiz, A.; Gedik, E. (2015), Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, Syf 58-83, Temmuz-Aralık
- Anonim, (2016), *İnsan Ticareti Reşit Olmayan Mağdurlarla İlgili Tespit Rehberi*, SESN Uygulaması El Kitabı 2016, Çocuk Sağlığı Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Sosyal Yardım Şube Müdürlüğü Çocuk İstismarı ve İhmali Araştırma ve Önleme Merkezi, Atina.
- ASPB, (2015), *Refakatsiz Çocuk Yönergesi*, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- ASPB, (2014), Refakatsiz Çocuklara Yönelik Hizmet Sunumu Eğitim Programı Eğitim Kaynak Dökümanı, Ankara, Nisan
- Ataç, İ., Heck., G., Hess; S., Kaşlı; Z., Ratfisch; P., Soykan; C., Yılmaz; B., (2017), Contested B/Orders: Turkey's Changing Migration Regime, *Movements Journal*, 3.Sayı, 2. Cilt, Syf 9-22
- Avrupa Komisyonu, European Migration Network (2017,Nisan), *2016 Annual Report on Migration and Asylum*, Avrupa Komisyonu Raporu.
- Başak, C, (2011), *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenler*, İçişleri Bakanlığı Genel Yayın No:686, Ankara.
- BM, (2015), *Popfacts No:2015/4*, Aralık, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi, Nüfus Bölümü.
- BMMYK ,(2008), *Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine Dair BMMYK Klavuz İlkeleri*, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu.
- BMMYK, (2008), *Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine Dair BMMYK Klavuz İlkeleri*, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu.
- Bulut, Y,(2015), *Göçmen Çocukların Şehre Uyum ve Eğitim Politikası Çocukların Şehre Uyum ve Eğitim Politikası*, Kocaeli, Umuttepe Yayınları,
- Çadır, M, (2017).İngiltere'de Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü: Huzurevi Sektörüne Genel Bir Bakış, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Sayı: 39, Syf 9-32, Temmuz-Aralık
- Çapar, N, (2015), *Sığınmacı Çocuk Hakları, Ülkemize Sığınan Yabancıların Sağlık Hakları Paneli Sunusu* ,Aralık

Çiçekşöğüt, A,(2017), Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyelilerin Türkiye’deki Statüsü, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:6, Sayı:2, Syf 1-20

Emin, M, (2016), *Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi Temel Eğitim Politikaları*, SETA Analiz Raporu, Sayı:153, Şubat

Erdoğan, M.; Ünver, Can, (2015), *Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti, ve Önerileri*, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Raporu, Kasım

Erkut, Z; Balcı, S vd, (2017), Tarihsel Süreç İçinde Çocuk, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, Cilt:2, Sayı:3

Ersöz, H, (2011), *Sosyal Politikada Yerelleşme*, İstanbul, İto Yayınları 2010/99.

Eurostat , (2016), *254/2016 Sayılı Bilgi Notu*, Eurostat Press Office.

GİGM, (2017), *2016 Türkiye Göç Raporu*, T.C. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:40., Nisan

GMDAC, (2015), *Global Migraton Trends 2015 Factsheet*, IOM'S Global Migration Data Analysis Centre.

Güneş, G, (2012), *Çocuk Hakları Açısından Türkiye ’deki Sığınmacı Çocuklar -Çeçen Çocukları Örneği-*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova

Hankanen, M, (2016), *Mental Health Problems Of Child and Adolescent Refugees And Asylum Seekers- A Literature Review-*, Yüksek Lisans Tezi, Turku University, Turku University of Applied Sciences, Degree Program In Nursing, Nursing.

Hawkins, O, (2016), *Migration Statistics Brifing Raporu*, No:SN066077, House Of Commons Library, Eylül

IOM Türkiye Ofisi, (2014), *Türkiye’de Refakatsiz Çocuklara Erişim ve Çocuğun Yüksek Yararına Yönelik Hizmet Sunumunun Teşvik Edilmesi Projesi Değerlendirme Raporu*, Uluslararası Göç Örgütü Değerlendirme Raporu, Ankara.

İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP), (2012), *Çocuk Adalet Sisteminde Çocuğun Yüksek Yararı Politika Belgesi*, Ankara.

Karataş, K., Rittersberger, H., vd. (2014), *Türkiye’nin Refakatsiz Çocuklara Erişim ve Çocuğun Yüksek Yararına Yönelik Hizmet Sunumunun Teşvik Edilmesi Projesi Değerlendirme Raporu*, Ankara, ,Nisan

Kartal, B; Başçı, Emre, (2014), Türkiye'ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, İktisadi ve İdari Bilimler Sayısı, Cilt:12, Sayı:2, Syf 275-299, Haziran

Kolukırmık, S., (2014), Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler, *Journal of World of Turks*, Sayı:6, Cilt:2, Syf 37-53

Köse, O, (2017), *Geçmişten Günümüze Göç*, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun, Aralık

Kurtbaş, İ., Andiç, H., (2016), *Göç Politikası Bağlamında Geçici Koruma Yönetmeliğine Eleştirel Bir Bakış*, 1. International Symposium On Migration & Culture, Amasya

Martin, P. L., (2016), *Görüş: Amerikan Gözüyle Avrupa'nın Göç Krizi*, Göç Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, Syf 121-134, Mayıs

Menjivar, C, Perreira, K, (2017), Undocumented And Unaccompanied: Children Of Migration In The European Union And The United States, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Sayı:45, Cilt: 2, Syf 197–217, Aralık

Özmete, E.; Arslan, E., (2017), “Göç: Transnasyonalizm Ve Transnasyonal Sosyal Hizmet”, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt: 29, Sayı: 1, Syf 173-207, Nisan

Papademetriov, T, (2014), *European Union: Status of Unaccompanied Children Arriving at the EU Borders*, The Law Library of Congress.

Reçber, S, (2014), *Hayatın Yok Yerindekiler: Mülteciler ve Sığınmacılar*, VI. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu.

Sağlam, M; Aral, N, (2016). Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, Syf 43-56

Sunal, O., (2011), Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:66, No:3, Syf 283-305

Taşçı, F, (2017), *Türkiye’de Sosyal Politika Ve Dönüşüm: Zihniyet, Aktörler, Uygulamalar, Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı Raporu*, Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık, İstanbul

Topcuoğlu, R, (2012), *Türkiye’de Göçmen Çocukların Profili, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri Hızlı Değerlendirme Araştırması*, IOM Uluslararası Göç Örgütü Raporu, Ekim

Topcuoğlu, R, (2014), *Hayatı Değiştirmek İçin Yola Çıkanlar, Yola Çıkınca Değişen Hayatlar: Bir Müracaatçı Grubu Olarak Göçmen Çocuklar*, Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt:25, Sayı:1, Syf 89-108, Nisan

Tunç, A. Ş, (2015), Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme, *TESAM Akademi Dergisi*, 2015/2, Syf 29-64, Temmuz

UN, (2016), *International Migration Report 2015*, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, New York.

UNHCR, (2016), *Unaccompanied and Separated Children in Europe Brifing Notu*.

UNHCR, (2015), *Global Trends Forced Displacement in 2015- Review*.

UNHCR, (2014), *UNHCR Statistical Yearbook 2014*, United Nations High Commissioner for Refugees.

UNICEF, (2017), Türkiye’de ‘Kayıp Bir Kuşak’ Oluşmasını Önlemek, Bilgi Notu.

Vatandaş, S, (2016), *Avrupa’ya Göçmen Akışı ve Türkiye’de Göç Politikaları*, İlim Kültür Eğitim Derneği Bilgi Analiz Raporu

Wadensjö, E., Çelikaksoy, A., (2016), *Mapping Experiences and Research about Unaccompanied Refugee Minors in Sweden and Other Countries*, Discussion Paper No. 10143, Ağustos

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Kabul Tarihi: 4/4/2013.

Yılmaz, A., (2014a), Uluslararası Göç; Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*", Sayı 9/2, Syf 1685-1704, Kış.

Yılmaz, A., (2014b), The State of International Migrant Children in Turkey: The Case of Van, *Mediterranean Journal of Humanities*, IV/2, Syf 349-372, Aralık

Yolcuoğlu, İ. G., (2012,Ekim), *Türkiye’de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi, Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 23, Sayı 2, Syf 145-158

Yüksel Oktay, E., Es, M., (2015), Türkiye’ye Sığınan Kadınları Problemleri: Isparta Örneği, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 16. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi Özel Sayısı, Syf383-402

İnternet Kaynakları

<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimatesmaps.shtml?0t0>, Erişim Tarihi:24.05.2017.

<https://www.migrationpolicy.org/article/top-10-2015—issue-8-shared-challenge-europe-and-united-states-confront-significant-flows> Erişim Tarihi:23.12.2017.

<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimatesmaps.shtml?0t0>, Erişim Tarihi:24.05.2017.

<http://unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=72&mnid=134&d=1&dil=tr>:Erişim Tarihi:14.6.2017.

<http://unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=32768>:Erişim Tarihi:14.6.2017.

<http://www.pewsocialtrends.org/2013/12/17/chapter-2-migrant-destinations/>, Erişim Tarihi:24.05.2017.

http://fethiye.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_10/02093016_scannedimage24.pdf Milli Eğitim Bakanlığı, 2013b Genelgesi

http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiye%E2%80%99de-gecici-koruma_409_558_1097_icerik:Erişim Tarihi:11.12.2018

http://www.goc.gov.tr/icerik/uyum_409_564:Erişim Tarihi:11.12.2018

<https://multeciler.org.tr/turkiye-sartli-egitim-yardimi-programi/>:Erişim Tarihi:11.12.2018

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, Erişim Tarihi:15.12.2018

http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf, Erişim Tarihi:15.12.2018

https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf, Erişim Tarihi:15.12.2018

http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf, Erişim Tarihi:15.12.2018

ÖZGEÇMİŞ

Tuğba Üstün 14 Ağustos 1992 tarihinde Kocaeli’de doğmuştur. İlköğretim ve liseyi Kocaeli’nde bitirdikten sonra Yalova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümüne girmiş ve 2015 yılında mezun olmuştur. İngilizce bilmekte ve uzun yıllardır çeşitli web sitelerinde çeviri faaliyetlerinde bulunmaktadır. Halen ailesiyle Kocaeli’nde ikamet etmektedir.